YARIM AY

Kr. 15

No. 45

15 İlk Kânun 1936

PADİŞAHIM AL ASLANLARINI!..

Bayan Sabiha Zekeriya'ya İthaf:

Abdurrahman Adil Eren

Malûmdur ki devlet eski rejime tabi olduğu zamanlarda -yani kanunu medenînin neşr ve ilânından evvel- "akar„ denilen toprak başlıca iki suretle tasarruf olunurdu. Suretin biri: "mülk„olarak tasarruf, diğeri de "vakıf„ olarak tsarruf idi.

Mülk olarak tasarruf edilen toprağın sahibi ölünce mesele yoktu. Çünkü mülk topraklar geniş bir surette miras sahiplerine intikal ederdi. Evlâda kalırdı, anaya kalırdı, babaya kalırdı, amcaya, halaya, amcazadeye, halazadeye kalırdı. Hatta sütkardeşe, esirlere bile intikal ederdi. Bu gelişme intikal sistemi, tam sosyalistlik prensiplerine muvafık idi. Hatta denebilir ki müslümanlar miras taksiminde sosyalistlik çıkmazdan.. Avrupada, Frengistanda intişar etmezden evvel sosyalist idiler.

Halbuki Kayı Türklerinin, Osman oğullarının kurdukları devlette bir "icareteyn„ li tasarruf usulü ihdas ve kabulüne mecburiyet hasıl olmuştu. Ahreti düşünen halk kütlesi, bir parça dünyalık edindi mi hemen bir toprak bulur üzerine güzel bir bina yapar, onu "Allahın rızası ve hoşmutluğu için„ vakıf ve hapseylerdi. Bu bina ne satılır, ne de başka bir kimseye hediye edilip bağışlanabilirdi. Bu binaların, bu vakıfların çoğu da İstanbulda idi. Çünkü devletin, hükûmetin, saltanatın göbeği hep İstanbulda idi. Fakat, İstanbulda iki semavî afet vakit vakit hüküm sürerdi. Bu iki afetten birincisi yangınlardı. Sık sık büyük yangınlar olur; ahşap olan sık evleri, sık dükkânları, sık çarşıları kül eylerdi. Semavî afetlerden ikincisi de yer debremi idi. İstanbulda sık sık zelzeleler olur, yer yerinden oynardı. Bu ikinci afet de kâğir binalara musallat olup onları bir yığın toprak ve taş haline getirirdi.

Bu suretle İstanbul harabezare dönerdi. Oturulacak ev, barınılacak han, ticaret edilecek mağaza ve dükkân kalmazdı.

Bu hal, Kanunî Süleyman zamanında had gayesine vardı. İstanbul baştanbaşa harap oldu. Baştanbaşa vakıf olan İstanbulda yanan evleri, yıkılan yerleri yeniden yapacak, yeniden tamir edecek "vakıf mütevellilerinde„ para kalmamıştı. Bu derde bir çare bulmak lâzımdı. Harap olan yerlerin bazısını satıp da, bazısını mamur etmek imkânı yoktu. Çünkü "vakıf„ bir toprak bir kere vakfolduktan sonra o yeri satmağa, o zamanın değişmez kanunu mani idi.

Bereket versin "müftiilsakeleyn„ Ebussuut efendinin zekâ ve dehası imdada yetişti. Ebussuut efendi yeni bir tasarruf usulü bulup icat etti. Vakıf akaratı iki türlü icare, yani kiraya vermek usulü..

Harap olan bir vakıf akarın mütevellisi bir kiracı bulur, ondan ufacık bir kira alır; fakat ilelebet verilmek üzere ufacık bir kira daha bağlardı. Peşin verilen kira ile mütevelli binasını yapıp kiracıya teslim ederdi. Her sene verilecek ufacık kira ile de tamir eder, vakıfın diğer tenbihlerini yerine getirirdi.

Fakat, bu usulde bir büyük mahzur vardı. İcar edilen bir akarda iki taraftan biri ölürse, kira konturatı kendiliğinden feshedilmek, kanunun zaruretlerindendi. Kiracı ölünce akar mahlûl olur, kiracı eğer koca ise, vakfın cabisi yani tahsildarı kapıya dayanır, yeniçeri zabitinin yardımile kiracının karısını, çocuklarını kapı dışarı eder, evi boşaltıp vakfın mütevellisine teslim ederdi.

Üçüncü Ahmet zamanında İstanbulda yeni ve üçüncü bir afet daha belirdi: Veba afeti.

Bu veba illeti İstanbulu kırdı, döktü. Erkekler hep öldü. Erkekler ölünce evler mahlûl oldu. Evler mahlûl olunca, çoluk çocuk sokaklara döküldü. Sokaklarda, meydanlarda, mezarlıklarda yatmağa başladılar.

Veba kırgını akabinde cuma günü geldi. Cuma günü, Üçüncü Ahmet, cuma namazına gitmek üzere kır atına bindi. Bermutat, şal kemerinin içinde altın divîdi vardı. Kalemi, maktaı mükemmeldi.

Üçüncü Ahmet, öğleye yakın Topkapı sarayının birinci kapısından çıktı. Babıhümayundan çıkınca ne görsün?.

Üç bin Kasımpaşa kadını Babıhümayundan Sultanahmet camiine kadar iki taraflı dizilmişler; ellerinde ikişer erkek çocuk var... Çocukları havaya kaldırarak:

"— Padişahım al aslanlarını!.. Padişahım al aslanlarını...„ deyip bağrışıyorlar, çalkanıyorlar.

Üçüncü Ahmet, beyaz atı üzerinde hiç istifini bozmadı. Sultanahmet camisine geldi. Kır atından binek taşından inince, ardı sıra gelen vezir Nevşehirli İbrahim paşaya sordu:

"— Acep ne ola ki?.„

Veziriâzam İbrahim Paşa:

"— Padişahım!.. Şehirde büyük bir veba oldu. Kasımpaşa kalyoncuları hep öldü. Evler mahlûl oldu. Çoluk, çocuk meydana döküldü. Kadınların kucaklarında taşıdıkları erkek çocuklar, hep kalyoncu oğullarıdır. Senin gemilerinin yarınki yeniçerisidir; levendidir.„

Üçüncü Ahmet, hiç düşünmedi. Derhal kâğıt getirtti. Beyaz üzerine ferman yazdı:

"Fimabaat vakıf akarat mahlûl oldukta evlâda intikal ede...„

Beyaz üzerine ferman yazmak karihadan irade etmek demektir.

* *

Vak'a, müverrih Cevdet Ahmet Paşadan duyulmadır. 1309 büyük kolerası esnasında, Bebekte Hekimbaşı Behçet Efendi yalısında nakil ve hikâye etmişti.

— Bayan! Bu büyük neşe'nizin sebebini sorabilir miyim?

— Sir Bazil Zaharofla akrabalığımız var da, nasılsa mirasından...

— Eğer üvey kızı iseniz, sevinmekte çok haklısınız!..

Zaharof işe hırsızlıkla başlamış.. silâh fabrikatörü olmuş...

Bütün Milletleri birbirine düşürerek milyarlar yapmış...

Dünya yine o dünya... insanlar yine o insanlar; acaba ondan boş kalan yeri ben...

3 — Aylığa mahsuben bizim veznedardan kopardığım avansla önce bir yılbaşı piyango bileti alayım, sonra şurada birkaç tek atayım da; bir şeyler artarsa eve götürürüm..

En neş'eli bir dakikamda karıma bir kürk palto almağı vadetmiştim.

Kış gelince bu sözü yerine getirmek icap ediyordu. Kürkçüye uğradım:

— Bu paltoyu güzel hatırınız için size 900 liraya bırakırım!

Deyince sözü ağzında bıraktım...

— Azizim!... Fransızlar verdikleri sözü tutmıyorlar; Sancaktaki zavallı kardeşlerimiz zulüm ve tazyik görüyorlar...

Masûm Türk kanı akıyor. Bu işin sonu nereye varacak?..

— Anavatana iltihaka!..

Bu kış kıyamette ben, arkadaşlarla söze dalarak, gecenin bu ileri saatine kadar her nasılsa kahvede kalmışım! .. Ya şu bayanlarla bayın bu saatte sokakda ne işleri var?.. Yoksa onlar da benim gibi pusulayı mı şaşırmışlar?...

SANCAK'tan *RÖPORTAJLAR*:

Fransanın imzasını taşıyan Ankara itilâfnamesi mucibince: hertürlü hakları mahfuz bulunan Sacak Türkleri, henüz bu hukuktan hiçbirisine sahip kılınmamıştır.

Ankarada imzalanan itilâfnameye bakılırsa; muvakkat bir zaman için bizden ayrı kalmış olan Sancak Türkleri medenî haklarını eskisi gibi taşıyacak, o toprakların öz ve hakikî sahiplerine gösterilmesi lâzımgelen iyi muameleye tabi tutulacaklardı. Yani, Anavatana kavuşacakları güne kadar, bu hasreti taşımaktan başka üzüntüleri olmıyacaktı. Mekteplerde tedrisat türkçe yapılacak, devaire Türklerden memur alınacak, köylü ve şehirli bütün Türkler her zaman himaye görecek ve falan.. filân...

Ne yazık ki, bütün bunlar, daha imzalandığı gün kâğıt üzerinde kalmış ve Fransa, bize karşı yaptığı taahhütlerden heman hiçbirisini yerine getirmemiştir. Bilâkis, imzasını taşıyan anlaşmanın tam zıddı harekete geçerek, oradaki kardeşlerimizin maddî, manevî ezilmelerine göz yummuştur.

Mahfuz haklarından daha bir tekine şimdiye kadar muhatap olmamış bulunan Sancak Türkleri, bunca mezalim ve işkenceye rağmen, yine sükûnet ve itidalle davranmış, Fransa ile aramızdaki tarihî dostluğa daima samimî kalmıştır. Fakat, Fransadan bu neticeyi beklemediğimizi.. ve beklemediklerini açıkca kaydetmek isteriz.

Sancak Türkleri on altı senedenberi Maariften mahrumdur. Değil köylü, şehirli halk bile çocuklarını okutamıyacak vaziyete düşmüştür. Çünkü liseden başlıyarak en ufak köy mekteplerine varıncaya kadar hepsinde tedrisat Arapça yapılmaktadır. Antakyadaki lisenin edebiyat ve tarih hocalığına yüz elliliklerden dört kişi getirilmiş, ve Türk gençleri bu vatan hainlerile zehirletilmek istenmiştir. Esasen Türk tarih ve edebiyatının gösterildiği de vaki değildir. Onun yerine Fransız tarih ve edebiyatı kaim olmuştur.

Liseye müdavim Türk gençlerine çıkarılmadık müşkülât kalmaz. Hatta, imtihanlara sokulmıyacak kadar ileri gidilir. Müdür, kendisinin imtihana alınması hususunda bir madde bulunan Türk talebeye : « İsminiz unutulmuş. İstihbarat dairesine müracaat ediniz» şeklinde gayet garip ve gülünç bir cevap verir. Türk genci velisile birlikte Fransız İstihbarat dairesine koşar. Fakat, bu sefer istihbarat zabiti meşguldür. Odacıya, kimseyi kabul edemiyeceğini söylemiştir. Ertesi ve daha ertesi günler ayni vaziyetle karşılaşan çocuk ve velisi; nihayet sırası gelir de içeriye alınırsa, bu defa da muhabere başlar... ve ardı arkası kesilmiyen bu muhaberenin sonu alınmazdan evvel, imtihanlar da neticelenmiş olur. Ve müdürün karşısına çıkan talebe: «Zarar yok. Gelecek seneye daha iyi yetişirsin ! » den başka söz işitmez.

Sancaktaki Türk köylüsünün durumu büsbütün fecidir. Nufusun dörtte üçünü teşkil eden bu kalabalık kütle, onların sanki sağmal inekleridir. Altından kalkılmayacak kertede ağır olan vergileri günü gelince behemmehal ve noksansız ödemek mecburiyetindedir. Ufak bir itiraz, çok pahalıya malolur. Ne havanın kurak gittiğinden, ne de piyasanın düşkünlüğünden bahsedemez. Kaç sene evel ne mikdar tarhedilmişse onu aynen verecektir.

Halbuki, köylü bütün hukukundan mahrumdur. Devlet dairelerinin kapıları yüzüne kapanmış, mahkemelerde işi görülmemek sanki esas ittihaz edilmiştir. Dava eden ve edilen her ikisi de Türkse yakaları, ezilinceye kadar bırakılmaz. Zaten Türk köylüsü dava açabilmek için elli lira depozito vermek mecburiyetindedir.

Ayni itilâfnameye göre, devaire Türklerden memur alınması lâzımgeldiği halde, bunların miktarı parmakla gösterilecek kadar azdır. Fakat, iddiaya bakılırsa bunda idarenin ufacık bir kabahatı yoktur. Çünkü, memur olacakların Arapça ve Fransızca bilmeleri nekadar şartsa., açılan müsabaka imtihanlarında kazanmaları da o kadar şarttır."Bu imtihanlar çok zor mudur ki Türkler kazanamıyor ? „ diyeceksiniz tabi. Evet, zor, hem çok zordur. İzah edelim :

İmtihan salonuna alındınız. Umumî malûmatınızın yoklanacağını sandığınız için, o şekilde hazırlandınız ve kendinizden eminsiniz. Yazın bakalım. Varan bir: [âli komiser mösyü Martelin (1674) sayılı kararnamesi nedir ?] Hayret mi ettiniz ? Varan iki: [Mösyö Deyronun başkanlığında toplanan filânca heyet, o tarihte hangi kararları verdi ?] ve

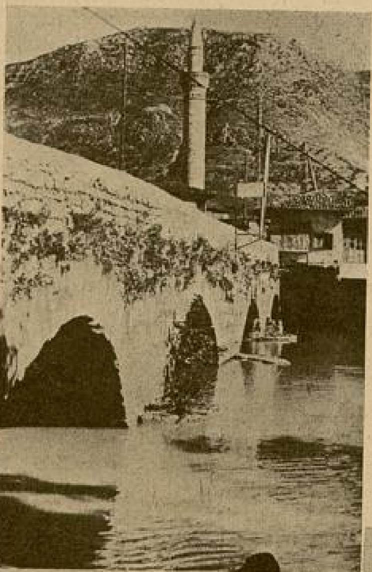

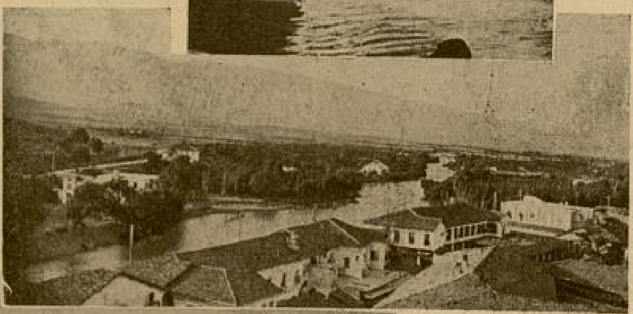

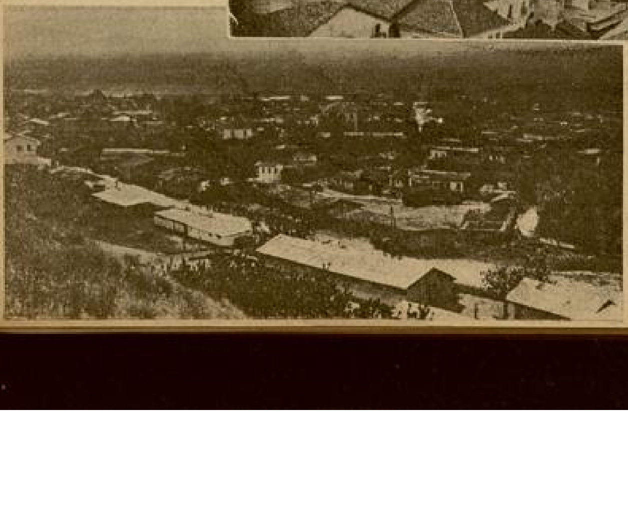

Türk Antakyadan görünüşler :
1 — Eski köprü
2 — Asî Irmağı
3 — Kırıkhan ilçe merkezi.

Yazan:

Ali Enver Toksoy

biribirlerini ayni şekilde kovalıyan bu suallere cevap verecek kadar malûmat sahibi olmadığınız için, hakettiğiniz numara sıfırı geçmez; ve pek tabiî olarak memuriyete alınmazsınız.

Yahut, memur olmak için milliyetinizden fedakârlık yapacaksınız! Cumhuriyet hükûmetinin yanlış ve hatalı (!) hareketlerini sayacak, Fransa ve Suriye idaresindeki payansız kıymeti anlatacak; ve açıkcası Türklüğünüzden geçeceksiniz. Bu zilleti kabul edecek bir Türk bulunmadığı için de, hükûmet daireleri Aarap, Rum ve Ermeni memurlarla dolar. Türklerin jandarma neferliğine alınmaları için bile, istihbarattan tavsiye mektubu getirmek lâzımdır.

Ticaret ve sanayi heman kâmilen Araplara, Rum ve Ermenilere inhisar etmiştir. Türk tacirinin iflâsı için baş vurulmadık çare kalmaz. Meselâ bir kasabadan diğer kasabaya iş için gitmekte iken yolu çevrilir ve: "Sen fişek kaçakcılığı yapıyorsun!„ ithamile Fransız istihbarat dairesine götürülür. Evine kefaletle bırakılır. Vurulan lekeyi temizlemek için günlerce, haftalarca evile istihbarat dairesi arasında mekik dokur; ve o vakta kadar ticaret meselesi ortada kalmaz.

Büyük çiftlik ve arazi sahipleri en ağır ve müşkül şartlara tabidir. Bunların zayıflatılmaları, ve ellerindeki emlâkin müsaderesi için, her hususta pervasızca haraket edilir. Öyle ki, çokları, vergi ve banka borçlarını ödeyemediklerinden, büyük dedelerinden kalma mal ve mülklerini ellerinden çıkarmışlar; bugün ailelerini besliyemez hale düşmüşlerdir. Bir misâl verelim: İskenderunda eski Posta ve Telgraf müdürü Ulu Bayazidin, Arsus nahiyesinde, bir aileyi refah içinde geçindirebilir genişlikte arazisi vardır. Bay Bayazitin ölümü üzerine emlâke zevcesi Bayan Hatice vaziyet ediyor. Ve çiftliği eski ortaklara veriyor. Sene sonunda hasılâtın nısfı bile eline geçmiyor. Fellâh olan ortakları mahsulün çoğunu çalıyor. Kadıncağız bankadan istikraza mecbur kalıyor. Ertesi sene, hırsızlık açıkca yapılıyor ve zavallı dul Türk kadınına hasılatın samanından başka birşey düşmüyor. Ziraat Bankası alacağını tahsil edemeyince emlâki müzayedeye çıkarıyor, ve pek az bir kira mukabilinde maliye müfettişi Ulvi Fuada icar ediyor. Bayan Hatice ayni fiyata kendisi talip olduğu halde verilmiyor. Maksat malûmdur: O kira ile borç ödenmiyeceğinden bu yıl çiftlik satışa çıkarılacak, ve hiç şüphesiz maliye müfettişi Fuada verilecek. Bayan Hatice bugün üç çocuğu ile İskenderunda hizmetcilik yapmaktadır.

1 — Cumhuriyet bayramı günü, otomobilini çiçeklerle süsleyip şehirde dolaşan bir Türk ailesi.

2 — Her türlü eza ve cefaya katlanan Sancağın vatanperver Türkleri.

3 — Bütün tazyiklere rağmen Mebus seçimine iştirak etmeyip, protosto makamında dükkânlarını kapayan hamiyetli Türklerden bir grup.

Her hususta sayısız misaller verebiliriz. Fakat, ne hacet? Misal isteyenler gözlerini Sancağa çevirsinler, kâfidir. Çünkü; bütün Sancak baştan aşağı bir misaldır.

***

(Arkası 29 uncu sayfada)

... Yook.. bukadarı çok fazla, çok fazla.. gidiyorum.

ÖNÖRÜMÜ ARIYORUM

Genç adam:

—Artık bu çekilmez, bu kadarına dayanamıyacağım. Üstünde durmadığın, ismi ile sinirlenmediğin bir kadına daha rastlamadım. Hepsi için birşey söyledin. Hepsini kıskandın. Yook.. bu kadarı fazla, çok fazla.. gidiyorum. Artık senden ayrılıyorum. Onörün varsa beni arama!..

Diyerek sapsarı yüzü, öfkeden titreyen dizleri ile kapıdan fırladı, gitti.

Lâmia, evde yalnız kalınca birden ne olduğunu, neye uğradığını anlamadı. Yatağına girdi. Örtüleri başından çekerek düşünmeğe başladı. Kocası gitmişti. Şimdiye kadar böyle birçok kıskançlık kavgası yapmışlardı: fakat hiçbirinde Cevat bukadar ileri varmamış, bukadar ağır söylememiş.. ve kapıyı başına vurarak çıkıp gitmemişti

Beş sene önce sevişerek evlenmişlerdi. Huyları arasında birçok aykırılık olmakla beraber pek güzel geçinirlerdi.

Cevadın boş, lüzumsuz hevesler peşinde sürüklenmiyecek sağlam bir karakteri vardı. Hayatını; evi ile işi arasında yoluna koymuş, geçinip gidiyordu. Bütün gezintilerde muhakkak karısı beraberinde olur, onu kırmağa, onun arzuları arkasında birşey yapmamağa çalışırdı.

Lâmia da uysal, evine çok bağlı bir kadındı Bir rop, bir iskarpin, bir sinema. bir toplantı.. yani şu ve bu gündelik dilekler karşısında uygunsuz durumlara düşmiyecek kadar tok gönüllü idi. Kısaca: kendi gelirlerine göre boy vermeği ikisi de bilirdi.

Evin şenliği Lâmia idi. Kocası az konuşur, düşünceli, dalgın, okumağa düşkün bir adamdı. Eğer Lâmia da öyle olsa karşı karşıya gelince uyuklamaktan, esnemekten başka birşey yapmıyacaklar, sofrada gözlerini yemeklerine dikerek çıt çıkarmıyacaklardı.

Fakat Lâmia konuşkan, şen, çıtıpıtı bir kadındı. Kocası eve gelince ona bütün gün gazetelerden, mecmualardan, romanlardan, dostlarının konuşmalarından yakaladığı küçük, zarif, hoş mevzuları tatlı tatlı anlatır; söyler, güler, evin havasını sese, kahkahaya boğardı. Cevat ta bu şenlik karşısında açılır, konuşur ve her zaman:

— Sen olmasan karıcığım, bu ev pek ıssız, hayat pek çekilmez olacak! derdi.

Lâmianın büyük bir kusuru vardı: Kıskançlığı.. Kocası daha kapıdan çıkınca kafası işlemeğe başlardı. Tramvayda kime rastladı, kime gülümsedi, birine tutuldu mu?.. geldiği zaman durgun duruşu bir sevgiliyi düşünmesinden midir?.. daldıkca kimleri gözünün önüne getiriyor? diye içini üzer, dururdu.

Hele daireye kadın daktilolar, kadın işyarlar birer ikişer gelmeğe başlayınca, evdeki tatsızlık büsbütün arttı.

Lâmia bu iş kadınlarının hepsini Cevaddan kıskanır, onlarla bütün gün başbaşa vererek eğleniyor, geziyor, sevişiyor diye kuruntulara düşerek, evde tatsızlık çıkarırdı.

Cevat, daireye gelen kadınları - sonra başkasından duyunca daha çok sinirleneceğini bildiğinden - söyler, anlatırdı.

— Bu gün bir daktilo geldi Lâmia.

— Nasıl, güzel mi?

— Yok sevgilim. Çok çirkin, berbat birşey...

— İyi giyiniyor mu, elbisesi, şapkası nasıldı?

— Hiç farkında değilim.

— Hep birşeye dikkat etmediğini söylersin!...

— Benim senden başka dikkat edeceğim kimse yoktur ki Lâmia...

— Bu bayat yalanlar sinirime dokunuyor, biliyor musun?

Cevat uzatmak istemez, eline gazetesini alarak bir köşeye çekilirdi. Artık Lâmia bastığı yeri görmez, zihni hep yeni gelen daktilo ile doludur. Hayalinde bu yeni kadına bin bir şekil verir, onu süsler, giydirir, kuşatır, konuşturur, güldürür; ve kendisi de dayanılmaz azaplardan bir gömleğe sarılarak yorgun, üzgün bir tarafa sinerdi.

Karısının yüzünü güldürmek için Cevat dil döker, saçlarını okşar, dizleri dibinde sevgisini dile getirir, barışırlardı.

Arada bir Cevadın da huyu tutar, aksi aksi karşılık vermeğe başlayınca kavga alevlenir, birkaç gün konuşmaz-

lar, sonunda yine birinin pişmanlığı ile tatsızlık ortadan kalkardı. Fakat bu defaki böyle olmadı.

Yeni gelen kadın işyar, kocasının odasında çalışacaktı. Gündüzleri sabahtan akşama kadar beraber olacaklar, belki öğle yemeğini başbaşa yiyecekler, biribirlerine alışacaklar ve belki de sevişeceklerdi.

İşte Lâmia bunları parmağına doladı. Hırçın hırçın söylendi.

Cevat ta daha fazla çekemiyeceğini haykırarak kapıyı vurdu, gitti.

Lâmia yatağında bir taraftan bir tarafa dönüyor, düşünmemek istedikce kafası hep kocasına saplanıyordu.

Onun bu gidişini, bu haykırışını, böyle kapı vuruşunu pek bayağı buluyor... kendisini affetmiyeceğine içten içe söz veriyordu.

Bütün gün birşeyle avunamadı. Hangi işe sarılsa saplanıp kalamadı. Sokağa çıktı. Gezen, yürüyen, koşan, konuşan halk sinirlerini büsbütün yordu. Tekrar eve döndü.

— Acaba akşama gelecek mi?

İçinde bu soru burgu gibi beynini, sinirlerini yoruyor, başı ağrıdan çatlayordu.

Hava karardı.

Sokakta ışıklar yandı. Cevadın gelme saatinin üstünden birçok dakika geçti. Ve genç kadın divanın üzerine yüzükoyun kapanarak:

— Demek ki gelmiyecek, sahiden gitti diye ağlamağa başladı.

Kocasını seviyordu. Ondan başka düşündüğü, bağlandığı kimsesi yokutu. Ve içini kavrayan, altüst eden bu kıskançlık ateşinden kendi de memnun değildi. Fakat ne yapsın?

Kaç kere düşünür, kararlar verir:

— Artık onu düşünmemek için başka işlerle avunacağım. Evden uzaklaşınca dışarıda ne yaptığını aklıma bile getirmiyeceğim. İsterse gezsin, eğlensin, sevişsin aldırmıyacağım. Hayattan çok şey istememeli, ne verirse ona katlanmalı. Ben de sade, duygusuz, ilgisiz bir kadın olacağım; derdi.

Fakat bütün bu çocukca kararlar, suya atılan şeker gibi bir söz, bir bakış, kitaplarda rastladığı birkaç kelime karşısında erir, gider; yine vücudunu kıskançlığın yakıcı gömleği içinde yanıyor, kıvranıyor görürdü.

Üç gün geçti.

Cavaddan ses yok.

Hafta kapandı. Yine Cevat susuyor.

Genç kadın, birşeyle oyalanamadıkca, yalnız geçen karanlık gecelerde onun sesini, onun seven, okşayan ellerini özledikçe, (onörün varsa beni aramazsın) cümlesindeki ağırlığı bir tarafa attı.

★

Yazan:

Mükerrem Kâmil Su

«Sevişen karı koca arasında bu kelimenin değeri aranmaz» diye gönlüne bir teselli ışığı yaktı. Ve onuncu günün sabahı telefonu açarak:

— Cevat! bu akşam seni bekliyorum.. dedi.

Birden telefonun arkasında sevinen, çırpınan, güldüğü sezilen sıcak bir ses:

— Peki sevgilim, geliyorum canım.

Demişti ki, genç kadın telefonun kapadı. Yatağına yüzükuyun kapanarak hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı.

Kocasının: «geliyorum!» diyen sesi; onörünün can verişini içinde acı acı hissettirmişti. Lâmia yenildiği, kocası dahi olsa bir erkeğin karşısında kadınlık gururunu öldürdüğü için fena sızı duydu, hırpalandı.

***

Aralarında sessiz, durgun, gürültüsüz bir hayat baslamıştı. Lâmia bir zamanlar binbirini verip te birini bile yerine getirmediği kararlarına kuvvetle bağlandı. Artık hayattan olmıyacak şeyler istemiyordu. Bir erkeğin kuvvetle kendisine bağlanmasını, işine gittiği zaman birçok şeye dalmamasını, aldatılmamasını, kuvvetle ve bir tek olarak sevilmesini, hayır, hayır.. bunların hiçbirini ruhunun sınırlarından içeri almıyordu.

Kaybolan onörümü aramağa gidiyorum Cevat.....

Cevat kapıyı kapayıp ta gidince ne yapıyor, nerelere gidiyor, çalışma arkadaşlarından kimlere bağlanıyor, daldıkca, durgunlaşdıkca kimleri gözlerinin önüne getiriyor; bütün bunları düşünmez olmuştu.

Evde kavga çıkmıyordu. Fakat Lâmia'nın en küçük bir mevzudan binbir kahkaha fışkırtan göğsünde sanki şenlik zembereği kırılmıştı. Sofrada, odada, yatakta hemen pek az konuşuyorlar, gezmeğe çıktıkları, sinemaya, konsere gittikleri zaman bile bu hali bırakmıyorlardı.

Şimdi Lâmianın içinde ağlayan, gürleyen tek bir ses vardı:

— Sen onörsüz bir kadınsın..

Artık bir zamanlar Cevadı çok özlediği, onsuz yaşayamıyacağını vehmettiği zamanlarda ruhunda yanan (karı, koca arasında onör kale alınmaz) sesi, teselli ışığı sönmüş, içi kararmıştı.

Cevat, karısının durgunluğundan yanıksayacak oldu. Fakat Lâmianın öyle bir süzgünlüğü, öyle bir renksizliği vardı ki.. bunu yapamadı.

Karısı hasta değildi.

Gündelik işleri eskisi gibi yapıyor, yine temiz bir sofra, çiçek gibi derlitoplu bir ev hayatı yaşatıyordu.

Cevat, bu renksizliği ve durğunluğu kışın yağmurlu, kapalı havalarına verdi. Ve artık eski kavgalardan, geçimsizliklerden kurtulduğu için sevinçle işi ve evi arasında yaşamağa devam etti.

Lâmia avunmak, oyalanmak, içi ile başbaşa kalmamak için kendini kitaba vermişti. Durmadan okuyordu. Görüşlerinde, duyuşlarında, düşünüşlerinde geçtikçe başkalıklar oluyor, beş yıllık gün evlilik hayatında geçen gürültüler o tatlı sevişmelerin üstüne kül döküyordu.

Bir gün;

— Niçin ben de çalışmayayım, böyle onun omuzunda lüzumsuz bir böcek gibi yaşamağa katlanayım?

Diye silkindi.

İşlerini yoluna koyar koymaz, kendine lâzım olacak kadar gayet az, genç kızlığına ait birkaç parça eşyayı alarak evden çıktı, gitti.

Cevat işinden çıkmak üzere idi ki, odacı kendisine evinin anahtarı ile küçük bir zarf uzattı. Genç adam birşey anlamadan mektubu çıkardı, okudu, birçok defa okudu. Karısı evden gittiğini, kendisini aramamasını yazarken mektubunu şöyle bitiriyordu:

«Kaybolan onörümü aramağa gidiyorum Cevat..»

Eski Bayramlar Nasıl Geçerdi ?

Yazan:
KANDEMİR

Naşit, muhakkak ki bir sanatkârdır. Dün gece onu, göğsü sırmalı ve nişanlı yeşil cübbesi ve acayip sarığile, cidden ustalıkla yarattığı molla Kutbüddin rolünde seyrederken buna bir daha inandım.

Ve bu biricik halk sanatkârımızın sahneden çekildiği gün, yerinin boş kalacağını düşünerek eseflendim.

Oyun bitince küçücük odasında, çeşit çeşit, renk renk elbiselerin ortasında başbaşa kaldığımız zaman, ona ilk sualim şu oldu :

— Nasıl, memnun musun hayatından?..

— Elbette - diye gevrek bir kahkaha attı - elbette, mademki hâlâ sahnedeyim

***

ve mademki hâlâ karşımdakileri esnetmiyor, güldürebiliyorum, benim için bundan başka saadet tasavvur edilebilir mi?

— Yıpranmadın mı, usanmadın mı, bıkmadın mı?

— Hayır... Demin koltuğunda kıs kıs gülerken farketmedin mi ki yirmi yaşında bir delikanlı gibi dincim.

Usanmağa gelince, bilâkis, sahneden ayrıldığım, gün sudan çıkmış balığa döneceğimi biliyorum. Benim için sahneden bıkmak mukadder değildir. Allah sağlık versin yalnız...

— Nasıl güldürebiliyorsun?

— Çocukluğunu hatırla.. dünü düşün, bugün etrafında dolaşanlara, hayata bak., gülünmiyecek ne var ki?.. Dikkatli bakmasını, iyi görmesini, gördüğünü benimsemesini bilen, eğer biraz da istidadı, birçok da iştihası varsa...„

Dün gece onu, göğsü sırmalı ve nişanlı yeşil cübbesi ve acaip sarığile, cidden ustalıkla yarattığı Molla Kutbüddin rolünde seyrederken.......

Burada bir lâhze durdu, yeryer boyalı yüzünü aynadan çevirdi ve gözlerimin içine bakarak devam etti :

— Bırak şimdi bu lâfları.. ve bunları git hakikî sanatkârlara sor!.. Biz, şunun şurasında nihayetülnihaye alaydan yetişme bir adamız...

— Keşke...

Yerinden fırlayarak sözümü kesti :

— İnanma dediklerime sakın... Sen bu Şehzadebaşını, Direklerarasını yabana mı atıyorsun?. Bu cadde, kendimi bildimbileli, hatta daha evvelleri baştanbaşa bir tiyatro mektebidir. Öyle olmasaydı, ben, kimseden bir damla yardım görmeden, kimseden birşey istemeden, yıllardır burada tutunabilir - hatta işte tevazuu da bırakıyorum - mütemadiyen alkışlanabilir miydim?

Keyifli keyifli, pürneşe önündeki masaya bir yumruk attı :

— Huderimeydan... Kendine güvenen gelsin buraya.. işte imtihan odası burasıdır, ve er meydanı buna derler. Anladın mı gözümün nuru?.. Ve buradaki mümeyyiz ne Selâmi İzzettir, ne de Nurullah Ata... Burada halk vardır... Halk! ve halk bir kere ıslığı bastı mı adama... Geç... geeeeç artık... Vallahi insanın eli tutar yeri kalmaz.. pılıyı pırtıyı toplayıp bu diyardan gitmekten başka yol yoktur. Ondan sonra istediğin kadar çalış çabala, didin dur, nafiledir... Adama: "geçti Borun pazarı sür eşeğini Niğdeye„ dediler mi... Türbe kandili gibi yandığının resmidir.

Naşidin, keyfini kaçırmadan bir başka bahse geçiyorum :

— Eski bayramlar nasıl geçerdi?

— Bir farkı var... Eskiden perde açıldı mı karşımda bir sürü çocuk görürdüm. Bunlar daha ben ağzımı açmadan basarlardı kahkahayı... Şimdi seyirciler değişti. Çoluk çocuk yerine aklı başında, sanattan anlayan, doğru dürüst insanların karşısında oynuyorum ve bu, bana bir başka zevk ve neşe veriyor.

Eskiden bastıbacakları güldürmek için göbek çalkalar, teneke yuvarlar, zıpzıp sıçrardım.

Şimdi zarif bir nükte, kibar bir hareket, küçük bir ima salonu kahkahaya boğmağa yetiyor.

Bütün bir ömrü Şehzadebaşında, sahnede geçirmiş olan sanatkâr, eski günleri anlatmakta devam ediyor :

— Topuklarına düşen pantolonları, kulaklarını örten kırmızı feslerile, omuzlarında nazarlıklarile ve ellerinde horos

şekerlerile karşıma sıra sıra dizilen temaşakiran hani ne oldu?.

Sonra göğüsleri nişanlı, çenber sakallı, parılparıl kılınçlı paşalar.. cahil, şımarık, yılışık paşazadeler.. nihayet dağları ben yarattım der gibi göbekleri kendilerinden evvel yürüyen gözlüklü, palabıyıklı beyefendiler.. Heygidi günler hey...

Naşidi bir gülmedir tuttu... İki büklüm katılıyor... Ve arada kesik kesik cümlelerle konuşuyor:

— Bir bayram günüydü... Oyuna hazırlanıyordum. Hademei hassadan biri gelmiş, beni görmek istemiş.. derken dikildi karşıma: "yürü, seni ağa hazretleri çağırıyor„ dedi. Ağa hazretleri neredeler?.. Dememe kamadı: "çabuk ol, baş locada seni bekliyor„ diye kattı beni önüne... Yürüdük. Ağa hazretleri locanın ortasına Habeş imparatoru gibi kurulmuş... E, ne edersin, yerden bir temenna çaktık, put gibi durduk karşılarında. O da çıtır pıtır konuşmağa koyuldu:

— Ne yaparsın sen, söyle bakalım?

Bir temenna daha çaktık:

— Taklit yaparım efendim!

— Ne taklidi?

— Her çeşit taklit, meselâ Arnavut..

— Yooo... Bak, silâhcıbaşı alimallah seni bir kurşunda yere serer...

— Lâz taklidi de bilirim efendim!

— Ne dedin?... Kaptanpaşa vallahi derini yüzer sonra...

Bir temenna daha...

— Ermeni taklidi de beceririm efendim!

— Kuyumcubaşıyı gücendirirsin.. Yine olmadı demek..

— Rum taklidine ne dersiniz?

— Bahçıvanbaşıdan kafana küregi yedigin gündür...

— Ya Yahudi taklidi?

— Olmaz olmaz... Sarraf Haronaçiyi darıltırız..

— Kocakarı taklidi...

Gazapla sözümü kesti:

— Başkalfa küplere biner..

— Boşnak taklidi efendimiz?..

— İlâhi adam... Muhafız paşayı kendine düşman mı edeceksin?..

Sabrım tükendi, az kaldı, elinin körü taklidi diyordum, amma kendimi zor tuttum da:

— Arap taklidi de yaparım, deyiverdim.

Bereket versin ağa üzerime atılmadı, sadece:

— Arap İzzet paşa kızar.. dedi.

— Eh bizde de sermaye tükendi gibi birşey...

Ağa durdu, düşündü, düşündü de, yeniden sordu:

— Doğru söyle bakayım.. suya sabuna dokunmadan, başka ne taklidi yapabilirsin?..

Bir bayram günüydü... Oyuna hazırlanıyordum. Hademei hassadan biri gelmiş, beni görmek istemiş... Derken dikildi karşıma...

Şimdi zarif bir nükte, kibar bir hareket, küçük bir ima salonu kahkah ya boğmağa yetiyor.

Çenemi avucuma aldım, derin derin Karadenizde gemileri batmış bir zavallı gibi daldım, daldım da:

— Şey efendim... - Dedim - masa taklidi de bilirim.

Ağa bir çocuk gibi yerinden fırladı ve ellerini çırpmağa başladı!

— Güzel vallahi.. çok güzel... Hay ömrüne bereket.. yap bakayım masa taklidini?..

Hemencecik yere eğildim, ellerimi döşemeye değdirdim, sırtımı düz tuttum, ve böylece dört ayaklı durdum... Arada bir de başımı kaldırarak, ağaya dilimi çıkarıyordum.

Ağam katılıyordu gülmekten... Görseniz neredeyse bayılacak... boyuna:

— Bayıldım vallahi.. Aman bir daha yap, bir daha yap... Ne hoş... Ne şirin vallahi...

Diyip duruyor.

Naşit, birden neşesi kaçmış gibi, durgun bir eda ile sözünü şöyle bitirdi:

— Eski bayramlar?.. Diye sordun.. İşte eski bayramlardan bir hatıra.. Ciğeri beş para etmez, cahil, sersem, yetmişlik bir bunak saray ağasının karşısında böyle şaklabanlıklar etmek mecburiyetinde kalır, canım bayramımızı zehir ederdik!...

DEĞİŞEN SENSİN!

Ben, senin çocukluğunu anlatırken, teyzem benim çocukluğumu söyledi..

Seni, çocuk bırakmış, yine öyle bulacağımı sanıyordum. Bunu, teyzeme söyleyince güldü :

— Kocaman kız oldu, dedi.

Uzun uzun, geçmiş günlerin saadetinden konuştuk. Ben, senin çocukluğunu anlatırken, teyzem, benim çocukluğumu söyledi. Bahçe kapısının çıngırağı çalınmıştı. Sustum. Kulak kesilmiştim. Merdivenlerde ayak sesleri yükseliyordu. Nihayet oda kapısı ardına kadar açıldı. Sen girdin, şaşırdım. Boyun nekadar uzamıştı. Çocukken her zaman örgüleri gevşeyen saçların, sımsıkı, kalın bir çift örgüyle kulaklarının üstüne sarılmıştı. Gözlerin süzgünleşmiş; yanaklarında, çocukluğunun çiğ kırmızılığı solmuş, yalnız tatlı bir pembelik kalmıştı. Kaşların yine kalındı, dudakların, yüzünün solan kızıllığını toplamıştı. Ya vücudun Nirka, ya vücudun, nekadar gürbüz, nekadar tazeydi. Üstündeki sörler mektebinin kalın elbisesi, vücudunun sıhhatını, tazeliğini gizliyemiyordu. Beyaz, brode işli yakandan, kokulu bir zambak gibi yükselen başınla, güzelliğin, gençliğin, tazeliğin, sağlamlığın bir timsali gibiydin Nirka.

Bana, koştun. Canlı, renkli dudaklarından :

— Oh Raik ağabey !

Sözleri döküldü. Ve yine canlı, renkli dudaklarınla, hiç birşey düşünmeden beni öptün...

İşte o gün, dudaklarının ateşi, sevgisiz gönlümü tutuşturdu, Nirka... Sen, bunu hissetmedin, düşünmedin bile...

Hiç unutmuyorum. Karşıma oturmuştun. Anlatıyordun. Sözlerin sırasile aklımda:

— Raik ağabey, nekadar değişmişsin ! Senin, böyle uzun boylu olacağını hiç düşünmemiştim. Omuzların ne geniş. O zaman sen de çocuktun, fakat beni omuzlarında taşırdın... Biliyor musun ? birgün, beni bisikletine almış, şehirden çok uzaklara götürmüştün. Rüzgâr, yeşil ot, ve çiçek kokularile doluydu. Yolun iki tarafı bahçelikler, bostanlar, tarlalardı. Öyle hızlı gidiyorduk ki; yüzüme çarpan rüzgârla, kirpiklerim biribirine karışıyor, karşılara bakamıyordum, gözlerim kapanıyordu. Rüyalarda boşluklara düşerken duyduğum örpertilerle, kendimden geçiyordum. Sonra bisikletin lâstiği patlamış, o kadar uzun yolu, beni kucağında, bisikleti yedeğinde taşıyarak dönmüştük.

Raik ağabey, hatırlıyor musun? Bir ramazandı. Bana, kâğıt fenerler yapıyor, üstüne suluboyayla resimler

çiziyordun. Sonra ispermeçet mumlarını yumuşatarak, ince, küçücük mumlar yapıyor, kâğıt fenere koyarak, yakıyor, beraber gezmeğe çıkıyorduk. Minarelerdeki, ışıktan yazıları ben çok seviyordum. Bana, onların nasıl yapıldığını anlatıyordun... Hayalim genişliyor, karanlık göklere, görünmeyen ellerin, ışık damlalarile yazdığı yazılara saatlerce bakıyorduk.

Ne güzeldi Raik ağabey. Daha neler hatırlıyorum. Bir yeşil bahçe vardı. Büyük ağaçlarının sık yapraklarından süzülen aydınlıklar yemyeşildi. Orada bir kaynak vardı, dibi çakıllı bir kaynak. Birgün sen, su içiyordun, ben başını iterek yüzünü suya batırmıştım. Sonra Raik ağabey, yine o bahçede, büyük, kökü kalın bir ağaç vardı. Bize misafir gelen güzel bir genç kızın, isminin ilk harfini, çakıyle ağacın kabuklarını keserek yazmıştık..

Daha neler, neler hatırlıyorum Raik ağabey...

Evet Nirkacığım. Söylediklerinin hepsini şimdi de ben hatırlıyorum. Bunlar, hafızama ateşten kelimelerle yazılmış sanki, içim sızlayarak, yanarak düşünürüm.

O gün, daha doğrusu o gece beni alıkoymuştunuz. Beraber yemek yemiştik. Yeşil kristal taslar içinde salata vardı. Omlet yapmıştınız. Börek yedikten sonra, sen büfeden kayısı reçeli çıkarmıştın.

— Kusura bakma Raik ağabey. Ahçımız izinli, seni aç bıraktık.

Demiştin... yanılıyordun Nirka, o gece nekadar zorlukla yiyebildiğimi anlasaydın, bütün hislerimi de sezerdin.

◆

Yazan :

CAHİT UÇUK

◆

O gece, sen ablanın odasında yattın, ve bana kendi odanı bıraktın... Senin kokunla dolu olan o küçücük odada sabaha kadar uyuyamadım Nirka... Etajerde Müsenin, Viktor Hügonun, Lâmartinin heman bütün eserleri vardı. Yazı masanın üzerinde müsveddeler duruyordu. Onlara göz gezdirdim: ".. uzun araştırmalardan sonra sazlığa dönen Pelikan...„ bu satırlar bana seni biraz daha tanıttı. Boş durmuyordun Nirka, okuyordun... Tercümeler yapıyordun...

O gece, sabaha kadar uyumadım, düşündüm. Sabah, erkenden odadan çıkarak salona indim. Biraz sora da sen geldin.

— Nirka! dedim. Benimle evlenir misin?

Hayretle yüzüme baktın, ve sevinç dolu bir sesle sordun:

—Ben, sana lâyık mıyım Raik ağabey?

Ellerini tuttum:

— Bırak! dedim, yalnız cevap ver...

Başını hafifce eğerek gözlerini kapadın. Öylece duruyordun. Dudakların dudaklarına yaklaştı ve benim de gözlerim kapandı.

***

Şimdi senden niçin kaçtığımı anlatayım Nirka... Değişen ben değil, sensin!.. Ve bunun da farkında değilsin...

Nişanlıydık. Ben Londrada bir sene kalmak mecburiyetinde idim. Mektebin vardı onun bitmesini beklemek mecburiyetindesiniz!.. dediler. Bunu kabul ettim. Bir yıl, on yıl kadar uzun geçti. dönerek geldim. Hiç birşey düşünmeden sana koştum.

Sen yine, oda kapısını ardına kadar açarak, içeri girdin. Fakat, karşımda duran benim sevgili çocuğum, nişanlım Nirka değildi.

Kulaklarının üzerinde sarılı, kumral örgülerin yerinde, altın bukleler parlıyordu. Gözlerinin etrafı koyu bir renk, almıştı. Kirpiklerin uzatılmış, yanakların, şakakların turuncuya boyanmıştı. Parlak, gergin taze dudakların, donuk, kalın bir boya tabakasıyla örtülüydü. Vücudun o kadar incelmiş, hatta kurumuştu ki, ipek elbisenin yumuşaklığı altında kalça kemiklerin birer ceviz gibi görünüyordu.

Bana uzun uzun, gittiğin balolardan, çaylardan bahsediyordun...

O gün içimde birşey kırıldı. Ondan sonraki günlerde bu kırılık geçmedi...

Sen artık benim bıraktığım, sade samimî çocuk değildin. Vücudun, yüzün renklerinle beraber için, yüregin, sende sevdiğim bütün hususiyetler değişmişti. Değişen ben değil, sensin yavrucuğum..

ISTIRAP VE DÜŞÜNEN

Tevfik Abdurrahman Tanyolaç

Tevfik'e

Istırap, el uzattı: «Başına yağan kardır;
Sana neler gösterdim, her dediğim de vardır..
Söyle; düşüncen nedir?» dedi. Ve onu süzdü.
«Uzun arkadaşlığım, gönlünü pek mi üzdü?.
İçin, yüzün dümdüzdü, sesin çın çın öterdi;
Pürüzsüz kahkahan da beni yıkar, örterdi..
Ağlamıyorsun, fakat; bakışların ıslaktır.
Yenilmek bilmiyorsun, çizgili alnın aktır.
Artık, ayrılalım biz, seni çok yoruyorum.
Bir karşılık versene arkadaş, soruyorum? »

. . . .

Düşünen, ıstırabın elini tutup öptü.
Ve dedi: «Bu sıcak el, beni hiçlikten söktü..
Derinliği, sevinci, inancı öğreten sen!.
Varılmaz rüyaları sensin ufkuma seren!.
Anladım ki son yoktur; hasretim, daha sonsuz;
Kâinat kandırmıyor, bağrım o kadar susuz...
Sevgiyi, inancı, kan diye taşıyorum;
Verdiğin kanatlarla ülkeler aşıyorum..
Sen hayatın incinen en içli sesisin!.
Hudutsuz bir yürektir: bütün arzun, hevesin!..»

. . . .

Istırap, mana olan bakışla gülümsedi,
Ve dil olan gözlerle bu sözleri söyledi:
"Hem durup durup, erişilmez şeyler istersin,„
Hem niçin kaşlarını böyle çatarsın, dersin!..„
Bu sitemi, bir gün dikilip te söylemedin!.
Benimle bozuşmayı bir sefer denemedin!.
Gül arkadaş; kahkaha, muztaribin hakkıdır,
Ve tebessüm, bu sonsuz gecelerin akıdır..

. . . .

Gök mü gürlüyor, ne var.? Güneşler mi yağıyor?
Fırtına, göglerinin kanını mı sağıyor?.
Yıldızlar mı sel olmuş, toprak mı yangın yeri?.
Kardeş kafası mıdır, bu savaş mermileri?
Sevgilin mi bakmıyor, rüyan mı inanmıyor?
Özlediğin bu ateş, eşinde mi yanmıyor?.
Gül yoldaşım; kahkahan, belki, biraz acıdır;
Yar eli kement olmuş, can: bu yolun bacıdır.
Yalnız, kalbin solmasın, alevlerin sönmesin;
Rüzgârlar kafandadır, yel olup esmelisin!.»

. . . .

Istırap, düşünenin yüzüne candan baktı;
Ve sonra, varlığını kollarına bıraktı.

13-11-1936 K. K. V.

Tevfik Abdurrahman Tanyolaç bir: "Çocuk edebiyatı serisi„ neşrine başlamaktadır. Bu serinin birinci kitabı olan (Yüce ve Çiçekleri) pek yakında basımevimizde basılacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK BİR OĞLUNU KAYBETTİ:

GENRAL ŞÜKRÜ NAİLİ ÖLDÜ

Yazan: M. N. EREN

25 ikinciteşrinde Edirne kurtuluş bayramı kutlularken, ayni zamanda memleketin büyük bir evlâdını koynunda kaybetmek felâketine uğramıştır. Edirnenin bu mutlu bayramında hazır bulunmak üzere oraya gelmiş olan İstanbul mebusu mütekait Korgeneral Şükrü Naili Gökberk, Edirnede vefat etmiştir.

General Şükrü Naili o gün yapılan merasimde bulunduktan sonra, Vali Osman Şahinbaşın evindeki toplantıya iştirak etmişt. Orada oturur ve konuşurlarken bir aralık midesine gelen bir sancıdan şikâyet etmiş, fakat bunun muvakkat, geçici birşey olduğunu zannederek konuşmakta devam eylemiştir.

Az sonra sancı geçeceğine büsbütün artmış ve General:

— Bana fenalık geldi, diyerek daha rahat bir koltuğa oturmuş ve hemen hemen kendisini kaybetmiştir. Bu sırada odada hazır bulunanlar telâşla yerlerinden fırlamışlar ve derhal bir doktor getirtmişlerdir.

Doktor geldiği zaman artık General son dakikalarını yaşıyordu. Yapılan bütün çalışmalar, sarfedilen bütün gayretler semeresiz kalmış, ve değerli General tam saat 17,5 da ruhunu teslim etmiştir.

Yapılan muayenede Generalin kalb sektesinden vefat etmiş olduğu anlaşılmıştır.

Bu ölüm yıldırım süratile şehre dağılırken, orada hazır bulunan Trakya Umum Müfettişi General Kâzım Dirik derhal hâdiseyi Reisicumhur Atatürke, İsmet İnönüne ve Ankaraya bildirmiştir. Bir saat sonra Başvekâlet Kalemi Mahsus müdüründen gelen cevapta: "Vekiller Heyeti toplu bulunduğu halde haberim kendilerine tebliğ edildiği, ve çok büyük bir teessür duyulduğu„ bildirilmiştir.

***

General Şükrü Nailinin hayatı

Mütekait Korgeneral Şükrü Naili, 1876 da Selânikte doğmuş, tahsilini [Selânik Terakki Mektebi]nde yapmıştır. 1314 te Harbiyeden mülâzımsani olarak çıkmış ve erkânıharbiye sınıflarında tahsiline devam ederek 1317 de Erkânıharbiye yüzbaşısı olmuştur. Rumelide muhtelif kıt'alarda hizmet etmiştir. Meşrutiyet ilân edildiği zaman, Makedonyadaki komitacıların takibine memur avcı taburlarından birinin kumandanıydı.

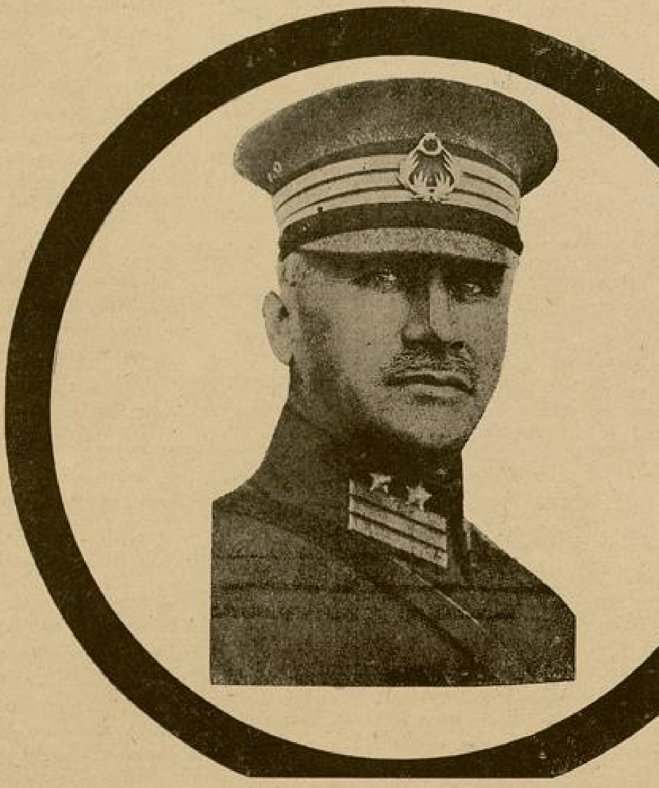

Ölümü bütün memlekette büyük bir teessür uyandıran İstanbul Saylavı General ŞÜKRÜ NAİLİ.

Avcı taburları, İstanbula getirdiği zaman, binbaşı Şükrü Naili Beyin kumandasındaki avcı taburu da, o zaman, yanan Adliye binasında toplanmakta bulunan Meclisi Meb'usanın muhafazasına memur edilmişti. Şükrü Naili Balkan Harbine ve Büyük Harbe iştirak ederek muhtelif kıt'a kumandanlıklarile muhtelif cephelerde, bilhassa Drama - Kavalada, Makidonyadaki İtilâf ordularile kahramanca harbetmiştir.

Umumî Harbin son senesinde, miralay rütbesile 49 uncu fırka kumandanı olarak Balıkesirde bulunmuş, oradan Çanakkaleye geçmiştir. Mütareke imzalandığı vakit, Çanakkalede bulunuyordu. Çanakkalede bir müddet kolordu kumandan vekilliği yapmıştır. Oradan 49 uncu fırka ile Kırklareline geçmiştir. Fırkası, Kırklarelindeyken Millî Mücadele başlamıştır.

Şükrü Naili, Anadoluya geçerek İstiklâl Harbine iştirak etmiştir. Evvelâ muhtelif fırka kumandanlıklarında bulunmuş ve büyük yararlığı görüldüğü için terfi etmiştir. Büyük taarruz esnasında üçüncü kolordu kumandanıydı. Kolordusu, Eskişehirden düşmanı çıkarmış ve Bursanın şarkında mukavemet etmek istiyen Yunan kuvvetlerini geri atarak Bursayı kurtarmış, Kocaeli grupu ile beraber, Mudanyada bir Yunan fırkasını esir etmişti. Üçüncü kolordu bundan sonra, Marmara kıyıları boyunca mütebaki düşman kuvvetlerini takib ederek Bandırmayı istirdat etti. Anadoludaki son Yunan kuvvetleri onun tazyikı karşısında Kapıdağ yarımadasından gemilere binerek kaçmıştır. Böylece 18 eylûl 1922 günü Anadoluyu düşmandan tamamile temizlemek şerefi onun kolordusuna nasib olmuştu.

Lozan muahedenamesi aktedilip te İtilâf orduları İstanbulu tahliye ettikleri

zaman, ıstanbula girmek şerefi de, gene ayni kahraman kumandanın sevk ve idare ettiği üçüncü kolorduya nasib olmuştur. Şükrü Naili, 6 birinciteşrin 1923 günü, üçüncü kolordunun başında, şehre girdiği gündenberi, kendini, İstanbul halkına sevdirmiş ve İstanbulun sevgili ve sevimli kumandanı olmuştu. O zaman liva rütbesinde bulunan Şükrü Naili, sonra ferikliğe terfi etmiş, iki yıl evvel, tekaüt olarak İstanbul mebusluğuna intihap edilmiştir.

Merhum, bütün askerlik hayatını muharebe meydanlarında geçirmiş, çok kıymetli ve çok cesur bir kumandan, ayni zamanda son derece nazik, samimî güler yüzlü, iyi kalpli bir insandı. Koynunda ilk irfan nurunu aldığı (Selânik Terakki Mektebinin) bir devamı olan (Şişli Terakki Lisesi) nin encümen âzasından bulunmakta idi.

Hiç unutmam bir gün merhum, Lisenin encümen toplantısında hazır bulunuyordu. Okula ait işler konuşulduktan sonra söz, nasılsa memleket işlerine intikal etti. O sırada muhaliflerin bazı suikast teşebbüsleri keşfedilmiş, birçok tevkifat yapılmıştı. İstanbula gelen İstiklâl Mahkemesi bunların muhakemelerile uğraşıyordu.

Bu noktaya temas edilince, Atatürkün çılgın bir peristişkârı olan merhum, kendinden geçmiş:

— Büyük kumandanımın hayatını, kurduğu Cumhuriyet idaresini korumak için, icabederse İstanbulu bile yakarım!

Diye bağırmıştı.

Bu centilmen askerle temas edip te kendisini sevmemek kabil değildi. İnsanları, Fransızların "kadife eldivenli demirel„ dedikleri tarzda idare eden bir kumandandı. On seneden fazla süren İstanbul Kumandanlığı esnasında, kendini herkese hem saydarmış, hem de sevdirmişti. 60 yaş gibi henüz memlekete hizmet edebilecek bir yaşta ecel, Şükrü Nailiyi aramızdan almakla orduyu, memleketi ve mebusu bulunduğu İstanbulu büyük bir kedere uğratmıştır.

Korgeneral Şükrü Nailinin, bugün artık tarihin malı olan hüviyetinde Türkiye büyük bir oğlunu kaybetmiş oluyor; ve bununla hepimiz çok derin bir elem hissediyoruz. O, büyük bir askerdi, Atatürkün silâh arkadaşıydı, cesurdu ve büyük işler başarmıştı. Ölüm onu bizden ayırmamalıydı.

***

Yazan: F. K.

Kim derdi ki, bu yaz Adadaki köşkünün bahçesinde, sarmaşıklar, akasyalar, güller ve karanfiller ortasında, bütün bir gün başbaşa kalarak, en samimî söhbetinin zevkine erdiğim onun, dört ay sonra, bugün, al bayrağa sarılmış naşı önünde el bağlıyacağız?

O gün de, her zamanki gibi neşeli, şendi. O kadar ki, ben bile, bu mes'ut hava içinde gazeteciliğimi unutmuş gibiydim.

Ve bir aralık, geçen sene Şişlideki evinde verdiği vadi hatırlatarak - daima kaçındığı - mülâkat mevzuuna yanaşmak arzusunu izhar edince, eşi az bulunur bir tevazula (anlatmağa değer hiç birşey yapmadığını) tekrar eden büyük askerin en hassas tarafına dokunmuştum:

— Mehmetcik... Mehmetcik, diyoruz amma, yazık ki, onu, hâlâ lâzım olduğu gibi tanımıyoruz...

O ânda, bütün bir ömür ateş ve kan içinde yaşamış, ve asla zâf nedir bilmemiş bu yalçın kayanın, bir tek ismin anılısile erir gibi olduğunu sezdim.

— Neden?.. diye birden sertleşen bakışlarını gözlerime dikti.

Son kozumu oynadım:

— Mehmetciği bize kim tanıtacak?.. Onu en iyi tanıyan sizler de susarsanız?..

Lâcivert sularile, tenha kıyılarile, çamlı yamaçlarile Ada.. ve ta ötede ufukta bir buğu gibi yayılan Anadolu yakası... Hepsi, herşey derin bir uykudaydı.

Önümüzde, gözlere yorgunluk veren bir ışık içinde yer yer fidanlı kırmızı toprak, ışıldıyan sulara akıyor, ve biz susuyorduk.

Yolunu şaşırmış bir rüzgâr tepemizdeki dalları titreterek geçti.

Ve o, yavaş yavaş, içten gelen sesini duyurdu:

— Mehmetciği anlatabilmek kimin harcı?.. Güneşi ve ayı da görüyoruz, fakat hâlâ bunların sırlarına erebildik mi? Güneş söndüğü gün hayat biter, diyorlar. Mehmetciği de - Allah göstermesin - yok farzet... Yaşıyabilir miyiz sanırsın?

Hiç ses çıkarmadan onu dinliyordum.

— Kendimi bildiğim gündenberi Mehmetcikle beraberim... ve inan, hayata gözlerimi yumarken, sönen bakışlarımın son ışığında gene onun hayali bulunacak...

Ak saçların altındaki bu tunç çehrenin çizgileri gittikçe derinleşiyor.

— 331 haziranında, Çanakkalede bir gün, çetin bir savaş sırasında bir obüs isabetile sağ kolu kopmuş bir Mehmetcik, sıhhiye neferlerinin elinden kaçmış, düşmana saldırmak için koşuyordu. Önledim ve: "dur!„ dedim. Karşımda dimdik durdu. Sol elile selâm verdi. «Şu haline bak dedim, nereye böyle?». «Harbe kumandanım!..» cevabını verince, âdeta kızdım:

" — Neyle harbedeceksin sen, baksana kolun gitmiş!»

O, hâlâ kanları akan kopmuş kolunu titreterek isyan eder gibi gürledi:

"— Dişlerim ne güne duruyor, kumandanım!„

İstiklâl mücadelesinde, Sakaryada 27 ağustos gecesi, düşman, benim cepheye çok faik kuvvetlerle taarruz etmiş, Eskiçaliş tepesini tutmuştu.

Fakat oradan çekilen bitkin ve yorgun asker, ertesi sabah, şafakla beraber, ayni faik düşmana karşı harb ederek, kırk dakikada Eskiçalişi istirdat etmişti.

Bu asker arasında, düşman ateşi altında tepeye tırmanırken altı yara alarak, belden aşğısı delikdeşik olduğu için sedyeye konup geri çevrilen bir Mehmetciğe rasgelmiştim.

Mehmetcik hüngür hüngür ağlıyordu.

" — Ayıb değil mi, dedim, asker ağlar mı hiç?„

Bir hamlede sedyede doğrulmağa çabalandı ve titriyen bir sesle cevab verdi:

" — Yaralandığıma ağlamıyorum kumandanım! şehit olmadığıma yanıyorum. Kahpe kurşunlar hep bacaklarıma, karnıma saplandı, bende ayakta duracak hal bırakmadı. Yoksa ortalık ateş içinde iken, ben beş altı yara aldım diye, arkadaşlarımı bırakıp ta geri dönecek kadar alçak mıyım?„.

Dilim tutulmuş gibi bu kahramanlık örneğine bakarken, o, sedyesinde iğilerek ellerimi tuttu, ve yalvardı:

"— Allahaşkına kumandanım, şayet hastanede ölürsem, sakın köyüme bir şey yazmayın.. Bırakın beni er meydanında şehit düştü bilsinler.. Ne olur, tosunum büyüyünce "babam cenge gitmiş te rahat döşeğinde ölmüş diye ar duymasın..„

Altı düşman yarasile hastanede ölüşü ayıb sayan adam... İşte Mehmetcik..

Ve bir lâhza susan, gözleri Marmaranın derinliklerine dalan muhatabım, ağır ağır devam etmişti:

— Memedeki yavrusu kucağında kağnısile cepheye mermi taşırken, yağmura tutulunca, biricik çulunu evlâdının üstünden alarak mermilere örten kadın... İşte Mehmetciğin anası da bu!..

Sonra, yıllarla Mehmetciğe musallat olan Sarayı düşünün...

Aziz General, kendi kendine en taze hatıralarından birine gelmişti:

— Millî ordu ile İstanbula girdikten birkaç gün sonra -icabetmişti de- son Halife Abdülmecidi Dolmabahçede ziyarete gitmiştim.

O günleri hatırlayın; bir kıyamet kopmuştu, ortalık allakbullak olmuştu. Fakat Abdülmecit efendi, hâlâ dünyadan bihaber görünüyor ve bana, uzun-uzadıya atlarından, arabalarından, ahçılarından, halayıklarından bahsediyordu. Onun yanından çıkıp ta temiz havaya kavuşunca, hiç unutmam kendi kendime: «Yıllarla millete musallat olan bu ocak yıkılmalıdır. Asıl ondan sonra Mehmetciğin has cevherini göreceğiz..„ demiştim

Koltuğunda doğrulan General Şükrü Naili, kolumdan tutarak:

— Nihayet beni söylettin... Şimdi ceza olarak gel bakalım sofraya... diye yemek masasının başına çekerken, gülüyordu:

— Amma bak, eski zaman paşalarının sofraları gibi yetmiş türlü yiyecek yok... Sorguyu bırak ta yemeğini ye... Sonra gidip te: "Şükrü Naili beni aç bıraktı„ diye şikâyet etme!..

Sofrada, en eski arkadaşı ve en büyük sevgilisi Atatürkten bahsederken, gözlerimi gözlerinden ayıramıyordum. Görmeliydiniz o ânda bu bakışar nasıl alev alev yanıyordu, «Atatürk» derken içinin olanca saygısı ve sevgisi gözlerinde nasıl toplanıyordu.

O gün, aklıma gelebilir miydi ki, dört ay sonra, bu alev de sönecek?

MALARYA SITMASINI AŞILAYAN SİVRİSİNEĞİN HİKÂYESİ

Çeviren :
Emine Ortaç

Bu, iyi ve fena ruhun - aşkın ve ölümün - hikâyesidir:

Söka Cavada bir demircinin kızı idi. Babası, elinin emeği ve pirinç tarlasındaki mahsulile, güçlükle iki karısını ve 17 çocuğunu geçindiriyordu. Fakat, bütün fakirliklerine rağmen bu aile efradı, biribirlerile iyi geçiniyorlar ve mes'ut yaşıyorlardı.

Büyük bir sabır içinde bu iki kadın evlâtlarına bakıyorlar, ikisinin de daima güler yüz gösterdikleri kocaları, onlarla sevgisini.. sevinç ve teessürlerini taksim ediyordu.

Söka ailenin en sevgili çocuğu idi. Tabiatı o kadar münist iki, iki kadın da onu kendi evlâtlarıymiş gibi severlerdi.

Söka güzel ve tarif edilmez derecede zarif idi. Esmer yüzünü, gecenin karanlığı kadar siyah olan.. ve parlaklığı ipek saplara benzeyen saçları çerçiveliyordu. Yüzü bir çocuğunki kadar masum idi. O, siyah gözlerile, onun için henüz daha ilâhi güzelliklerle dolu olan hayata korkusuzca bakardı. Parlak birer yıldıza benziyen bu gözlerin üzerinde siyah kaşları, şahane bir daire çiziyordu. Büyük, fakat çok güzel ve biçimli ağzının üzerinde küçük yüzünün ne hoş bir duruşu vardı. İki sıra küçük ve bembeyaz dişleri, arasıra yediği meyvelerin suyu ile kırmızıya boyanıyordu. İncecik boynu üzerinde küçük başı mağrur dururdu. Yürüyüşü, Hint kamışının rüzgârdan dalgalanışı gibi, ahenkli idi. İnce bacakları, endamlı ve harikulâde güzelliği olan bir vücudu taşıyorlardı.

Söka bir ceylân gibi zarif idi.. kalçaları camara (Cavanın bir nevi çamı) dan daha narin, fakat göğüsleri yuvarlak ve dolgun, tatlı ve sulu meyvalara benzerlerdi...

Söka, köy sokaklarında o hafif yürüyüşile dolaşırken, erkeklerin aç nazarlarla ona bakmamaları kabil mi idi?

Köyün en güzeli o idi. Birçok erkekler onunla evlenmek istiyorlardı. Fakat o, on beş yaşının bekâretini, yalnız sevdiği birine vermek arzusunda idi.

Ah, Söka bu adamı bulmuştu. Fakat bu biricik erkek o kadar yoksuzdu ki.. gelin almak için vermesi lâzım olan parası bile yoktu.

Söka'yı onun parasızlığı hiç müteessir etmiyordu. Çünkü insan biribirini sevmezse dünyanın parası neye yarardı?

Aşk, hayatın insanlara en büyük hediyesi değil midir?

— ! . . .

Söka henüz itiraf etmediği halde Saranga'nın onu sevdiğini biliyordu. Saranga'nın ağzı henüz çok mahcup idi; fakat gözleri kendisi için duyduğu derin aşkı gizliyemiyorlardı.

Saranga, akşamları kulübesinin önünde oturup kavalile hülyalı şarkılar çalarken, Söka bilirdi ki bunlar yalnız onun içindi ve onun için çalınırdı.

Söka, bir akşam işini bitirdikten sonra esmer vücudunu birkaç kova su ile yıkadı. Saçlarını ördü ve beyaz çiçeklerle süsledi. Kendisinin dokuduğu çiçekli eşarpı incecik vücuduna sardı. Kuş gibi hafif adımlarla köyün yolunu tuttu. Dalgın dalgın yürürken tamam Saranga'nın fakir kulübesinin önünde durdu. Bir kaval sesi işitti; bu kaval sesi ne kadar da yanıktı!..

Onun tatlı nağmeleri Söka'nın kulaklarından girerek kalbini heyecana getirdi. Birkaç adım ilerledi Saranga'nın yanına gitti. Bu mahcup delikanlı, yüz binlerce defa hasret çektiği kızı karşısında görünce elleri titremeğe başladı, ve kavalını yere bıraktı. Söka cür'etle Saranga'nın yanında durdu. Fakat konuşmağa başlayınca kalbinin şiddetle çarptığını duydu:

— Saranga!.. çok susadım. Bu gün hava sıcaktı. Pirinç tarlasında çok çalıştım boğazım kurudu. Acaba sende biraz hindistan cevizi sütü var mı? Boğazımı ıslatayım?.. dedi; ve gözleri etrafını araştırmağa başladılar, ve bir çeviz ağacının en yüksek tepelerine takıldılar. Söka dalların en yükseklerinden birinde yapyalnız duran, güneşin ışığında olgunlaşan.. ve belki de hiçbir zaman bir insan elinin değemiyeceği bir cevizi gördü.

Saranga, Söka'nın ne istediğini derhal anladı. Bu sevgili kızın istediği hiç birşey yoktu ki o yapamasın!. Vakıa kilârda birçok olgun cevizler vardı. Fakat onları gidip almak gayet basitti. Vücudunun ne kadar kuvvetli ve mahir olduğunu, Söka nereden anlayacaktı.

Saranga telâşla ağaca doğru koştu. Elleri ve ayaklarıile ağacın gövdesine sarıldı. Bir kedi mahareti ve çabukluğile ağaca tırmanmağa başladı.

Söka hayran hayran bu cüretkâr gence bakıyordu. Tamam en yükseklerde sallanan dallara yetişip de, arzu ettiği meyvayı kopardığını görünce, kalbi korku ve heyecandan titredi.

Söka Saranga'yı tekrar yanında görünce sevindi. Saranga sivri bir taşla cevizin kabuğuna iki delik açtı. Ve mahcup bir tavur, fakat çok mes'ut bir bakışla cevizi ona ikram etti.

Söka cevizi dudaklarına götürdü. Hiç susamadığı halde, son damlasına kadar cevizin tatlı sütünü emdi.

Saranga Söka'nın gözlerinde, herbirini derhal yerine getirmeğe âmade olduğu, yeni yeni arzular arıyordu.

Bu iki genç şimdi karşı karşıya durmuşlar, nazarlarile biribirlerini okşayorlardı.

Söka, Saranga'nın ne büyük bir kuvvet ve cesarete malik olduğunu hatırlarken içi titreyordu. Bu kuvvet için yeni bir tecrübe aramak ona çok zevkli geldi.

Tekrar nazarları etrafa çevrildi.

Fakat, tamam istediğini buluyorken hülyalarından uyandı. Zengin kadının oğlu Kasmin, araba gürültüsü ve kamçı sesleri arasında oradan geçiyordu; ve tam Saranga'nın kulübesi önünden geçiyorken arabanın tekerleğinin bir oku kırıldı. Hakimin oğlu yoluna devam edemedi.

Söka Kasmini tanıyordu. Çünkü babası o havalinin en zengini idi. Fakat o Kasminden hiç hoşlanmazdı. Çirkin ve azemetli bir adamdı, karılarına hiç iyi muamele etmez, can sıkıntısından bazan o kadar gülünç ve saçma şeyler arzu ederdi ki.. yedi karısı olan bu adamdan zavallı zevceleri çok korkarlardı. Kasmin, arabasından inerken gözleri Söka'ya tesadüf edince, haris ruhu derhal bu güzel kadını istedi. Gülümsiyerek Söka'nın yanına gitti. Pırlanta yüzükler içinde parlayan elini

kızın narin omuzlarına koydu. Fakat bu eller, yerde sürünen hayvanlar gibi kızın yuvarlak göğüslerine doğru gidince, Saranga bu rezil herifle Söka'nın arasına girdi.. ve korkudan titreyen kadının üstünde duran ellerine vurdu.

Sevdiği kızı bu küstahın tecavuzundan korumak için, belindeki kamasını çıkardı.

Şimdi Söka'nın önünde duran, her zaman tanıdığı o mahcup delikanlı değildi. Hayır bu delikanlı şimdi müdrik.. vee sevdiğinin namusnu silâhile müdafaa edecek kadar cesur bir adam olmuştu.

Zengin Kasmin, Saranga'nın hiddetten parlayan gözlerini görür görmez, korku içerisinde geri çekildi. Ve sanki, yaptığı lâtifeden başka birşey değilmiş gibi, tekrar tamir edilmiş olan arabasına bindi. Omuzlarını müstehziyane silkti. Fakat gözleri kin ve hırsından parlıyordu. Kalbini, uğradığı hezimetin acısı burgularken.. kafasında intikam plânları yapıyordu.

Saranga, yaptığının fena bir neticesi olacağını pekâlâ anlamıştı. Fakat Söka'yı korkutmamak için hiç birşey olmamış gibi davrandı.

Hakikaten Söka'nın üzerinde, şimdiye kadar Saranga'nın kavalında çaldığı tatlı nağmelerin ve yalvaran gözlerinin yapamadıkları büyük tesiri.. şimdi erkekçe hareketi yapmıştı,

Bu iki genç biribirlerine nihayet aşklarını itiraf ettiler...

Saranga Söka'yı kolları arasına aldı. Saçlarının ve vücudunun güzel kokusunu kokladı. Ona daha fazla sarılınca bu güzel koku adeta onu sarhoş etmişti. Bu koku cidden kahve çiçeklerinin kokusundan daha tatlı.. ve büyük Batavya şehrinde Arap tacirlerinin sattıkları gülyağından daha kıymetli idi.

Ah! acaba dünyanın neresinde böyle bir kokuya rasgelinirdi? Dünyada yalnız Söka'nın kokusu böyle lâtif olabilirdi?...

Elleri Söka'nın saçlarını okşadı, omuzları üzerinden kaydı.. göğsünün narin yuvarlaklığını hissedince mahcubiyetle durakladı. Fakat kızın müsaadekâr gülümseyişini görünce biraz daha ilerledi, bu narin kızın göğüsleri iki küçük kedi yavrusu gibi adamın himayekâr avuçları içine sığındılar...

Söka: «aşk, hayatın insanlara vereceği en büyük hediyesidir! „ diye düşündü ve Saranga'yı kulübesine doğru çekti.

***

Saranga'nın küçük kulübesinin fakirliği içinde bir genç aşkın bütün zenginliği yaşayor ve onları yeni yeni saadetlere eriştiriyordu. Kasminin zengin evinde ise hiddet ve şiddet hüküm sürüyor, içinde yaşayanların üzerine fena gölgelerini yayıyordu.

O gün kamçı sesleri.. ve vahşi küfürlerle, hakimin oğlu bahçeden içeri girdi. Hayvanın dizginlerini uşağın başına fırlattı.

O kadar gazeple eve girmişti ki, yedi karısı çiğnedikleri sakızları korkudan yutuverdiler. Bunlar, yağmurdan ıslanmış küçücük kuşlar gibi şiltelerinin üzerinde büzülmüş kalmışlar, efendilerinin yüzüne korkarak bakıyorlardı.

Kimbilir efendileri yine nasıl mel'un bir harekette bulunmuş, vicdan azabını uyuşturmak için yine nasıl saçma arzulara başvuracaktı?!..

En genç karısı, korka korka yanına yaklaştı. Herşeyin en iyi bir tarzda hazırlandığını söyledi.. kendisinin yemeğe oturup oturmıyacağını sordu. Plâv ve Çinlinin getirdiği köpekbalığının kanatları nefis bir surette yapılmıştı. Kasmin hiddetle sofraya baktı, tepside duran bir kâseyi bir ânda yakalayarak küçük Cavalının başına fırlattı.

Kâsenin içindeki baharat zavallı kadının gözlerine sıçrayarak onları yarı kör ettiler. Kadınlardan hiçbirisi arkadaşlarına yardıma gelemiyorlardı. Yalnız Kasminin en sevdiği karısı Bulani, cesaretini toplayarak, efendisini yandaki odaya giderken takibetti ve sordu:

— Benim yapabileceğim bir arzunuz var mı? Düşüncelerinizi dağıtmak için biraz raksedeyim.. veyahut çalgı çalayım mı? İsterseniz küçük kardeşimi getireyim. O, çok güzeldir, sizin kalbinizi ve gözünüzü şenlendirir.

Dedi. Ve efendisini bu suretle teskine çalıştı.

Kasminin hiddetli bir bakışı güzel Bulaninin üzerinden geçti, ve az kalsın kamçının sert bir vuruşu onun da başına inecekti. Bereket versin ki tam vaktinde bu kadın oradan uzaklaştı.. ve öteki ıstırap yoldaşlarının yanına kaçtı, mindere sığındı.

(Arkası gelecek sayıda)

Saranga tevekkülle bu ağacın önünde diz çöküp, kollarını bu mucizeler yaratan ağacın gövdesine dolayarak, gözyaşlarıyla yoğrulan bir sesle: "Allahım sana şükrederim ve Sökayı takdis ederim „ dedi.

500 Yıl Önce Komünizm Esaslarını Kurmağa Çalışan İki İhtilâlci :

SİMAVNA KADISI ŞEYH BEDREDDİN[*]

RAGIP ŞEVKİ

Simavna kadısı Şeyh Bedreddin, bir geceyarısı dört adamı ile Iznikten çıkarak dolu dizgin İsfendiyaroğlunun topraklarına girdi; ve hiç dinlenmeden sahile kadar mütemadiyen at koşturdu.

Sinoba bir sabah şefak vakti geldiler. Şehir henüz uyanmamıştı. Sokaklar tenha ve deniz sakindi.

Şeyh, atından inerek adamlarına derhal bir kadırga bulmalarını söyledi. İhtiyar bir kaptanın kayıktan büyük, kadırgadan küçük acaip bir gemisini kiraladılar. Güneş Sinobun damlarına parça parça düşerken, dört yolcu denize açıldılar.

Hava berrak ve sular usluydu. Yelkenler, küçük gemiyi alabildiğine sürüklüyordu. Şeyh Bedreddin, geminin arka tarafında, küçük bir kamaraya girmişti. Elindeki tesbihi asabî parmaklarile mütemadiyen çekiyor, düşünüyordu.

Geniş omuzları, uzun sakalı, burma sarığı ile bir şeyhden ziyade, genç bir evliyaya benziyordu. Düşündüğü yalnız birşey vardı:

Börklüce Mustafa ölü mü?...

Börklüce, Sırp prensi ve Manisa valisi Sisman'nın ordularını bozup ilk muzafferiyeti kazanmış, fakat küçük şehzade Muratla Bayazit paşanın ordularına mağlûp olmuştu. Şeybler, keşişler, mollalar, açlar ve toklar darmadağın olmuştu. Şeyh, bu haberi getiren Mustafanın adamlarından birinin korkunç, müthiş sesini halâ kulaklarında buluyordu:

"Börklüce, bir çarmıha gerilmiş, şehirde deve üzerinde gezdirilmiş, sonra vücudu parça parça edilmişti!„.

Şeyh, dişlerini gıcırdatarak gözlerini kapıyor, eski kethüdasının hiçbir ıstırap duymadan, şikâyet etmeden, bağırmadan ölüşünü takdis ediyordu.

Şeyh başını kaldırınca karşısında torunu Halili buldu. Halilin kaşları çatık, yüzü sapsarıydı. Ellerini göbeği üzerinde bağlıyarak:

[*] Birinci yazı olanı (Börklüce Mustafanın hayatını, ihtilâlini ve akıbetini) geçen 44 üncü sayımızda okuyunuz.

— Şeyh dede, yanına varayım mı?. dedi.

Şeyh başını hafifçe salladı.

Halil, birkaç adımda geldi ve Bedreddinin yanıbaşındaki eski bir kilimin üzerine bağdaş kurup oturdu.

Simavna kadısı başını kaldırmadan:

— Yapacağımızı biliyorsun değil mi?. diye sordu.

— Irşad ettin dede şeyhim...

— Deliormana kaç günde gidebiliriz?.

— Belli olmaz. Yollar tenha ise bir günde de gidebiliriz, dede şeyhim..

Şeyh Bedreddin sustu. Sonra elindeki tesbihi cübbesinin geniş cebine koyarken:

— Hud bin Kemali kurban verdik ha!.. dedi.

Halil önüne bakarak mırıldandı:

— O da gitti. Manisada üç bin tilmizi ile birden kılıçtan geçirilmiş.. Amma, Torlak Kemal [**] kurtulabilirdi şeyhim, kurtulmak istemedi. Daha başını yağlı ilmiğe geçirirlerken, işkenceden ölmüş diyorlar.

Şeyh kısık, boğuk bir sesle:

— Ekeceğiz ki, mahsul alalım.. Sen dahi, ben dahi bu yolda tohum olup gideceğiz. Amma, yeter ki ardımızdan gelen olsun!..

*
* *

Bir gece yarısı küçük gemi Eflâk sahillerine yanaştı. Şeyhle dört adamı, gemide beraber getirdikleri atları ile doludizgin Deliormana doğru yola çıktılar. [***]

Aradan henüz onbeş gün geçmemişti ki, Balkan dağlarında gittikçe büyüyen bir ihtilâl, Edirneye kadar sesini duyurmağa başladı.

Kasabaların meydanlarını tutan ihtilâlciler şöylece bağırıyorlardı:

[**] — Halk arasında Torlak Kemal ismile anılan Bedreddinin bu sadık adamı, bir Yahudi mühtedisidir. Tarihler onu bazan Hud bin Kemal, bazan Hub dini Kemalî, yahut Kemal Hubbuddin diye anarlar.

[***] — Şeyh Bedreddin Simavînin Deliormana geçişini Rum müverrihi Dükas, Bratoti, Solak zade, Neşri, İdris, Âli ve Âşık Paşa muhtelif şekillerde yazarlar. Şeyhin torunu Halilin bir kitabında ise kadının padişahdan hacce gitmek için izin istediğini, fakat bu iznin verilmediğini, bunun üzerine İsfendiyar oğluna sığındığını, ondan da himaye görmeyince bir gemi ile Kırıma gitmek istediğini, fakat geminin Eflâk sahillerine yanaştığını: ve kaptanın, namaz kılmağa sahile çıkan şeyhi bırakarak uzaklaştığını yazar. Halil, bundan sonra şeyhin padişaha sığınmak üzere Edirneye giderken Sirozda yakalandığını ve asıldığını söyler.

Halbuki bütün bu yazılar bir torunun, dedesini tebriyei zimmet ettirmek için ne lâzımsa yaptığını, gösterir. Bedreddin anut ve idealist bir ihtilâlicidir, ve mezhebinin uğruna tıpkı Börklüce Mustafa, Torlak Kemal gibi can vermiştir.

R. Ş.

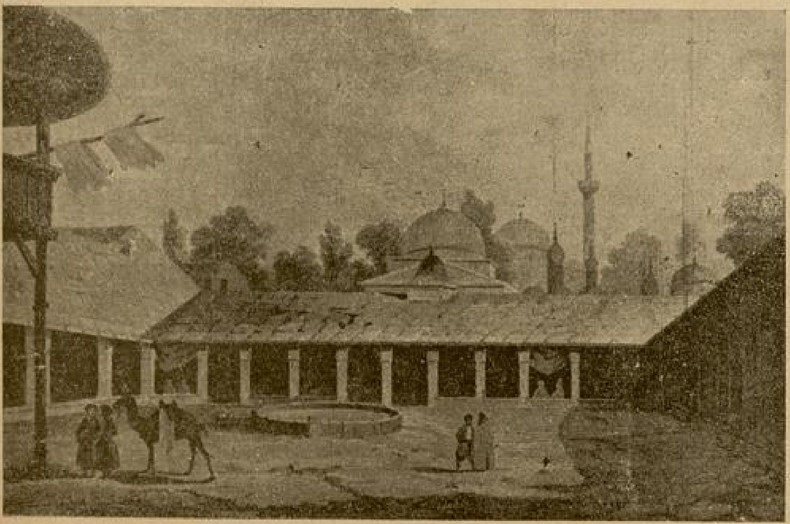

Torlak Kemalin 3000 tilmizi ile birden kılıçtan geçirildiği Manisa....

Şeyh Bedreddin ve Bir İki Söz

Osmanlı, Yunan ve İtalyan tarihleri arasında Şeyh Bedreddinin hayatı ve mezhebi üzerindeki iddialar ikiye ayrılır. Bir kısmı onun bir iftiraya kurban gittiğini söyler, bir kısmı da Şeyhin küçük Asyada "İştirakiyun,, mezhebini kurduğunu, Börklüce Mustafa gibi bir ihtilâlciyi başa getirdiğini, binlerce insanı böylece yeni mezhebinin cazibesi peşinde sürüklediğini gösterirler.

Bu iki iddiadan en ağır basanı ikincisidir. Şeyhin, ilimle dolan kafası içinde böyle bir gençlik, yenilik doğduğu muhakkaktır. Bugün İspanyayı bile ateşe vere Karl Marks'ın komünizm davası, 490 küsur yıl önce Şeyhin kafasından fışkırmış sayılabilir. Yalnız her ikisinin arasındaki fark birinin diğerinden daha iptidaî, daha basit ve ham oluşudur.

Simavna kadısı, bir bidatı diniye sayılan bu yeni mezhebile Osmanlı tarihinin en korkunç, en müthiş ve en büyük ihtilâlini yaratmış, O zamana göre dinî addedilen nazariyelerini Börklüce Mustafa gibi şiddetli bir mutaassıbın kuvvetile bütün Ege mıntakasına yaymıştır. Fakat ne Börklücenin cüreti, ne de Şeyhin ısrarı, bu mezhebin ölümüne mani olamamıştır. Şeyh Bedreddin boş bir adam olsaydı, onun, bu iddiasına «adi bir sesrserilik» ismini verir, geçerdik. Fakat onda idealist bir insanın tekâmül sevgisi, eski ve batıl inanışların yerine yeni ve genç esaslar kurmak sevdası vardı.

Babasının kadı bulunduğu Kütahya sancağına bağlı Simavda doğan Şeyh, Mısırda meşhur Cercanî'nin mantık derslerini takip etmiş, Memlûk sultanı Berkokun oğlu Farukun hocası olmuş, Ahlatlı Seyid Hüseyinden "Hikmeti Sofiye,, dersi almıştır. Kahireden Konya ve Tireye çekilen Bedreddin, Musa Çelebinin Osmanlı tahtına yerleşleşmek üzere yaptığı teşebbüsler sırasında, şehzadeye kazasker olmuştur. Fakat bu mevkide uzunboylu kalamamış, Musanın kardeşi Çelebi sultan Mehmede mağlûbiyetinden sonra yeni Osmanlı padişahı sultan Mehmet tarafından günde yüz akçe ile İzniğe nefyedilmiştir.

Şeyhin hayatı işte bundan sonra büyük bir hareket gösterir. Halim bir ilim adamı iken, cüretkâr bir ihtilâlci olan Bedreddin Simavî, Börklüce Mustafanın Karaburunda büyük bir velvele ile yeni mezhebini neşrettiği bir sırada menfasından kaçıyordu.

Ragıp Şevki

— Mukaddes kitabımızda, Kur'anda bile bizim düşündüğümüz var. Kur'an der ki: "Kadın, misvak, ve taraktan başka herşey hepmizindir.„ O halde niçin bizim olmıyan şeyleri almasını bilmiyoruz?.

Halk bu yeni, acayip, parlak vaıdlar karşısında bir ân düşünüyor, sonra büyük bir velvele içinde ihtilâlcilere katılıyordu.

Artık şeyh Bedreddini Simavî maskesini büsbütün atmıştı. Beyaz at üzerinde uzun sakalı ve geniş omuzları ile ihtilâlcilerin önünde gidiyor, her köyde, her kasabada büyük bir hürmetle karşılanıyordu:

— Herşey hepimizin!. Düsturu Deliormanı ve Balkan dağlarını kaplıyan halkı şeyhin peşinde sürüklüyordu. Şehzadeler kavgasında Musanın, Süleymanın saflarını teşkil eden askerler, zabitler, kumandanlar da şeyh Bedreddinin etrafını alıyorlardı.

Bu yeni zümre, eskiden şehzadelerin ikbali sırasında kavuştukları maaşları, timarları, servetleri yeniden elde etmek emelinde idiler. Fakat içlerinde hiçbiri tam bir ümit taşımıyordu. Bir kere şeyh asker değildi. Bayrağı altına toplananlar da silâhsız kuru bir kalabalıktan ibaretti. Börklüce Mustafanın, Torlak Kemalin binlerce kişi ile mağlûp ve perişan olmaları, bu yeni zümreyi her ân kaçmağa, dağılmağa müheyya bir halde tutuyordu.

***

Şeyh Bedreddin, arkasında binlerce insanla Balkanları inerek geliyordu. Bütün gayesi Edirneye yürümek, Osman oğullarının payıtahtını düşürmek, sonra da Börklüce Mustafanın, Torlak Kemalin yapamadığını yapmaktı.

Şeyhin kalabalığı Siroza yaklaşırken Edirneden bir haberci geldi:

Börklüce Mustafayı, Torlak Kemali biribiri ardı sıra perişan eden şehzade Muratla Bayazıt paşanın ordusu, Boğaziçinden Avrupaya geçmişlerdi

Bu haber, şeyhin ordusunda hiç beklenmiyen müthiş bir tesir yaptı. Kuru ve boş kalabalık bir ânda dağılıverdi. Simavna Kadısı Siroza girdiği zaman, arkasında ancak bir iki bin kişilik bir kuvvet kalmıştı.

Bir sabah Siroz kasabasının içinde müthiş bir panik koptu. Edirneden gelen bin beşyüz atlı kasabayı birdenbire bastılar Dört taraftan kaçan halkı, kılınç gürültüleri ve naralarla korkutan bu küçük kuvvet, ortalığa dehşet saldı.

Simavna Kadısının peşisıra gelen ihtilâlciler, Şehzade Muratla Bayazıt paşanın hücumuna uğradıklarını sandılar ve darmadağın oldular. Şeyh, yapayalnız kaldığını hissedince, oturduğu yerden hiç kalkmadı. Atlıların evin kapısına kadar gelmelerini bekledi.

Nihayet atlılar şeyhin oturduğu evi keşfettiler. Başta Çelebi Sultan Mehmedin kapıcıbaşısı Elvan Ağa olduğu halde birkaç yeniçeri, şeyhi odasında bastırdılar.

Şeyh, karşısına dikilen ağalara sükûnetle baktı:

— Beni almağa geldiniz öyle mi?. Haydi gidelim evlâtlar!.. Dedi.

Ağalar, bu geniş omuzlu, süt gibi beyaz sakallı, çocuk gözlü ihtiyara yol açtılar. Şeyh elinde tesbihi, başında burma

(Arkası 32 inci sayfada)

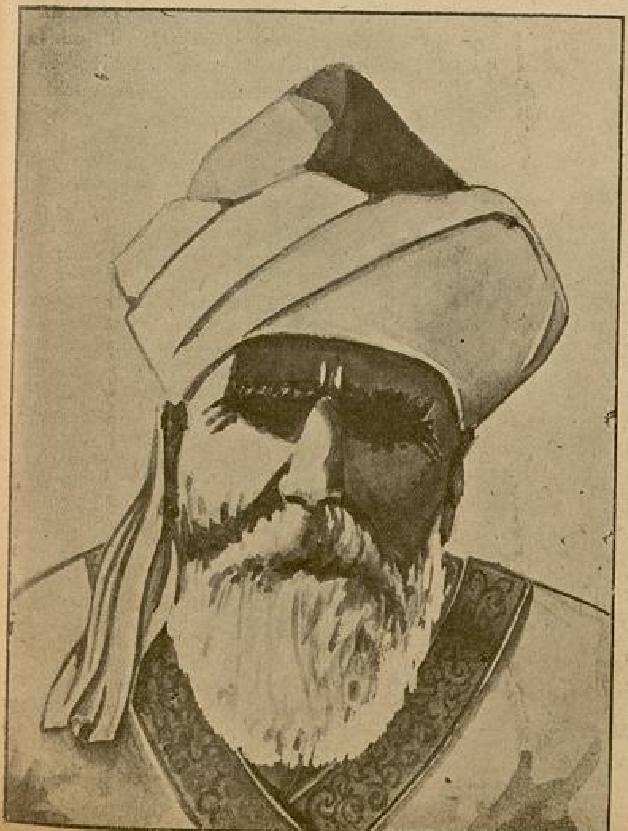

Simavna kadısı Şeyh Bedreddin

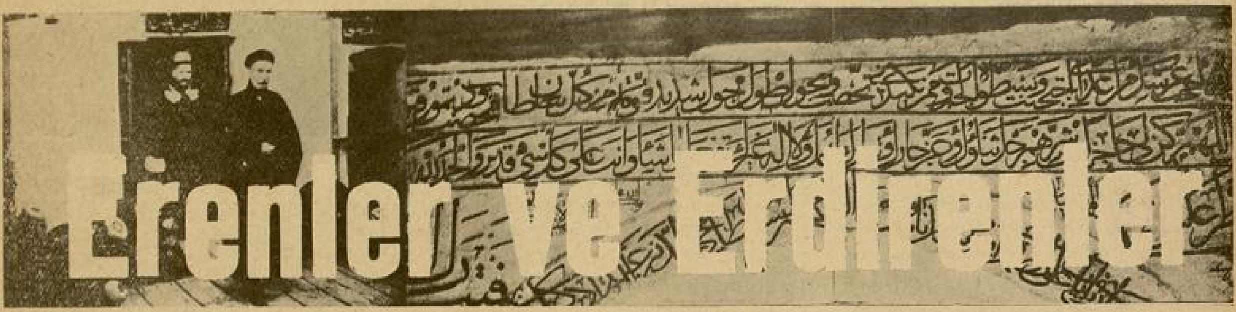

Erenler ve Erdirenler

Günde yetmiş bin kere ismi Celâl söylüyor. Ona böyle nahoş bir teklif yapılamaz.

— Günde yetmiş bin kere ismi Celâl değil, o hilekâr adam belki yetmiş bin melânet kuruyor. Sen onun daima iğri duran boynundaki günahları, bir file yüklesen götüremez. Fakat o cılız ve mariz adam, bu günahları nasıl taşıyor ben şaşıyorum.

— Aman Mustafa! sus böyle şeyler söyleme, Allahın gazebine uğrarsın. Bu mübarek adam için nasıl söyliyorsun?

— Efendi, efendi; sen galiba bu adamın evliyalığına inanacaksın; ben o adamın halini hiç beğenmiyorum. Hem de dikkat ediyor musun? En çok sana dalkavukluk eden odur, elbet bunun bir sebebi olacak. Yoksa bunca temellûka sebep nedir?

— . . . . ?

Hacı Sadık efendi düşünceye vardı. Bir haylı sakalını kaşıdı ve karıştırdı.

Acaip, sahiden bu adam her gün ziyarete gelir, bir hayli dualar ve iltifatlardan sonra giderdi. Böyle yapmasına ne lüzum vardı. Diye kendi kendine söylendi. Henüz bir karara varamamıştı. Molla sükûtu ihlâl etti.

— Benim aklıma birşey geliyor?

— Çubuk söyle.

— Bu şeyhi bir sıkıya koymak.

— Ne olacak?

— Dedimya tekkenin gelirine ortak olacağız.

— Bu nasıl olacak!

— Sen beni, Evkafın müfettişi yaparsın?

—Ben bunu nasıl yaparım? Meşihata yazmak, Evkaf nazaretine yazmak lâzım. Hem böyle bir vazife ihdas ederler mi bakalım?

— Yok canım öyle değil, sen hususî bir şekilde evkaf işlerini, bilhassa tekke işlerini.. varidatın sarf mahallerini öğrenmek için beni memur edersin.

— Olur mu?

— Mis gibi, bana dairede bir masa verirsein, ismimi de müfettiş diye bildirirsin, kim arar, kim sorar.

— Pek iyi, sonra?

— Sonrasına sen karışmazsın, ben yapacağımı bilirim.

— Bundan başka çare yok demek?

— Bundan daha iyi bir çare mi olur?

*
* *

Hacı Sadık efendi, dairesinde bulunan koltuk sandalyasında otururken kendisini pek heybetsiz buluyordu. Ziyaretine gelenler de kendi hizasında oturuyorlar, iş için gelen ahali de kendisini pek alçak görüyorlardı. Bu olamazdı. Yerini yükseltmeli, odadakilere ta yükseklerden bakmalı, büyük görünmeliydi. Masanın üzerindeki çıngırağa bastı. İçeriye elleri göbeğinin üzerinde bağlı abanî sarıklı, çember sakallı, tıknaz karınlı bir odacı girdi.

— Lebbeyk Efendi hazretleri! deyip durdu.

— Ha şöyle adam olunuz, biraz nezaket ve biraz kibarlık öğrenin. Koskoca bir evkaf müdürü odacısısın bugüne bugün, şimdiye kadar öğrenmediğine ne kadar ayıp, ne kadar günah; mahaza bu vebal seleflerime aittir. Sizi adam etmemişler.

Odacı sağ elini kalbinin üzerine koyup kaldırıyor, anlaşılmaz dualar mırıldanıyordu.

— Haydi, bana bizim müfettiş mollayı çağır, gelsin.

Molla, sırıtarak girdi.

Efendi hazretleri, birden kaşlarını çattı, Mollanın yüzüne dik dik baktı. Molla Mustafa hiç aldırmıyordu. Hacı Sadık efendi evvelâ Mollayı güzelce bir haşlamak, dairede yeni bir nüfuz kurmak, şöhretini yaymak fikrine düştü, lâkin şimdi Mollaya soracak mühim bir iş vardı. Vazgeçti. Amma, sert ve tok bir sesle :

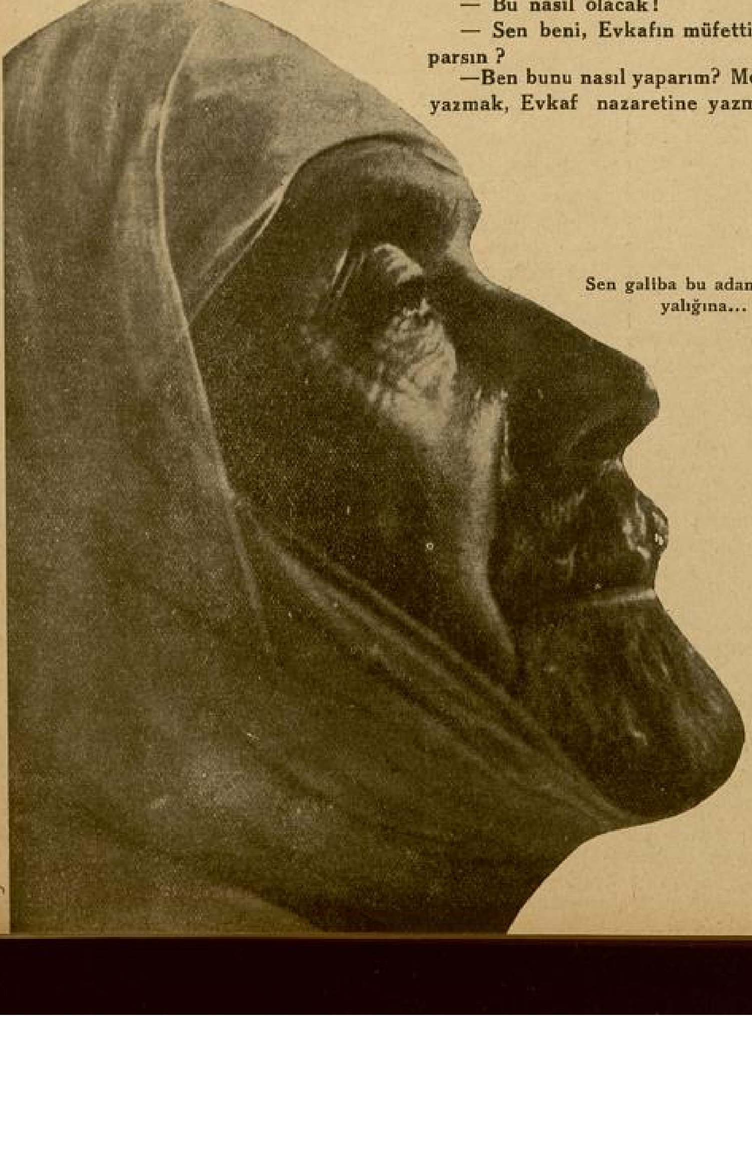

Sen galiba bu adamın evliyalığına...

Yazan :

CEMAL ATAÇ

◆

№ : 4

◆

— Molla, ben bu alçak iskemlede oturamam. Şöyle yüksekçe bir taht yaptırılsa masayı da kaldırsak, ben biraz yüksekçe otursam daha iyi olmaz mı?

Molla, maksadı anlamıştı :

— Çok münasip, çok muvafık olur efendi hazretleri. Bir makam nekadar heybetli olursa, eshabı mesalih üzerinde o derece kârgir olur. Hemen isabet buyurulmuş.

— Aferin Molla Mustafa, derhal iyi ustaları çağır, birkaç saat içinde yapıversinler.

Ertesi günü, efendi hazretlerinin tahtı yapılmıştı. Beş altı ayak bir de merdiven dayanmıştı. Müdür beyefendi odanın yarı yerine kadar yükselmiş, tavandaki avizenin salkımlarile beraber olmuştu. İkindi vakti şeyh Ayetullah efendi, müdür efendi hazretlerini ziyarete geldi. Hacı Sadık efendi, tahtından hafifçe kımıldandı. Şeyhe elile yerde ve tahtının dibinde bir iskemle gösterdi. Şeyh, bu fevkalâdeliği görerek şaşırmıştı. Fakat derhal temdihata girişti :

— Efendi hazretleri, sizlere lâyik olan böyle muallâ mevkilerdir. Allah bir, daileri gelip gittikçe böyle düşünüyordum. Sizi böyle semaber görmek hakirinizi pek bahtiyar kılıyor.

Şeyh, bu kabil riyakârlıklarda bir hayli dolaştıktan sonra Hacı Sadık efendinin yüzünü görmek istedi ise de eğri boynu üzerinde bir tarafa çarpılan kafası daha fazla doğrulamadığı için başını kaldırıp bakamadı. Buna pek canı sıkıldı. Zira Hacı Sadık beyefendiden koparacağı bir imtiyaz vardı. Bunu niyaz edebilmek için müdür hazretlerinin rengi ruyunu görmek, istidlâl edeceği manayi feyze! göre idarei lisan eylemek lâzımdı. Sağına döndü, soluna döndü, göremedi. Nihayet ayağa kalkıp karşısına geçti.

— Ne oldu efendim; bukadar acele teşrifinize badi olan bir kusur mu oldu? İnayet edin, hele oturun birer tütün içelim, birer tutam enfiye olsun çekelim.

— Estağfrullah efendim, estağfrullah cümle kusur bizlerdedir. Sizi ziyaret mahza farizai halimiz olduğu halde, bunu yapamamaktan mütevellit hicabımız var. Bu sebeble huzuru âlinizde kıyam üzere bulunmak suretile affıkusur ettirmek isterim de, ve aynı zamanda vechi mübareklerini çend eyyamdır göremediğimden nurudidarınızdan mahrumum. İhsan ediniz, lûtfediniz ayakta kalmama müsaade eyleyiniz. Beni bu şereften, bu saadetten mahrum kılmayınız.

Hacı Sadık efendi, bu tatlı dalkavukluğa o kadar memnun olmuştu ki, mümkün olsaydı hemen bir taht ta Ayetullâh efendi için kurduracak, ta yanına oturtacaktı. Ne mübarek bir adamdı. Ne celi bir konuşması, ne nezih bir hulûsu vardı. Molla Mustafa bu cennetlik zatın aleyhinde bulunmakla nekadar günaha giriyordu. Ve hem de şeyhin tekkesini teftişe, evkafını murakabeye hazırlanıyordu. Hiç böyle mübarek bir zatı sıfatı meleksimata, bu gûna muameleler reva mı idi ?!...

Hacı Sadık efendi böyle düşünürken, Ayetullah efendi, sözlerini bitirmiş, uzun bir duanın son niyazlarını yapıyordı. Hacı Sadık efendinin adaletşıarlığından, ilmü irfan ve iktidarından.. hikmetperdazlığından da bahs ile sözü kesti. Artık Hacı Sadık efendi dayanamadı. Derhal doğruldu. Eski alışkınlığı ile yürümek, masanın arkasına geçmek istedi ise de, hayfa ki yol düz değildi. Ayağını atar atmaz tahtı ile beraber güüüm!... diye odanın döşemelerine ağaç kabağı gibi yayılıp kaldı. Odacılar, kâtipler koşuştular. Kâtiplerin ellerinden kalemler düştü, herbirisi birer karış hopladılar. Gökten taş mı düşmüştü;yoksa yer yarılıp Evkaf dairesi, içine mi yuvarlanmıştı. Halâ camlar zıngırdıyor, duvarlar sallanıyordu. Herkes ihlâsı şerif okumaya başlamıştı.

Şeyh Ayetullah efendi, bu ânî sukuta şaşırmakla beraber, derhal kendisini toparladı. Hacı Sadık efendiyi kolundan tutup kaldırmak istedi ise de Hacı kendinde değildi. Yüzü morarmıştı.

Şeyh — Hay Allah müstehakını versin. Tam işi kıvamına getirip açacağım sırada düştü mel'un; bari kurtulmasa da beş on gün için ben vekâleten buraya gelsem. O zaman daha kolaylıkla olurdu. Diye içinden söylenerek dikkatle Hacı Sadık efendinin yüzüne bakıyordu. Odacı Derviş Hasan kırık bir testi ile su getirdi. Hem salavat çekiyor, hem de su serpiyordu. Bir hayli uğraşmadan sonra yavaş yavaş gözlerini açtı.

— Lâilâheillâllâh! diyerek doğruldu. Fesubhanallah, ne idi bu gaflet yarabbi ?

— Efendi hazretleri, Cenabıhak mübarek vücudunuzu bir imtihandan geçirmek arzu buyurmuşlardır. Malûmu en'amınızdır ki sevgili kullarına birer kaza ve belâ göndermekle, onları bir sabır ve tahammül mihnetine giriftar kılar. Siz de böyle bir bahşayişi ilâhîye mazhar oldunuz.

— Fenimelmatlûp; Cenabı Zülcelâle hamdederim. Sanki bir el beni tutup yerimden kaldırdı.

— Mutlaka bir melâike idi.

— Evet, evet mirim; civan bir çehre, fidan bir boy, gülümseyen pek hasna ve müstesna iki lebi küşade gördüm o, beni çekip çağırdı.

— Öyle olacak efendim, melâikei kiramdan bir huri, hem de nekadar yavaşcacık, sanki bir suudu manevî.. ve sonra bir nüzulü rüyavî ile yere indiniz. İnşallah ve maşallah hiçbir yeriniz incinmemiştir.

— Hayır, hiçbir ıstırap duymadım. Yalnız samadanî bir havf ile yüreğim titredi. İçimde halâ bir çırpıntı var. Güya bir ürkek kuş gibi titriyor.

(Arkası 30 uncu sayfada)

BOĞAZİÇİNDEN - BATUMA

I. MELEN MAHKÛMLARI

Yazan:
Sabih Alaçam

Beş tonluk takamız hazır. Biz iki arkadaşız. İki de tayfamız var. Bu yekûna miçoyu da ilâve edince beş kişi ediyoruz.

Yelkenimiz yepyeni.

Kürekler sağlam.

Kumanyamızı da düzdük. İşte listesi: Mısırunu, kurufasulya, konserve, reçel, su ve sigara.

Bugün 28 ikincikânun. Vakit öğle. Ilık bir kış günü. Güneş, bulutların arasına gâh saklanıyor, gâh meydana çıkarak, bizi teşyi etmek ister gibi, yüzümüze gülüyor.

Kanlıca iskelesine biriken arkadaşlar ile vedalaştık. Fakat, seyahatimiz, küçük köyümüzü canlandırmış idi. Bizi uğurlayanların arasına birçok meraklılar da karışmıştı. Fora edilen yelkenin, suya dalan küreklerin sesine, sahildekilerin neş'eli çığlıkları da karışıyordu. Küçük bir kalabalık, hep bir ağızdan:

— Güle güle, güle güle, diye haykırıyordu.

Yalnız bir kadının, tek bir kadının yüzü gülmiyordu. Bu çehrede, bulutların gamlı aksi var gibiydi. Ona, mendilimi salladım. Artık epiçe açılmıştık. İşittirememek endişesile, bütün hançeremi zorladım:

— Allahaısmarladık!

Muhatıbımın da son veda selâmını yerine getirmek için, elinde çırpınan mendilini, bir ân, gözlerine götürdüğünü gördüm.

Yelkenimiz, rüzgârla şişmiş, uzaklaşıyorduk. Artık, ufala ufala, bir nokta kadar kalan bu kederli yüz, bu ıslak mendil büsbütün gözlerimizden silinmişti. Annem, zavallı annem!

Kavaklara yaklaşıyoruz.

Sahil, çıplak bir güzellik içinde. Takamız, suların üstünde kayıyor. Boğaziçine veda. İşte, engin Karadeniz, perileri hiddetli deniz...

Su ve ufuk içinde çalkanan ufacık takamızda her ihtiyacımızı kendimiz düşünmek mecburiyetindeyiz. Evvelâ, ekmek yapmak lâzım. Uzun deniz yolculuklarının bütün icaplarını, seyahatimizin ilk dakikalarından itibaren yerine getirmek fikrindeyiz. Su ile hamur edilen mısırununu plâkitaşının içine koyduk. Bu taş, Rize havalisinde Aspet'te yapılır. Zeytunî renktedir. Bir karavanayı andırır ve ateşe dayanıklıdır.

Altında çok kül olan ve içinde odun yanan mangalımız hazır. Pilâkitaşını, evvelce, ateşe ters koyarak kızdırmış ve külünü temizlemiştik. Şimdi üzerini ince saçla kapatıp, odundan kalan kıvılcımlar ile de örttük mü, yalnız 45 dakika beklemek kalıyor... Sonra, sıcak ve mis gibi kokan mısırekmeği iştihanızı birkat daha artıracak!

Akşam karanlığı bastırıyor. Lâkin ilk merhalemize ulaşmak üzereyiz. Nerede ise Şile önünde demir atıp, fasulyayı kaşıklayacağız. Bu zevkin tamamlanması için, takamızı tente ile örttük. Gece, hiç üşümeden yatmak ve sabaha zinde kalkmak hakkımızdı!

Şafakla beraber tekrar yolumuza koyulduk. İkindi zamanı Kefken adasına vardık. Burası ufak bir yer, fakat şirin ve yemyeşil. Üzerinde de bir sütuna çekilmiş çift deniz feneri var. Ne çare ki, tabiatın güzelliğine hava yardım etmedi. Fırtına baş göstermişti. Kefkenin şimaline bitişmiş minicik adacık imdadımıza yetişti. Oraya iltica ettik. Taliimizde iki gün beklemek varmış. Takamızı sahile çektik. Amma, bu iki günü tembel tembel geçirdik zannetmeyiniz. Bizden sonra gelenler o kadar çoğaldı ki, onlara, sahilde yer vermek için, önce yanaşanlar kayıklarını boyuna ileri çekiyorlardı. Takamız en önde olduğu için, bu işte en zararlı biz çıkıyorduk. Nihayet, takamıza 45 derecelik bir meyil vererek adeta dağa astık. Artık gidecek yer kalmamıştı.

Buradaki iki günlük mecburî istirahat hatıralarından unutamıyacağım birşey varsa, o da, iki adanın orta yerindeki çukurlukta bulunan rengârenk taşlardır. Hepsi beyaz şekilli ve ağırlıkları bir kilo ile onbeş kilo arasında. Fakat renkleri, hele renkleri... Onları hiç sormayın: siyahla beyazın tezadı yanında mor, pembe, sarı, eflâtun ve yeşil hareler... Hepsi biribirlerile kaynaşıyorlar.

Nihayet hava açılmıştı. Yola çıkmak için bayırdan takamızı indirinceye kadar, anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geldi.

Güzel bir «şark» gün doğusu» rüzgârile gidiyoruz. Karadeniz sakin. Sular, iki günlük fırtınadan yorulmuş gibi. Ama akşam olmak üzere: Ereğiliye varamıyacağımız besbelli. Eniyisi Melen deresine girmek ve gecelemek.

Öyle yaptık.

Ertesi sabah yola devam etmek hülyasile uyurken, şiddetli bir garp «Karayel» rüzgârı gözlerimizi açtırdı. Yağmur, durmadan yağıyordu. Bereket versin tentemiz sağlam ve kalın. İçimden:

— Şansımız yolunda değil, diyo-

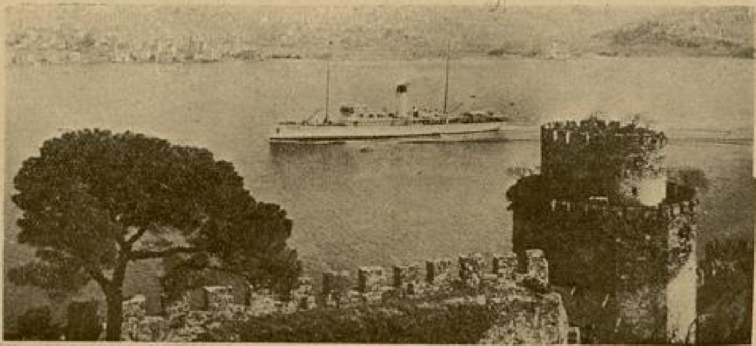

Kanlıca iskelesine biriken arkadaşlarla vedalaştık.....

rum. Seyahatın başında birsürü engeller ile karşılaşıyoruz.

Ne yapalım? Kederimizden ölecek değiliz ya! Yol hali bu. Başa gelen çekilir!.

Nitekim, başa gelen çekildi. Hem de 29 gün! fırtınanın şiddetinden derenin ağzı kapanmıştı; mahbus kalmıştık. Bir gün, iki gün, üç gün bekledik... Bekledik.., Nafile! derenin ağzı açılmayordu, hattâ açılacağa da benzemiyordu.

Takada pineklemekten bıkıp usanmıştık. Arkadaşlara takılıyordum. Onlara yeni bir ad bulmuştum: "Melen mahkûmları, diyordum. Hepsine de birer numara„ koymuştum. Birinci ben idim. İkinci, takanın sahibi Bay C. V. Üçüncü ve dördüncü tayfalar. Beşinci de Miçomuz. Tayfalarden birine, bir iş gördürmek icap etse:

— Gel buraya, üç numara, diyordum.

Ve üç numara geliyordu, yahut dört numara gidiyordu. En fazla dilime doladığım da «kulakları çınlasın!» Bay C. V. O, 101 senelik mahkûmdu. Kendisine:

— Bizim müddetimiz dolacak, gideceğiz. Sen burada kalıp, takanın sularda akışını doya doya seyredersin, diyordum. Hep beraber gülüşüyorduk.

Bir hafta geçmişti. Fakat, derenin ağzı yine kapalı, ümit te yok. Can sıkıntısına bir çare bulduk. Sahilde yığın yığın sahipsiz odunlar vardı. Onlardan bir kulübe yapmağı düşündük. Bu iş, bizi, üç, dört gün oyaladı. Fakat, yeni köşkümüz pek zarif olmuştu. Yalnız, boyası eksikti. Düşünüyordum ki, Melen menfileri sade bizden ibaret olmayıp ta, Kefken'dekiler kadar çok olsaydı, ufak bir koloni teşekkül edebilirdi. Derenin ağzı açılmamakta inat ettikçe İstanbuldakiler ne kadar merak ederlerse etsinler, burada "maruf tabirile" "ihtiyarı ikamete" mecburduk!

İşte, bu mecburiyet, mahkûmiyetimizin 29 uncu günü akşamı nihayete erdi. Yağmurların tesirile taşan suların getirdiği koca bir ağaç gövdesi derenin ağzında kalmıştı. Bu suretle meydana gelen bir nevi mendereğin yanından hızla akan sular, yolumuzu açtı. Takamızı, bu dar oluktan dışarı çıkarabildik! Artık, hürriyete kavuşmuş idik.

Bu neşe ile, Ereğli'yi geçtik. Mahkûmiyetimizin 30 uncu günü akşamı Zonguldakta idik.

Kumanyamız eksilmişti. İstanbuldan yola çıkarken, pek tabiî olarak, Melen sefasını hatırımıza getirmediğimiz için, erzakımız azalmıştı. Zonguldakta ilkönce yeniden kumanya düzdük. 24 saatlık bir istirahatten sonra, yelkeni tekrar fora ettik: Hedefimiz Bartın.

Beş tonluk takamız hazır... Biz iki arkadaşız; iki de tayfamız var......

Bartın amma, bizdeki talih, kör Salih! Takamız bu sefer de Bartın deresinde karaya oturmasın mı? Ne ise, bin zorlukla sefinemizi yüzdürebildik. Derenin içinde iki gün kaldık. Yolda rastladığımız bir maslağın içi, salonları süsleyen füjerler ile dolu idi.

Üçüncü gün sabahtan akşama kadar yedek çektik. Bu suretle Bartına vardık. Yolda iken Gürgenpınar isimli bir köyden geçmiştik. Burası havası, suyu, manzarası güzel bir yer.. ve mamur. O civardaki vadi de mısır ziraatına elverişli imiş.

Bartına çıkar çıkmaz, ilk karşılaştığım adama postahaneyi sordum. İstanbula, anneme uzun bir mektup yazdım. Kimbilir bizi ne kadar merak ediyordu.. Bu iş te bittikten sonra, biraz dünya yüzü görmek için Bartında birkaç gün kalmağa karar verdik. Tayfalar, takadan izinli çıktılar. Doğrusu ya, onlar da bunu hak etmişlerdi.

Ve Bartın da gezip tozmağı, canları pek çekiyordu. Bunun sebebini şehirde aram eyledikten sonra, biz de anladık. Bartının serbest kadınlarında imiş meğer keramet!

Bu nazeninlere diyecek yoktu. Heman heman hepsi boylu boslu idiler. Üstelik te cana yakındılar.

Bizim en fazla dikkatimize çarpan hususiyetleri: umumiyetle yüzlerinin benli olması idi. Ağızlarındada ya sakız eksik değildi, yahut fındık.

Neden ileri geldiğini pek hatırlamıyorum amma, Bartından altı günden önce palamarı çözemedik. Lâkin Melemdeki mahkûmiyeti, gönül isteği ile de olsa, Bartında tekrar etmek niyetinde değildik. Onun için, gidiş yolundan döndük. Karadenize çıktığımız zaman, farkına vardım ki bizim tayfaların gözleri arkalarında yani Bartında kalmıştı.

Artık, hedefimiz İnebolu idi. Fakat, yolda tekrar fırtınaya tutulduk. Kitros isminde bir koya iltica ettik. Burası, her rüzgâra karşı masun gibi görünüyorsa da, şimalden hava esti mi felâket! dalgalar, o zaman, koyun tekmil sahilini dövüyor. Böylece, yani bataçıka İneboluya ulaştık.

Biraz dinlendik.

Lâkin fırtına yakamızı bırakmıyordu. Takamız, suların üstünde karpuz kabuğu gibi sallanıyor; beşikten farksız bir hale gelen yataklarımızda uyuyamayorduk! Bereket versin ki, vaktile yarısı yapılmış bir limanın içindeyiz ve fırtına da pek fazla değil.

Yağmur, takamızın üstüne örttüğümüz tentede hafif bir tıkırtı yapıyor.

Bu kış günlerinde sıcak yataklarında rahat rahat uyuyanları; yahut, sobanın tatlı alevleri karşısında kestane pişirenleri hatırladım.

Arkadaşa seslendim; uyumıyormuş. Kendisine düşüncelerimi söyledim.

— Benim de canım ne istiyor, biliyor musun? Vefa bozası, dedi!

— Devam edecek —

On Altıncı Lüi ve Üçüncü Selim

Üçüncü sultan Selim, veliahtlığı esnasında, babası üçüncü sultan Mustafanın evlât ve ahlâfına bırakmış olduğu siyasî vasıyetnameyi okuya okuya, Fransa hakkında bir incizap ve bir muhabbet peyda etmişti. Babası gibi Fransa ittifakının Osman oğullarının ve Osmanlı devletinin hakikî ananalarına, ciddî menfaatlarına mutabık olduğuna kani olmuştu. Sultan Selim, son zamanlarda Türkiyenin uğradığı zayıatın acısını çekmekteydi. Fransayla ittifak ederek Fransızların irşadlarile mülkî ve askerî ıslahat ve tanzimat yapıp düşmanlarından intikam almağı nuhbei âmal edinmişti.

Sultan Selimin mabeyincilerinden İshak bey - ki Selimin halası Safiye sultanın hafidiydi - Enderundan yetişmiş, asker silkine girmiş, ve askerî mühendishanede bulunup muhtelif darülharplerde, devlet ve vatanına behadırane hizmetler etmişti. Sadrazam ve Kaptanı derya Gazi Hasan paşayı gücendirmiş olduğundan canından emin değildi. Türkiyeden uzaklaşması icabediyordu. Mühendisaneye devamı esnasında bu müessesenin müdürü olan miralay Tot (Tott) beye kendisini sevdirmişti.

Onun ihtarı ve Fransız elçisi kont (dö St Priest) Pirienin tensibiyle Fransaya kaçmağa karar vermişti. Kon dö St Priest ileride Fenerli Rum beylerinin yerine divanı hümayun tercümanlığına geçirmek için İshak beye Fransada iyice lisan talim, ettirmeği tasavvur etmişti. Tercümanlığa geçince İshak beyin Fransaya faidesi dokunacağını memul ediyordu.

Sultan Selim, az bir müddet sonra Fransada mühim bir memuriyete tayin olunan Kont St Priest'nin yerine gelen (Choiseuil - Gouffié) Suvazöy Gufye ile İshak bey ve kardeşi mabeyinci İsmail bey vasıtalarile gizlice münasebet hasıl etmişti. Harem dairesine girip çıkan ve ufak tefek Avrupa eşyası satan tuhafiyeci ve bohçacı kadınlar marifetile de muhabereler ediyordu.

Şehzadenin, Fransa ve Türkiye ittifakının tarafeyn hakkındaki siyasî ve iktisadî muhassenatına ve cihan poli-

[1] Bu makalemin havi olduğu vesikaları Fransa hariciye nezaretinden almıştım. Sultan Selimin mektuplarında kendi mührü vardır. Fotoğrafla aynen çektiğim suretleri nezdimde mahfuzdur. Bazıları tomar şeklindedir. Yine bu vesikalara göre (Louis XVI et Selim III) ünvanile yazdığım Fransızca risaleyi, Parisin meclis idaresi âzasından bulunduğum "Diplomasi Tarihi„ cemiyeti tab ve neşrettirmişti.

Yazan:
Mütekait Büyük Elçi
SALİH MÜNİR ÇORLU

tikasına müteallik mütalâatının selâmet ve isabetine, nüfuzu nazarına, zekâsına, hakayikı ahvali öğrenmek heves ve merakına Şuvazöy Gufye hayran olmaktaydı. Versaya ve Hariciye Nazırına, Sultan Selimin sitayişini mutazammın raporlar göndriyordu. Bütün zamanını Kuranıkerim tilâvetile geçirmiş, ve akaidi diniye haricinde tahsil görmemiş zannolunan bir şehzadenin; ahvali âleme ve politika işlerine bu derece vukuf kesbedişine şaşıyordu. Hem de Türkiye ile Fransa beyninde hakikî bir itilâf ve takarrup husulünü, iki devletin menafiine muvafık buluyordu. Veliahtın kralla anlaşıp Fransaya yar olmasını istiyordu.

İshak beye, zamanın padişahı birici Sultan Abdülhamidin de teveccühü vardı. Sultan Selim bendegân ve esdikası marifetile propagandalar yaparak, nüfuzlu saray erkânından başka Babıâli ricalinden haylisini ve hatta ametci efendiyi bile elde etmişti. Zamanının münevverleri, şehzadenin ıslahat ve tanzimata olan heves ve merakını takdir ediyorlardı. Sultan Selim, kendi taraftarları vasıtasile, İshak beyin lisan tahsil etmek üzere gizlice Fransaya gitmesi için Sultan Abdülhamitten ruhsat aldı.

Zaten padişah ta tercümanlığa Türklerden adam yetiştirmek arzusundaydı. İshak beyin gitmesi takarrur edince Şuvazöy Gufyenin tavsiyesi veçhile Sultan Selim, biri krala ve diğeri Hariciye Nazırı kont Dö Verjene hitaben iki mektup yazıp İshak beye verdi; ve kendisini şifahî bazı tebliğat icrasına da memur eyledi. Elçi de kendi tarafından başkaca tavsiyenameler vermişti. 1786 senesi nihayetlerine doğru sefaret, İshak beyi bir Fransız gemisine koyup yola çıkardı, Tulona gönderdi. Fransa hükümeti kendisine ihtiyacı olan harçlığı tahsis ve maişetini temin edip, Versay civarında (Virofley) Viroflede devlet tercümanı (Ruffin) Rufenin evine misafir etti. Rufen, kendisine hocalık ta ediyordu.

Sultan Selim, yazdığı mektuplarında Kral ile Hariciye Nazırına,gayet nazikbir lisan ve kibar bir tavrile meramını bildirip; 1768 de pederi Sultan Mustafa, sair devletlerin nasihatlerine rağmen ve Fransanın müzaharet vadine itimaden ilânı harp ettiğini; bilâhara Fransadan muavenet görmiyerek Türkiyenin külliyetli zayiata uğradığını hatırlattıktan sonra diyordu ki: "Malûmu padişahîleridir ki, cennetmekân validi macidimin Fransaya son derece meclûbiyeti ve tam bir itimad ve emniyeti vardı. Fransayı sair milletlerden âli bir mevkide görürdü. Hanedanımıza hayırhahlıkları ve halisane muhabbetleri şüpheden beri olan kiyaset erbabı; ve hatta işleri tedvirdeki mehareti ve nüfuzu nazarı, siyasiyatı düveliyeye dahiyane vukufu müsellimattan olan Prusya kralı büyük Frederik ile, dostlarımızdan ve bekamızı istiyen bazı İngiliz ricali Rusya ile harbe girişmenin Türkiye hakkında faidesi olmayıp, bilâkis akıbeti vahim olacağına dair ihtarlarda bulunmuşlardı. Türkiyeyi parlak ve vâsi ümitlere düşürüp harbe teşci eden ecnebilerin, bilâhara seyirci gibi durup filen birgûna muavenette bulunmıyacaklarını; ve müzaharete kadir olsalar bile, mücerret Türkiyenin hayır ve faidesi için cenk etmiyeceklerini defaatile bildirmişlerdi.

"Halbuki pederim merhumun, Fransa ile Türkiye arasında eskidenberi cari olan rabita ve dostluğun samimiyeti iktizasınca, Fransa devletinin ihtiyaç halinde imdadımıza yetişmek suretile dostluk vazifesini ifa edeceğine tamamile kanaatı vardı. Bu nasihatları gareze haml ile dinlememişti. Fransanın tavsiyelerine uyarak Moskoflara ilânı harp etmişti.

İşbu temhidatımızın sıtku hakikatini, Babıâlimizin hazinei evrakında ve Fransa sefaretinde mahfuz olan zabıtnameler, kayıtlar, vesikalarla teyit ve ispat etmek kabildir „.

Sultan Selim mektubunun alt tarafında istihdaf ettiği gayenin: 1766 seferindeki zayiatın telâfisi esbabını hazırlamak keyfiyeti olduğunu, ve Fransanın muavenetinden istifade ümidinde bulunduğunu işaret ettikten sonra, sözüne

Üçüncü Selim, Fransız elçisini huzuruna kabul ediyor...

devamla: « Devletimizin debi dirini ve teşrifat usulleri iktizasınca vaziyeti hazıram ve mevkiim, amali meşruamızı husule getirmek için bizzat faaliyette bulunmaklığıma müsait değildir. Lâkin hayırhahlarımızın Türkiyeye dostane muavenetlerde bulunmalarını istemekliğimize de mani değildir. Cenabırabbilâminin meşiyeti ezeliyesile Osmanlı tahtına cülûsumuz müyesser oldukta, dostlarımızın şimdi hakkımızda gösterecekleri hizmetlere ve muavenetlere mukabele hususunda kusurumuz olmıyacaktır „ demişti İshak beyi de; kendi mutemedi olduktan başka " kralın rical ve vükelâsının yüksek meziyet ve vasıflarının sitayışkârı ve Fransanın perestişkârı ve hayırhahı olup, Fransızların dostluğunun halisiyetine kani olanlardan bulunduğu için, "memuren Fransaya gönderdiğini işar, tebliğat ve maruzatının hüsnü telâkki edilmesini rica„ etmişti [1].

On altıncı Lüi, Sultan Selime - bazı aksamını aynen iktibasla - hulâsasını aşağıya naklettiğimiz cevapnamesinde, muhterem ve nüvazişkâr bir lisan kullanarak Rusyaya ilânıharp için Fransanın 1768 tarihinde Türkiyeyi teşvik ve teşci ettiğini inkâr ediyordu. Fransanın geçirdiği dahilî gaileleri (1789 ihtilâline sebebiyet veren haller) Türkiye ile faydalı bir ittifak aktine müsait olmadığını ifham, ve İshak beyin hamil olduğu hususî mektubu alarak, mealine kesbi ıttıla eylediğini;ve veliahtın, Allahın lütüf ve takdirile Osmanlı tahtına cülûsunda, hükümdarlık vazifesini bihakkin ifa etmesinin; ve hayırlı ıslahat ve tanzimat ile vatan ve devletinin şevketini, kuvvet ve kudretini lâyık olduğu mertebeye çıkarma yol ve çarelerini aramakla meşgul olduğunu memnunen öğrendiğini bildiriyordu. Şehzadenin niyet ve emellerinin.. meziyat ve fezaili fıtriye ve kisbiyesinin ulviyetini takdir eyledikten sonra "hanedanımızla Türkiye beyninde minelkadim cayigir olan dosluk ve raıtanın saffet ve samimiyetinden bahse lüzum göremem. Cülûsumuz günündenberi biz de ecdadımız gibi bu eski dostluğun icabatına tevfiki meslek ve hareketden geri durmamışızdır.

. . . .

. . . .

"Türkiyenin düşmanları, son zamanlarda Devleti Osmaniye ile harbe girişmeği tasmim ettikleri halde, birçok oğraşma ve çalışma ile bu tasavvurlarından vazgeçirmeğe muvaffak olmuştuk. Zira muharebenin akıbeti Türkiye için büyük bir felâket olacaktı. Telâfii mafata teşebbüs, ve ahzısar ve intikama tasaddi etmeden evvel,muvaffakiyet sebeplerini tamamile hazırlamanın lüzumunu ve vücubunu Babıaliye ihtarla beraber, Türklere asrî harb usullerini talim [1] etmek için, masarifi tarafımıza ait olarak İstanbula zabitan gönderdik. Türkiyede kalmaları lüzumu zail oluncaya kadar onları İstanbulda bırakacağız. bir yandan Türkiye ile komşuları arasında niza ve ihtilâfa sebep olan ahvali de bertaraf etmeğe uğraşıyoruz. Şimdilik bundan ziyade birşey yapmak elimizden gelmiyor. Türkiye tarafından da muharebeye ve münazeaya sebebiyet verilmiyeceğini ümit ediyoruz. Zamanımızda muharebe gayet güç bir fen ve hüner haline girmiştir. Malûmat ve fennî istihzarat hususunda düşmanla bir seviyede bulunmadıkça, muharebeye girişmenin neticesinde zarar ve hasar muhakkaktır.

"Lütfü hak ile zatı fahamet penahîlerinin tahtı Osmaniye cülûsları müyesser olunca, muvaffakıyet ve muzafferiyet vasıtalarını hazırlamadan cenk ve seferi ihtiyar etmiyeceklerinden eminiz. Fetanet ve kiyaseti seniyeleri iktizasınca galibiyetin temini, istihzarat ve levazımatı harbiyenin mükemmeliyetile ta-

[1] Bu namenin tarihi gurrei ramazan 1207 dir.

[1] Fransadan gönderilen mütehassısların başlarında topçu zabiti Brentano, bahriye erkânıharbiyesinden mühendis Lörua ve yol mühendisi Lafit vardı.

(Arkası 31 inci sahifede)

Beşeriyetin menşei hakkında yapılan tetkikleri çapraşıklaştıran ve nazikleştiren nokta, Allahın, insanları, kendi benzeri olarak topraktan yarattığı ve kendi nefesile canlandırdığı hakkındaki dinî akidedir.

Din kitabları, bu suretle, beşeriyet için vâzıh bir başlangıç tesbit etmiş oluyorlar. Ancak bu başlangıç, bugün bazı âlimlerin ileri sürdükleri tarihten çok daha yakındır. Hıristiyan dininin, insanın yaratıldığını iddia ettiği tarihten çok daha eski bir devirde yaşamış «düşünür bir hayvan» ın bazı bakiyeleri bulunduğu haberi çıktığı zaman, şiddetli münakaşalar olmuştu.

Bugün, bütün dünyadaki hıristiyan papazları, hilkat bahsindeki fikirlerini

İlk Ceddimiz Yeryüzüne 250000 Yıl Evvel Gelmiş!

250,000 sene evvelki ilk çift

terketmemekle beraber, Allahın dünyayı yaratmak için sarfettiği yedi günü, dünyanın geçirdiği yedi devrin sembolü olarak kabul etmekte ekseriya ittifak gösteriyorlar.

Şu halde, insanın hayvanlardan çok sonra yaratılmış olması icab ediyor.

Âdemden evvel, belki de kaba, fakat herhalde tamamile hayvan olmıyan bir mahlûkun yaşadığını meydana çıkaran tetkikat neticesinde, ilk cedlerimizden evvel, daha az tekemmül etmiş birtakım mahlûkların Yeryüzünü işgal ettikleri, umumî surette sabit olmuştur.

Ecdadımızın Yeryüzünde peyda oluşları meselesi böylece tamamen fen sahasına intikal edince, ilk akla gelen sual şudur: «Irkımızın yaşı nedir?» 10,000 mi? 100,000 mi? 250,000 mi? Bir milyon mu?

Bu dehşet verici meçhulü örten örtünün nasıl kaldırılabildiğini iyice anlıyabilmek için, kâinatın ilk zamanlardanberi geçen hâdiselerin biribirine zincirlenişini, âlimlerin tefsirlerine göre kavramağa çalışmak lâzımdır.

Güneş, kimbilir nasıl muazzam bir infilâk neticesinde, fezaya alev almış maddelerden ve gazlerden mürekkep bir kütle savurmuş.. ve bu kütle, döne döne yuvarlak bir yıldız teşkil etmiş, sonra alevli, buhar bulutlarına sarılı, mayi bir maden yuvarlağı haline gelmiştir?

Hesap edilmiyecek kadar çok asırlardan sonra, güneşe nazaran, bir fıçıdan damlamış bir katre olan bu seyyarenin sathı soğumağa başlamış, sert bir kabuk peyda etmiştir. Etrafındaki bulutlar inhilâl ederek su halinde bütün bu sathı kaplamıştır. Milyonlarca sene zarfında, denizin dibinde 30 kilometro kalınlığında bir ilk toprak tabakası hâsıl olmuştur. Bu tarihlerde, denizde sade mercanlar, süngerler, böcekler mevcuttu. Yıllar, devirler geçtikçe, bunlara balıklar ve yumuşak iskeletli gayet büyük hayvanlar da geldi katıldı.

Arzın kabuğu, sarsıntılar neticesinde sudan dışarı fırlıyan kısımlarında, yeşillikler peyda etti. Bu yeşillikler arasında çiçek ve hayvan henüz yoktu.

Bu devir, nebatların görülmemiş bir tarzda inkişaf ettiği bir taşkınlık devri olmuştur. Kıt'alar, tabiatın fevkinde büyük ormanlarla kaplıydı. Alman tabiiyat âlimi Alexandre Humboldt, müstehaseler arasında 50 metro boyunda frenkincirleri ve yarım kilometrodan fazla uzunlukta nebat dalları keşfetmiştir. Böceklerin ve akreblerin ortasında, ilk büyük dört ayaklı hayvanlar, zahifeler, muazzam çeneli salamendrlar belirmeğe başlıyordu. Bu ilk devrin sonunda, içi 80 derece hararetle cayır cayır yanan ormanlar sulara gömüldü. Madencilerin 1200 metre derinlere kadar dalıp kömür halinde çıkardıkları şey, bu ormanların ağaçlarıdır.

Aradan tekrar milyonlarca sene geçti. Arz yuvarlağı üzerinde o zamandanberi görülmemiş olan en büyük hayvanlar, sulara gömülü sahalarda ağır ağır uçar ve dolaşırken, 6000 metre kalınlıkta toprak daha birikti.

İngiliz âlimi Jeans: «Petranodon» denilen, kanad açıklığı beş metro, sivri pençeli yarasanın kayaların tepesine ayaklarile tırmanıp, avının üstüne süzülen bir tayyare gibi çullandığını söyler. Tabiat, tecrübesizlik yüzünden, birçok mahlûku bir mahlûk içine karıştırarak bir kâbus halitası yapıyor. Aynı mahlûku hem kuş, hem yılan, hem tüylü kertenkele, hem ayaklı ve tırnaklı bir zahife halinde yaratıyordu. Bu ikinci devir takriben iki milyon sene tahmin ediliyor.

İkinci devirden sonra üçüncü devir geldiği zaman, hararet, Avrupanın şimaline kadar bir hattı üstüva sıcaklığı idi. Arzın kabuğu üç kilometro daha kalınlaştı. Hayvanların sayısı artıyordu. İlk defa olarak hayvanların sırtında tüy bitti; ve nihayet 125,000 yaşındaki dördüncü devir, bulutların ve ateşin içinden tereddütle sıyrılıp çıkan dünyanın tüşekkülünü itmam etti.

Bugünkü tabakatülârz âlimleri, toprağı kazarken, bundan yüz bin yıl önce, meselâ Paris ve civarının ne şekilde olduğunu büyük bir kat'iyetle tesbit edebiliyorlar.

Seyyaremizin bu koskocaman sergüzeşti içinde bir hiç denecek kadar değersiz olan insanlar, gözlerini açtıkları zaman acaba ne gördülerdi? Attıkları ilk adım nasıl olmuştu? Ve husuşile kendileri nasıl şeylerdi?

Büyük İngiliz tabiiyatçısı Darvin, 1859 senesinde, insanın bugün hâlâ bakir ormanlarda yaşıyan Goril cinsinin tekemmül etmiş neslinden başka birşey olmadığını iddia etmişti. Bu iddianın karşılaştığı dinî itirazlardan başka, bir çok kimseler, cedlerinin bu kadar sakil bir mahlûk olduğu söylenince, bunu haysiyetlerine bir leke telâkki ettiler.

Dördüncü devrin topraklarına gömülü kalmış taştan mamul aletler bulan bütün arayıcılar, bu eşyanın tahmin edilmiyecek kadar uzak devirlerde, düşünme kabiliyetini haiz bir mahlûkun yaşadığına delâlet ettiğini söyledikçe, sözleri istihfafla karşılanıyordu. Belçikada, gergedan, büyük ayı ve sırtlan kemiklerine karışmış insan iskeletleri keşfedildiğine, 1830 tarihine kadar hiç kimse inanmak istemiyordu. O zamandanberi, insan kemiklerinin bazı hayvan kemiklerile bir arada bulunuşunun; bu insanların hangi devirde yaşamış olduğunu, hatasız bir surette ispata kâfi geldiği anlaşılmıştır. Dördüncü devir insanlarını sınıflara ayırmak, yani yüz bin senelik bir devreyi dört safhaya taksim etmek imkânı bulunmuştur. Mağaralarda yaşıyan büyük ayı devri, gergedan devri, mamut devri, ve ren geyiği devri.

Bu hayvanların teselsülü, tekmil Fransada husule gelen iklim değişiklerinden ileri gelmiştir. Fransada, yüz asırlık zaman zarfında, iklim: sıfırdan yukarı 60 dereceden, sıfırdan aşağı 40 dereceye inmiş ve nihayet ılık yağmurların yağmasile muvazene bulmuştur. Arz kabuğunun tedricî kalınlaşması iskeletlerin, keşfedildiği derinliklere göre hangi devirde yaşamış insanlara aid olduğunu, yüz bin senelik bir farkla tesbit yaramaktadır. Çünkü bazı âlimler, mübalâğa etmemek şartle insanların yeryüzünde en az yüz bin senedenberi mevcut oldukları iddia edilebileceğini söyledikleri halde, diğer bazıları da ilk insan çiftini bulmak için, 250,000 sene geriye gitmek lâzım geldiği fikrinde ısrar ediyorlar.

Yazan:
UMRAN NAZİF YİĞİTER

TANGONUN ÖLÜMÜ

İÇTİMAİ TEZ ROMANI

No. 11

★

Ramiz bir gün eve müjdeli bir haber getirmişti:

— Az evvel maarif müdürünü gördüm. İlk mektepte bir muallimlik münhalmiş.. Beni görünce : «geçenlerde söylemiştiniz baldız hanım için münasip bir iştir» dedi.

Hepsi memnun olmuşlardı. Mübeccel kendisini avutacak, ve çok sevdiğe Anadolu çocuklarının içerisinde bulunmak.. onlarla temas etmek.. onlarla anlaşmak için böyle bir işi çok arzu ediyordu.

Hemen ertesi günü Ramizle maarif müdürlüğüne gittiler. Maarif müdürlüğü iptidayî mektebinin üst katında idi. Maarif müdürü birer santim boyunda sık kızıl sakallı; kızıl bıyıklı, kızıl renkli bir adamdı. Ve gözleri sulu mavi mürekkep gibi solgun mavi renkli idi. Bu adamda insana, dünyaya şeytan nümunesi olarak geldiği hissini veren bir tip vardı. Yazın, dayanılamıyacak kadar sıcak olan bu kasabada hemen herkes ince, beyaz ketenlerden elbise giyerken o, yaz kış üzerinden eksik etmediği siyah redingotu ile gezerdi. Kim bilir belki de onunla yatardı? Bekârdı ve dairesi mektebin bu üst katıydı. Yemek odası, yatak odası, kahvesi, misafir kabul odası hep bu üst kattı.

Mübeccel ile Ramizi; oda kapısının önündeki gümüşü renkli; yırtık paravanadan görmüş olacaktı ki, masasının üzerinde saatlerdenberi duran ve üzerinde irili ufaklı sineklerin uçuştuğu yemek tablasını kaldırıp, ayaklarının yanında duran kâğıt sepetinin yanına koydu. İçinde bir ezik-lik, miskinlik vardı. Bunu mümkün mertebe gidermek için yaptığı, öğle uykusunun verdiği sersemlikle esniyerek yerinden doğruldu. Koltuğunun arkasına serdiği ıslak mendilini alıp katlayarak :

— Buyurun !., dedi.

Maarif müdürü şaklaban bir adamdı. Mütemadiyen gülüyor ve mütemadiyen söyliyordu. Ve lâf söylerken de durmadan kızıl bıyıklarını büküyordu.

Ramiz.

— Mübeccel hanımı emriniz üzere getirdim.. dedi.

O gülerek :

— Aman ne isabet hanımefendi.. ne isabet değil mi? Diye mırıldandı.

Oturdular. Müdür bey anlatıyordu :

— Bendeniz çok memnun ve mesrur oldum. Siz yarın bana şahadetnamenizi yollayınız.. veya bizzat getiriniz.. Merkeze gönderelim.

Sonra yavaşca :

— Bendeniz sizi inha ederim efendim! dedi.

Maarif müdürü bey o günden sonra merkeze yazdı, çizdi. Ve ne edip etti. Birgün kocaman bir ferman kadar büyük tayin emrini getirtti.

*
* *

Mektep hayatı Mübeccele iyi bir meşgale olmuştu. Cemiyetin; hayatın acı cilvelerinin verdiği bedbinliği belki ufaklı büyüklü, boyunlarında muska, ayaklarında çarık, omuzlarında mavi boncuk, bacaklarında kırmızılı morlu şalvar bulunan bu köylü çocukları arasında unutacaktı.

Ulviyi hemen her zaman, her dakika düşünürdü. Ve o zaman kalbi sızlar, gözleri yaşlanır, rengi bir limon çiçeği kadar sararırdı, seviyordu. Sadece Ulviden hoşlanmayor onu seviyordu da.....

Mazinin bir daha geri dönemiyeceğini bildiği, tahmin ettiği halde ona bağlanıyor. Ona bağlanmaktan büyük bir zevk duyuyordu.

Ne zaman örgülü saçlı, kırmızı şalvarlı çocuklarile bir kır gezintisi yapsa; ne zaman yalnız kalıp evlerinin balkonundan batan bir günesi; göz kırpan bir yıldızı seyre dalsa onu.. Ulviyi.. ve Erenköy akşamlarını hatırlar dururdu..

Fakat tahattür; mazinin izlerini gözlerimizin önüne, bir sinema perdesinde olduğu gibi, kırık dökük hayallerle getirmekten, çizmekten başka neye yarar?

Günler geçiyordu. Mazinin geri dönmesi şöyle dursun.. bilâkis üzerine kendine benzer acı hatıralarla dolu günler yığılığordu.

*
* *

SUS !.. UYANMASIN.

Tangonun Ölümü birkaç sayı sonra bitiyor. Onun yerine, yazılarını büyük bir haz.. derin bir alâka ile okuduğunuz Bayan Mükerrem Kâmil Su'nun bu çok içli ve yüksek değerli edebî romanını tefrikaya başlıyoruz.

Bir gün mektepten dönüyorde. Sokakta sıcak; boğucu bir hava verdı.

Arka yollardan, serin, gölge bir çatı altı arayarak evine, Cici halasının yanına dönüyordu. Neclâ; kendisinden bir kaç yaş büyük olan bu içli, hassas kadın, Rahmi beyin ölümüne kadar Mübeccel bir ana; Rahmi beyin ölümünden sonra da bir ana - baba şefkati ile ona sarılmıştı.

Şimdi onu seven . şimdi onun en buhranlı zamanlarında kollarına atıldığı insan halası idi. Fakat onun bir hala, bir ana ve bir baba sevgisinden başka bir sevgiye de, her genç kız gibi, ne kadar çok ihtiyacı vardı.. sevmek ve sevilmek ne kadar büyük birer ihtiyaçtır.

Hemen her insan sever .. Ve sevgi bazan insanı beş yaşındaki bir çocuğa, ve bazan yaşından büyük ağırbaşlı bir adama çevirir.

Mübeccel'de hırçın bir çocuk gibi olmuştu. Bazan sakin ve sakit oturur. Dolu gözlerle, etrafa çöken akşamı seyreder.. ve bazan yaramaz bir çocuk gibi tir tir tepişmek ister, evde yapmadığı yaramazlık kalmazdı.

Yolda, ev çatılarının gölgesinden hem yürüyor.. hem de gerideki zamanları düşünüyordu.

Çok terlemişti. Tenha bir köşeyi dönerken, biraz nefes almak için, bir alev gibi yanan yüzünü örten siyah peçesini kaldırdı. Bu sırada kaba, çatlak bir ses, gül küpelerin kızarmış ufacıcık kulaklarında uğuldadı :

— İnnallahe Yuhibbil Cemilil Cemal!..»

Peçesini hemen kapadı.

Köşeyi dönmekte olan iki softadan biri, kırmızı fesi üzerine sarılmış yeşil sarığını düzelterek :

— Elmasım.. Sultanım.. Yavrum!

O parlak yüzünü; o hokka ağzını, o çekme kaşlarını, gözlerini bizden saklayacağına; biraz da maarif müdüründen sakın! diye haykırdı. Onlar kahkaha ile gülüyorlardı.

Mübeccel, bu softa bozuntularının galiz, mekruh hitaplarını duymamak istiyordu. Koşa, koşa yürümeğe basladı.

Eve kendini güç attı.

Ve o gece, bütün bir ömrü ağlamak ile; ıstırap ile geçen bu genç kıza, alevden bir gece oldu.

Ertesi günü mektebe gittiği zaman çok müteessirdi. Her gün vazifesini bütün kuvveti ile yapmaktan büyük bir zevk duyarken, bu gün biraz şevksiz, neşesiz çalışıyordu.

Öğle üzeri bir iş için maarif müdürünün yanına gitmişti. Maarif müdürü için, için gülüyordu. Ve birşeyler söylemek istiyordu. Ninayet yavaş bir sesle :

— Oturunuz Mübeccel banım ! dedi.

Mübeccel açık pencerenin önünde duran bir iskemleye oturdu. Dışarda yakıcı bir sıcak vardı. Yoldan geçenler bile bu yakıcı sıcaktan korunmak için, gölge bir ağaç dibi arıyorlardı.

Bulutsuz, berrrak.. içinde cisimlerin uzadığı, nazarların kaybolduğu göklerde, süzüm, süzüm süzülen leylekler uçuşuyordu. Yer, yer kırık minareler; üstlerinde kuş yuvaları dolu bacalar, ve alçak damlı evler beyaz yollarda kırık dökük gölgeler çiziyordu.

Mübeccel susuyordu. Maarif Müdürü öksürüp :

— Mübeccel hanım! dedi. Size karşı dün Kadı efendi ile kasabamızın Müftüsü bir suç, bir hata irtikâp etmişler...

Mübeccelin yüzü tutuşmuştu. Etrafında bir alev parçası dönüyordu. Gözlerinde bir meş'alenin parlaklığı vardı. Kulaklarında dünkü galiz hitap uğuldadı :

— Güzelim.. yavrum!. bizden saklanacağına maarif müdüründen sakın...

Ve maarif müdürü ilâve etti :

— Hem de gelip bena : «seninkine; senin yavukluna takıldık! » dediler...

Mübeccel titreyor.. ve halâ susuyordu.

Bu sükûttan cesaret alan maarif müdürü, bir kibrit çöpünün ucu ile lâübali, lâübali dişlerini karıştırarak :

— Bu dedikodulara nihayet versek.. dedi. Ve bunu meşru bir sahaya soksak Mübeccel hanım.

Mübeccelin, iki damla gözyaşı mor ipekli etekliğinde, birer inci damlası gibi yuvarlandı.

Ne talisiz bir kızdı. Hayat ona hiç mi gülmiyecekti? Neye teşebbüs etse akim kalıyordu.. bu devirde gençlik; güzellik; doğruluk makbul olmıyan.. namus, haysiyet ve şeref itibarını kaybetmiş mefhumları mı idi?

Maarif müdürü o günden sonra Mübeccelin peşini bırakmamıştı. Teftişlerini ekseriya Mübeccelin deshanesinde yapıyor.. onunla konuşmaktan, genç kızlığının verdiği mahcubiyeti görmekten bile vahşi bir zevk alıyordu.

Nihayet Mübeccel anladı ki: bu muhitte; bu düşünüşte insanlarla teşriki mesai etmeğe imkân yoktur. Ve heman istifasını verip evine kapandı. Bu yediği son darbe insanlara karşı, ve bilhassa bu karakterdeki kimselere karşı Mübecceli büsbütün küstürmüştü.

. . . .

Aradan günler geçmişti. Mübeccel ev hayatına da alışmıştı. Sabahleyin Cici halası ile beraber kalkup ev işlerini yapmak.. öğleden sonra birkaç kitap okumak, onun 24 saatlik gününü tamamlamasına kâfi geliyordu.

Müthiş bedbin olmuştu. Hayattan hiç zevk almıyordu. İnsanlardan nefret ediyordu.

Susmak.. konuşmamak.. bir köşede süklüm püklüm oturmak, onun son zamanlarda kazandığı itiyatlardandı. O, genç ihtiyari bir kızcağız olmuştu.

Kendisini birgün, İstanbuldan metepleri teftiş için gelmiş genç bir Maarif müfettişi istediği zaman, ilk defa kahkaha ile güldü. Ve :

— Beni mi ? Beni mi ? dedi...

Sonra odasına kapanup hıçkıra; hıçkıra ağladı durdu.

Maarif müfettişi, Bülend Bey isminde Ramizin uzak akrabalarından bir gençti.

Ramiz onu, geldiğinin ertesi günü akşam yemeğine davet etmişti. Mübecceli o gece gördü. Ve kasabayı terketmezden beş on gün evvel onu istedi.

Bülend esmer, uzun boylu.. bugünkü değme genç kızlarımızın ayılıp bayıldığı bir delikanlı idi.

Fakat bizim genç ihtiyarı Mübeccelimiz, birtürlü onu sevmedi. Sevemedi. Daha doğrusu sevmek istemedi.

Ve birgün, kasaba yolundan bir yaylı ile civar memleketlere teftişe giden müfettişin arabası, arkasından uzun uzun baktı. Baktı. Ve ona için için güldü.. ve kendisinin kötü taliine bol, bol ağladı.

***

Günlerden bir gün kasabaya kış gelmişti.. kasabada kış çok hafif geçerdi.

(Arkası var)

Halka, sıhhati ile alâkadar olmasını öğütleyen, hastalıklara karşı alınacak ilk tedbirleri öğreten (Lokman Hekim) adlı güzel bir aylık mecmua neşreden :

Dahilîye Mutehassısı

Dr. Hafız Cemal

LOKMAN HEKİM

Pazardan başka günlerde öğleden sonra saat (2½ tan 6 ya) kadar İstanbulda Divanyolunda (104) numaralı hususî kabinesinde hastalarını kabul eder. Salı, cumartesi günleri sabah saat (9½ - 12)ye kadar hakikî fıkaraya bakar. Kışlık Telefon: 21044 Muayenehane ve ev telefonu 22398.

Okuyucularımıza sayın doktoru ve değerli mecmuasını tavsiye ederiz.

Atletik hututunuzu muhafaza ediniz

Şişmanlıkla mücadele ediniz ve bunun en iyi çaresi olan **SHORT LINIA** yı giyiniz. Daimî masajının tesirile yağlı tabakayı giderir. Hususî elâstikî bir trikodan yapılmış olan **SHORT LINIA** adi bir külot gibi yıkanır.

Fiyatı: 10 liradan itibaren.

Satış yeri yalnız :

J. ROUSSEL

Paris, 166 Bd. Haussmann

İSTANBUL, Beyoğlu

Tünel meydanı 12 No. lu.

Mağazamızı ziyaret ediniz veya 20 No.lu tarifemizi istayiniz.

Okuyucularımızın Yazılarından:

Ne Diyen!.. Tanrı Böyle İstemiş...

Yazan:
ZİLELİ
KADRİ YAZAR

— Geçen sayının devamı —

— Bayram ağa ne ağlıyon ki?.. Benim karı, senin karı; hep kaçırdık değil mi? Canım keçinin sığdığı yere oğlak ta sığar derler. Bu sözü atalar söylemiş, bunda yanacak yakılacak ne var ki!.. Söz sırasına geldi de söyliyorum, senin anan bile evvelâ benim babama kaçmış, on gün durmuş durmamış, beğenmemiş. Ha babam bu defa da senin babana kaçmış.. Bizim köyün işi böyle, kaçırıla gelir, kaça gider. Sen keyfine bak!.

Hacı Bayram ağaya söz tesir etme zamanı çoktan geçmişti. O, hiç kimseyi dinlemiyor, boyuna düşünüyordu:

— Namusum, ah namusum.. Gitti namus..

Adamcağızın beyaz sakalırın üzerinden inci tanesi gibi gözyaşlarının yuvarlana yuvarlana yere düşüşü, en katı kalpleri bile sızlatıyordu. Hacı Bayramın sadık dostu Veli dayının tahammülü tükenmişti. Bütün köy gençliğine hitaben bağırmağa başladı:

— Ulan imanı kırık köpek oğulları.. biz de delikanlı idik, ben avradımı çeşme başından kaçırdım. Adet kayde (kaide) böyledir. Kapı kırılmaz ayıptır, ayıp!..

Köyün imamı Mehmet Hafız da lafa karışmıştı:

— Hüdaya şükür olsun ki başımıza taş yağdırmıyor, ahir vakit yaklaştı. Büyük, küçük tanınmaz oldu, kıyamet alâmetleri zuhur edegeldi, kitap böyle yazıyor. Tövbe estağfurullah.. tövbe yarabbi tövbe estağfurullah...

Muhavere, müşavere çok uzun sürmüştü. Hacı Bayram ağa ayakta duramayacak kadar bitkin bir halde bulunuyordu. Köy bekcisi Çopur Yusuf, Muhaciroğlu Tilki Şakir kollarına girdiler. Bir cem'igafir halinde köy odasına getirdiler. İsten camı görünmeyen beş numara gaz lâmbası yakıldı. Ocak başındaki büyük mindere Hacı Bayramı oturttular. Ocak içinde üç beş iri kütük ateşlenmişti, odanın bir güğüm kadar iri gövdeli siyah cezvesi ateşe sürüldü. Tütün keselerinden çubuklar dolduruldu, Kiruz Ali ortada fırıl, fırıl hizmet etmekte idi. Kahveleri iri fincanlara doldurup birer birer ağalara sundu. Kahveler büyük iştiha ile höpürdetiliyor, çubuklar çekildikce avurtlar şişip, şişip boşalıyordu. Bir fakir bacası kadar burunlardan çıkan dumanlar odanın tavanında kesif bir sis tabakası vücude getirmişti. Boyuna çekiştiriyorlardı. Boşanmak bilmeyen kocaman cezvenin muhteviyatı, fincanların üzerinde birkaç defa dolaştı. Çubuklara tekrar tekrar tütünler basıldı. Hiç konuşulmıyordu, çehreler kırışık, kaşlar çatık zaferi kaybetmiş askerler gibi düşünüyorlardı. İçlerinden İbrahim baba söz açmak behanesile Hacı Bayram ağaya dönerek:

— Minderleri ocağa çekek. Tabanları köze sürek, üşüdük. Saçlara ak düştü, dağlara kar yağdı sayılır..

Başka bir ihtiyar da ilâve etti:

— Nolacak güz bastı, çattı kış. Hep ömürden gidiyo, aha bir yaz daha atlattık. Şu dünyaya ne geldik, ne gördük anlamadık vesselâm. Ahaçuk bu zemberi gelirse seksen yaşına basıyom. İrahmetlik babam 95 yaşına ulaştığında bir yolcuk demişti ki: "bu yaşa geldük de bu kahbe dünyadan birşey anlamaduk!. Aha bizim irahmetlik bu lâfı söyleyeli bakalım kaç sene oldu. İyice aklımda yok amma elli yıldan fazla, o sırada Sultan Aziz ölmüştü, Hamit tahta çıktı çıkacak filân lâfı oluyordu. Yanılmayosam elli yıldan fazla oldu.

Hacı Bayram, konuşulan mevzularla hiç alâkadar olmıyordu. Derin düşüncelere dalmıştı, dudakları mırıldandı:

— Bu soğukta bizim kızın hali nicoldu?..

İbrahim baba gayet ciddi bir tavurla cevap veriyordu:

— Merak etme Bayram ağa, delikanlılar üşümez ki gençlerin.. hem de onlar köy kıyısından dışarı çıkamazlar, kedi samanlığa kadar koşar; işitmedin mı?..

Bir kenarda şimdiye kadar hiç söze karışmamış olan köyün muhtarı Bekir çavuş, birdenbire ayağa kalktı, kalabalık içinden Kör Mehmet, Deli Abdullah, Yan Ali, Kel Abbas, Kara Hasan, İt Bekir ve köy bekcisi Çopur Yusufu bir tarafa ayırarak şu emri verdi:

— Ulan Çopur, bu uşakları al, heman yola düzülün; bu gece Gülüzar gitti, dağda bayırda gezdirmesinler, şimdicik köye döngeri edecekler. Etmezlerse vurun kafalarına getürün. Kaza belâ bana.. köy kanununda kız kaçırmak yok. Burada kadı kaymaham benim vurun, öldürün arhanızda ben varım. Korkman..

Çopur Yusuf arada bir cevap veriyordu:

— Peki ağam, okuıum şimdicik canlarına; emrin baş üste..

Muhtar son olarak şu sözleri de ilâve etmeği unutmamıştı:

— Bulun onları diyin ki, muhtar kızıyo, kızı getüreler. Sonunu kendileri düşünsün...

Köy bekçisile delikanlılar üç beş koldan aramağa çıktılar...

Aradan üç dört saat geçmişti. Şafak sökerken, aramağa gidenlerden Çopur Yusuf odanın kapısından içeri girdi. Muhtar seslendi.

— Aha habar bunda. Ulan ne gördün Yusuf?

Yusuf, kapının arkasında bir kenara oturdu, yorgunluktan nefesi daralmıştı. Çamurdan ıslanmış olan çarıklarının ipleriyle oynayarak bir taraftan söze başladı:

— Vardım... o köftehorları buldum ağam.

Hasan baba seviniyordu:

— O, aferim oğlum Çopur, daha, daha söyle bakak...

— Dedim kâhya kızıyor, cenderme kumandarına habar saldı, berbat işiniz, sonra karışmam!.. dedim..

Muhtar sordu:

— Ayuları nerde buldun?..

— Ağam buradan çıkmışlar, doğru Hasan babanın koruluğuna girmişler; ondan sonra efendim, eşek oğulları Gülüzar bacımızı kızıtmışlar...

Yusuf sözü buraya getirince Hacı Bayram, bağdaş kurarak rahatca oturduğu minderden birdenbire diz üstüne çöktü. Ellerini sıkmış şiddetle dizlerine indiriyordu:

— Gâvurlar!.. namusum, namusum yıkıldı, ocağım söndü..

İhtiyarlar Hacı Bayram ağayı teskine çalışıyorlardı. Nihayet Hacı Bayram sustu, tekrar Yusuf söz aldı:

— Nerde kaldu idik.. ha! dövüşmüşler, kızışmışlar çekmişler.. palaları bir soluk veriştirmişler. Ne ise hızır yetişmiş, o sırada oracıkdan oduncular

İKİ MENDİL OLAN BİR YUVARLAK

Misafirlerinizden : masada bulunan iki yuvarlaktan birini seçmesini rica ediniz. Sonra bu yuvarlağı avucunuzda iyice uğuşdurunuz. Biraz sonra misafirleriniz, avucunuzu açdığınız zaman, bu yuvarlağın iki ipek mendil olduğunu görüp şaşıracaklar.

Bu mendillerden birini masanın üzerine koyunuz. Diğerini, bir parça pembe kâğıt içersine, güzelce sarınız. Masanın üzerinde bir şamdanda yanmakta olan bir mumu alınız. Söndürünüz, bunu da beyaz bir kâğıdın içersine sararak paket yapınız. Bunları, masanın birer ucuna gelmek üzre, seyicilerin gözleri önüne koyunuz. Sonra sihirli değneğinizi alınız. Bu değnekle birkaç hareket yapıp bir sürü sihirli ve manasız cümleler söyledikten, paketlerin üzerlerine üfledikten sonra kâğıtları açınız! Seyircileriniz, büyük bir hayret içinde mendil ile mumun yerlerini değiştirdiğini görecektir. Yani pembe kâğıt içinden mum ve beyaz kâğıt içinden ipek mendil çıkacaktır.

Oyunun hilesi : Bu oyun biraz önceden hazırlanmaya lüzum gösterir. Fakat bu hazırlanış o kadar masraflı değildir. Şöyle ki :

1 — İki yuvarlak alacaksınız. Birinin bir tarafına geniş bir delik açacaksınız.

2 — 3 küçük ipek mendil alacaksınız. Yalnız birisinin delik kısmını seyircilerin görmeyeceği bir vaziyete getireceksiniz.

3 — Adi bir mumu pembe bir kâğıt parçasına sararak hokkabaz masanızın (Sewonte) ismini taşıyan kısmına gizleyeceksiniz.

Size burada kısaca hokkabaz masasını anlatacağım : Adi yuvarlak bir masanın ortasına otuz santim uzunluk ve on beş santim derinliğinde bir kutu konmuştur. Kutunun üzeri ve masanın ön kısmı bir bayrak yahut koyu bir kumaşla örtülmüştür. Kutu ile hokkabazın arasındaki masa kısmı boş bırakılmıştır. İşte burasın hokkabazlık istilahında (Sewonte) denir.

4 — Bir mum taklidi yapacaksınız. Bunun için beyaz kâğıdı üstüvane şeklinde çeviriniz ve mum şeklini veriniz. Bunun ucuna fitilli ufak bir mum parçası yapıştırınız. İşte size sahte bir mum. Bunun kâğıt kısminın içine üçüncü mendili iyice birleştiriniz. İsterseniz mumun ucunu yakınız. Böylelikle yakın bir mesafeden bile bunu sahici mumdan tefrik etmek mümkün olmaz.

Bundan sonra yapacağınız şey masanın önüne geçerek :

— Arkadaslar işte size iki masum yuvarlak! Bunlardan birini intihap edersiniz. Eğer misafiriniz içinde mendil olan yuvarlağı intihap ettise, onu elinden alıp hemen oyununuza başlarsınız. Yok, arkadaşınız diğer yuvarlağı aldısa onu muayene etmesine bırakırsınız. Masada, kalan yuvarlakla oyununuza başlarsınız :

Yuvarlağı avucunuzda iyice ovuşturunuz ve : — İşte delik ve temasın yaptığı tesir ! Diyerek yavaş yavaş mendilin birini çıkartınız. Sonra seyircilerin hayretleri arasında, ikinci mendili çıkartınız ve küçük yuvarlağı elinizin çukurunda, tamami'e bu mendilin altınde gizleyiniz. Sonra tamamile ellerinizi açınız. Bunu maharetle yaparsanız, oyunda hiçbir hile sezilmez. Sonra lâkayd bir surette, içinde yuvarlak bulunan mendili masaya bırakınız. Bundan sonra diğer ipek mendili iyice açınız ve seyircilere :

— Arkadaşlar, bakalım bu mendil, annesi olan sihirli yuvarlağın harikulâde hassalarını muhafaza ediyor mu ?.

Deyiniz ve masadaki pembe kâğıdı alınız ve :

— İşte size mahsum bir pembe kâğıt parçası. Oyunun içinde ne gizli aynalalar, ne sihirli makineler gizlenmiştir. İsterseniz elinize alınız ve muayene ediniz, deyiniz. Seyircilere muayene ettirdikten sonra ipek mendili pembe kâğıdın içine sarınız. Yalnız paket yaparken bu paketin (sewonte)deki (hakikî mum) paketine tamamile müsavi büyüklükte olmasına dikkat ediniz. Ancak paket yapıldıktan sonra beceriksizlikle onu Sewonte, düşürünüz ve özür dileyerek paketi masadan geri alınız. Bu sefer düşen paketi alacağınıza ayni pembe renkte bulunan (hakikî mum) paketini alınız. Bundan sonra şamdanda bulunan (sahte mumu) alınız ve bunu da beyaz kâğıdın içine saracağım deyiniz; mumu söndürerek beyaz kâğıda sarınız. Bunları yaparken seyircileri güldürecek münasip nükteler söyleyiniz. Nihayet :

— Arkadaşlar! İşte size iki paket. Bnnlardan pembe pakette ipek mendil ve bayaz pakette ispermeçet mumu vardır. Bunların her birini bir köşeye koyacağım!

Dedikten sonra, sehirli değneğinizle hokkabaz işaretleri yapıp sihirli sözler söyledikten sonra beyaz paketi alınız ve kâğıt paketi içindeki sahte mumun kâğıdı da yırtılacak surette yırtınız ve içinden beyaz ipek mendili çıkartınız. Sahta mumun ucundaki ufacık mum parçası kâğıtlar arasında kalacağından farkedilmiyecektir. Seyircilerin şaşkınlığı arasında pembe mendilden de mumu çıkartıp yakarsanız. Artık muvaffakıyetiniz son haddine yükselmiş olur. Böylelikle seyircilerin huzurunda, fakat hiç birşey görünmeden, paketlerdeki mendil ile mum yerlerini değiştirecek ve mendil annesi olan yuvarlağın harkulâde evsafını haiz olduğunu isbat etmiş olacaktır !

İşte çok güzel, fakat çok kolay bir sihirbazlık !.

---

geçiyormuş duymuşlar gelmişler. Bakmışlar ki ayı gibi boğuşuyorlar, zorbelâ dövüşü durdurmuşlar.. Sonra efendim! çok kötü işler olmuş, Fırıldak Mehmet kafasından yaralanmış, Hasan babanın Köroğlanın çenesi kırılmış, az çok hepsi de yaralı amma zararı yok, Uzun Ali, Allah sizlere ömür...

Odanın içinde bir figan kopmuştu, Uzun Alinin kardeşi Efe Mehmet, babas Kart Mustafa ağlaşmağa başlamışlardı. Ağlaşan, konuşan biribirine karışmıştı. Yusuf: — Lâfımı bitireyim ağalar; diye tekrar söze başladı :

— Ne dedik ne anlatıyoduk, ölene Allah rahmet eyleye. İnşallah oğlan şehittir. Ali kötü oğlan değildi. İramazanda imam söyledi de işittim : Uzahta ölenler şehit oluyomuş. İşte çocuk köyden iki kurşun atımı yerde kalıbı dinlendirdi. Şehit olduğuna iman ettik..

Gürültüden, Çopurun sözlerini işiten ancak on, on beş kişi idi. Bir ağızdan seslendiler.

— Allah rahmet eylesin şehittir, şehit..

Çopur Yusufun sesi kısılmıştı, alabildiğine bağırarak söyliyordu :

—Söz nerde idi?.. işidemeyonuz ki, bir yolcuk lâfı dinleyin durun. Heri Gülüzar bacımızı anlatayım : Haniya oduncular deydüydük. Onlar yine köylülermiş, kavgayı ayırt edincek, meseleyi hemencik çakmışlar, Gülüzarla, kır Mahmudu köylülerine götürmüşler, artık odun filân kesememişler; ölüyü bir eşeğe sarmışlar, yaralıları da eşeklere bindirmişler, hep birlik köye gelmişler. Ben vardım Gülüzar, Mahmut öbür uşaklar hep Tepe köydelerdi. Ağam! köyün yarusu da alevi imiş. Mahmutla Gülüzar bacımızı aleviler müsefir götürmüşler...

Çopur Yusuf bağıra bağıra söylemekten yorulmuştu. Bir tas su içtikten sonra yine sözüne başladı :

— Of!. Ben de bittim, lâfı bitireyim bari, ne diyorduk, Gülüzar, Mahmut Alevîlerin misafiri olmuş, Alevîlerin dedesi demiş ki bu işte sevap çoktur. Mahmutla Gülüzarı bir odaya kapayın Hazreti Ali nikâhını kıydı; demiş. O zaman heman Mahmutla Güllüyü köye varır varmaz bir odaya yatırmışlar...

Öğrendiğim bunlardır ağalar, daha söylecum birşey yok.. Birşey unuttum söyleyim, Gülüzarı yataktan kaldırdım: "Ne yapıyon?„ dedim «Mahmut çok iyi ben vardım» dedi. İşte lâfımın arkası geldi.. ben gideyim eve de iki kaşık bir çorba içeyim..

Çopur Yusuf odadan ayrıldıktan sonra, odanın içinde bir ân derin bir sessizlik hüküm sürmeğe başlamıştı. O sırada ihtiyarlardan Hasan dayı kalın bir ses çıkararak :

— Ben birşey söyliyeceğim amma, lâfıma kulak verin, kız Mahmuda yanık; Mahmud da kıza yanık, her iş kıvamını bulmuş; askıya çıkarak gitsin..

Başka bir ihtiyar seslendi :

— Çok doğru, çok münesip..

Veli kâhya da ilâve etti :

— Kıroğlan da fena çocuk değil yarma gibi oğlan, Gülüzar da örs gibi kızdır. İkisine de yüz bin maşallah Hacı Bayramın dudakları kımıldadı :

— Ne diyen Tanrı böyle istemiş !..

SİNEMA:

Miki - Mavz

Walt Disneyin stüdyosunu gezmeğe gittim. Holivuddan uzak tenha bir dağ eteğinde yanyana bitişik ufak beyaz binalar. « Miki » burada yapılıyor. Galiba « Miki Mavz » bütün sevimliğine rağmen kalabalıktan pek hoşlanmıyor ki, ücra bir köşeye çekilmiş!

Beni karşılıyan gençle beraber ressamların bulunduğu paviyonu geziyoruz. Gözlerim gayriihtiyari Holivudun diğer stüdyolarındaki fevkalâdelikleri arıyor. Halbuki burada arka arkaya dizilmiş alelâde masalar... Bunların üzerlerinde çanta büyüklüğünde bir buzlu cam. Altında bir elektrik ampulu yanıyor. Resimler bu camın üstünde çiziliyor. Büyük bir neşe. Büyük bir intizam... On sekiz, on dokuz yaşlarında bir genç... Önünde bir yığın kâğıt... Bu kâğıtların herbirine muhtelif vaziyetlerde tombul bir kedi eli çiziyor... Onun yanında başka birisi, kedinin ayakları, diğer birisi kuyruğile meşgul...

Her resmi, numara sırasile, onu takip eden resmin üzerine koyarak çiziyorlar. Eğer bu hareket esnasında kedinin bir müddet oynamıyan azaları varsa, başka birisi de bununla meşgul oluyor. Bir kediyi duvara tırmandırabilmek yirmi otuz ressamın bir günlük emeğine maloluyor.

Resimler bitince fotoğraf dairesine gönderiliyor. Herbirinin ayrı ayrı filim üzerine resmi alınıyor. Bu resimler tecrübe filminde menfi olarak yani kâğıd siyah, hatlar beyaz olarak çıkıyor. Buradaki tetkik neticesi beğenilirse kabul ediliyor, beğenilmezse tashih olunuyor. Celluloid dairesine gönderiliyor. Burada bunları kâğıd üzerinden şeffaf celluloide Çin mürekkebile kopya edilip numara sırasile boya dairesine gönderiliyor. Resimler boyandıktan sonra filme alınmak üzere fotoğrafhaneye geliyor.

Fotoğraf dairesinde üç küçük makine var. Bunların herbiri alelâde bir tabı makinesi büyüklüğünde. Resimler birer birer, altında elektrik yanan çanta büyüklüğünde bir buzlu cam tabakası üstüne konuluyor. Sinema makinesi ufki vaziyette bunun karşısında çalıştırılıyor.

Resimleri ihtiva eden celluloid tabakasını düz tutmak için üzerlerine kalın bir cam tabakası konuluyor. Bu cam tabakasının diğer bir meziyeti daha var. Enalta ekseriya sabit ve hareketsiz olan zemin, onun üzerine de arzu edilen kalınlıkta bir cam tabakası konuluyor. Birinci ve ikinci plândaki resimler arasında derinlik farkları da bu sayede temin olunuyor. Eğer zemin sabit değilse bu, diğer resimlere nazaran daha uzun veya daha geniş oluyor, ve saniyede 16 çerçeve hesabile altındaki mikyasın gösterdiği ölçüye nazaran sağa veya sola yahut aşağı yukarı hareket ettiriliyor. Bundan sonra da filim sinkronize (synchroniser) edilebilmek üzere ses dairesine gönderiliyor.

Ses dairesinde gülünç bir faaliyet... Kolalı yakalı, altın gözlüklü Babıali kâtibine benziyen yaşlı bir adam ağzından garip sesler çıkarıyor. Uzun boyunlu kanca burunlu bir genç elindeki mendili havada silkiyor. Akşaçlı bir kadın elindeki fırçayı bir davul üzerinde gezdiriyor. Hepsinin kulaklarında birer mikrofon var. Bu mikrofon vasıtasile tıpkı bir orkestra gibi matlup olan sesleri istenilen vakitte çıkarıyorlar.

***

Hareketli resim yapan stüdyoların eserlerinin hiçbiri Walt Disney filimlerinin mükemmeliyetine erişemiyor. Walt Disney stüdyosundan filimler daima taze ve yeni fikirlerle çıkıyor. Bunu nasıl temin ettikleri anlamak üzere Disneyin kendisile görüşmek istiyordum. Burada olmadığı için kabil olmadı. Beni gezdiren gence - sonradan öğrendim ki bu genç meşhur ördek seslerini çıkarıyormuş - direktörlerden birisile tanışmak istediğimi söyledim. Yukarıya çıktığımız zaman yaşlı bir adamla karşılaşacağımı zannediyordum. Mükellef bir yazıhanede oturan babayani bir gencin, direktör olduğunu öğrenince hayret ettim. Konuştuklarımızı olduğu gibi kaydediyorum:

— Bütün dünyayı alâkadar eden bu mevzuları intihap edenler kimlerdir?

— Esas fikirleri Walt kendisi veriyor. Bundan başka stüdyo azasından herhangi biri makul bir teklifte bulunursa, bu da kabul olunuyor. Kontrat mucibince her sene yapmak mecburiyetinde olduğumuz 18 - 24 filim üç direktör arasında taksim olunuyor. Direktörler yapılacak filmin herbirine üç dört ressamı memur ediyor. Hikâyenin mevzuuna dair duvarlara ilânlar asılıyor. Telefoncu kızdan kapıcıya kadar herkes bu mevzu'a alâkadar oluyor. Bunlardan birisi gülünç ve manidar bir vaziyet bulduğu takdirde kendisine bir mükâfat veriliyor.

— Mevzularınızı hangi esaslar üzerine intihap ediyorsunuz?

— Evvelâ mevzuun herkes tarafından anlaşılabilecek şekilde olmasına gayret ediyoruz. Saniyen bütün dünya matbuatını gözden geçirerek bize dair yazılan yazıları, filimlerimizin bıraktığı intibaları tetkik ediyoruz. Daima halka temasta bulunuyoruz. Meselâ bu akşam Glendoleda (işçi muhiti) ilk defa olarak yeni bir filim gösterilecek. Stüdyo halkından istiyenler buraya bedava olarak gelebilir. Sinema bittikten sonra bir kahvehanede toplanarak seyircilerle münakaşalar eder ve ileride yapılacak filimleri ona göre tashih eyleriz.

— Bu filimleri, ne fiata satıyorsunuz?

— Kontrat mucibince filim başına asgarî 45 bin dolar alıyoruz.

Her sene yapılan yirmi filme nazaran Walt Disney stüdyosu senede bir milyon varidatı olan bir müessesedir. Fakat bunun yüzde yetmiş beşi masrafa gidiyor amma, 250 bin dolar kâr'da fena birşey mi?

Stüdyodan ayrıldıktan sonra otobüs bir göl kenarında ilerlerken düşünüyordum: Burada çalışanların bize nazaran biricik faikiyetleri: Herşeyi evvelden tahmin ve hesap etmeleridir. Halbuki bu alelâde meziyet uzaktan bir sihirbazlık gibi görünüyor:

— Esas fikirleri Walt kendisi veriyor. Bundan başka stüdyo azasından herhangi biri. —

SANCAK'tan RÖPORTAJLAR:

Tabiatın, üstün bir itina ile sülediği kırk asırlık bu güzel Türk diyarında, bugün yaşayanların yüzde seksenini gene Türkler teşkil etmektedir.

— Başı 3 üncü sayfada —

Hasisliği cömertliğinden fazla olan tabiat, öyle sanıyorum ki, Sancakta gösterdiği itinayı çok yerden kıskanmıştır. Sinelerinde toplanan binbir güzelliği hava, su, yahut bunlar kadar mühim diğer bir ihtiyaçtan mahrumiyetleri dolayısile, ifadeye kadir olamıyan az mı şehir ve mıntaka vardır? Ekser cihetten güzel oldukları halde, sırf o noksan yüzünden kıymetleri eksilir. Ufak bir imtizaçsızlığın, umumî görünüş ve heyetteki sempatiyi bozabileceğinden şüphe edilmez.

Cımriliğinde niçin ısrak ettiği bilinmiyen tabiat, Sancakta böyle davranmamıştır. Bilâkis, taşıdığı kudretin hudutsuzluğuna insanları inandırmış olmak için, azamî gayret ve mesai sarfetmiştir.

Sancak, kelimenin bütün manasıyle, bir güzellik mecmuasıdır. Domuzburnundan tutunuz da Suriye hududuna varıncıya kadar, her semt ve köşe ayrı bir füsun ve cazibe taşır. Hafif meyiller yaparak önce Musa, sonra Kel ve Gâvur dağlarını teşkil eden silsilenin başlangıç noktasında kurulmuş olan İskenderun, 15 kilometre uzağındaki Belen, sonra Kırıkhan, Reyhaniye, Musa dağının cenubuna düşen Süveydiye.. ve nihayet Antakya, ayrı ayrı güzellikler taşıyan, hakikaten zengin şehirlerdir.

Bu şehirlere tâbi Harbiye, Encamuz gibi sayfiyeler, Soğukoluk, Nergizli, Atık, Yapraklı, Benlideresi ve Alıç gibi yaylâlar, gür ve genişliğini saatlerce muhafaza eden verimli ormanlar, muntazam bağ ve bahçeler, bol sular; ve bu bol suların çok yerde teşkil ettiği şellâlelerle kaplıdır. Bu yaylâ ve sayfiyeler bahar ve yaz mevsimlerinde şehirli halkla dolar. Buralarda villâ şeklinde köşklere ve şato biçiminde evlere rastlanır. İklim gayet hoştur. Yazları ılık, kışları mutedildir. Gökyüzü çok zaman parlak, geceler aydındır. Ovaları ekin, yamaçları portakal, limon, mandalin, dut ve diğer meyve bahçeleri sarmıştır. Onun içindir ki, hastalıklı ve çürüğe tesadüf olunmaz. Hepsi dinç, zinde, gürbüz ve güzel insanlardır.

Bu güzel diyarı Anadoludan ayırmak imkânı yoktur. Nereye gitseniz ve neye baksanız Anadoluda olduğunuzdan şüphe etmezsiniz. Tabiat çok yerde aynı hükmü icra etmiştir. Örf, âdet, dil ve kan tamamile birdir. Giyiniş, geçiniş ve söyleyişte ufak bir değişiklik hissolunmaz. Nasıl olsun ki, bunlar da aynı milletin çocukları, damarlarında aynı asil kanı taşıyan öz evlâtlarıdır. Aradaki fark, yaşadıkları güzel Sancağın muvakkat bir zaman için anavatandan ayrılmış, ve kendilerinin bu ayrı parçada yaşamakta bulmuş olmalarından ibarettir.

Sancakta mevcut 375 bin nufusun üç yüz binini Türkler, yetmiş beş binini de muhtelif dinlere mensup Araplarla Rum, Ermeni ve Yahudiler teşkil eder. Türklerden bugüne kadar anavatana göçetmiş olanların sayısı da yüz bini mütecavizdir.

Bazı Suriye gazeteleri, kırk asırdanberi Türk olan Sancağın Araplığını iddia edecek kadar tuhaflık göstermiş, ve hatta Adana ve Mardine de aynı damgayı vurmak istiyen gülünç neşriyatta bulunmuşlardır. Biz, bu yazılara, herkes gibi, yalnız gülmekle iktifa ettik. Düşündüğümüz nokta şu: Tarihî bilgisizliklerini şahane bir azametle ispat etmiş olan bu, çok ateşli (!) baylar, acaba önlerini gösteren iki gözden de mahrum mudurlar? Böyle sormakta mazuruz. Çünkü, kör olmıyanlar, cehilleri ne derece fazla olursa olsun, gördüklerini kavrarlar. Halbuki, Suriye ateşlileri (!) Türklüğünü bütün heyetile yüzlerine haykıran ve bu haykırışı ebediyete kadar muhafaza edecek olan toprağı, suyu, havası, insanı, dili ve nihayet hayatı, herşeyi Türk olan Sancağa, Arap damgasını vurmak istemekle çok gülünç mevkie düştüklerini hatırlayamamışlardır. Yoksa, bir iş mi yaptıklarına kanidirler? Beyaza kara demekle marifet yaptıklarını sananlar gibi...

Sancağın, Türklüğünü bundan tam 16 yıl evvel gene yüzlerine karşı nasıl haykırdığını bir misalle ispat edelim: 1923 birincikânununda Suriyede nufus sayımı yapıldı. Baştakiler, Sancak halkını da Suriyeli göstermek istiyordu. Türkler, buna şiddetle itiraz ettiler. Milliyetleri yazılmadıkça sayıma asla iştirak etmiyeceklerini bildirdiler. İdarecileri telâş sardı. Tahrir ikincikânuna bırakıldı. Nasihat, tazyik fayda vermedi. Ve sayım işi şubata talik edildi. Türkler haklı itirazlarında musırdırlar. (Biz, Arap değiliz ki, Suriyeli yazasınız. Asırlarca idaremiz altında kalan bir millete mensubiyetimizi ilân edemeyiz) diyorlardı. Cihan matbuatı (Türkler milliyetlerini iddia ediyor) başlıklı takdirkâr yazılar yazdı.

Maksatlarına, aylarca devam eden nasihat ve tazyika rağmen muvaffak olamıyan mesuller, işkence yoluna saptı. Ve aradan üç ay gibi uzun bir zaman geçtiği halde birtürlü bitmiyen bu tahrir işini artık sona erdirmek için Türkleri sekizer onar kişilik kafileler halinde ve süngülü jandarma, asker muhafazasında pazar ve çarşılarda teşhir ede ede hapisanelere doldurdular. Cezaevleri birgün içinde dolup taşmıştı.

Şehirli kardeşlerinin uğratıldığı bu gayri insanî akıbete muttali olan Türk köylüleri, kasabalara akın etti ve delegeye (Türkler derhal tahliye edilmedikleri takdirde şehri yakacaklarını) bildirdiler. Telâş büyüdü ve hâkimler, zabıt kâtipleri evlerinden kaldırılarak gece yarısı mahkemeler kuruldu. Bu gece yarısı mahkemelerine sevkedilen suçlu (!) Türkler o ânda muhakeme edilerek onar lira para cezasına mahkûmen tahliye kılındılar.

Sancağa Arap damgası vurmak istiyenlere ne güzel ve beliğ bir cevaptır bu? Bir günde bitmesi lâzımgelen nufus sayımının üç ay uzadığı nerede görülmüştür, bilmeyiz?.. Esasen bu satırları kimseye cevap olarak yazmış değiliz. Böyle bir cevaba asla lüzum görmeyiz. Çünkü, Sancağın Türklüğü palavra ve yaygara kabul etmez bir hakikattır. Bu hakikata, kendilerinden başka kani olmamış bulunacak bir kimse tasavvur edilmez.

Onlara tavsiyem: Bu hayal ve sevdadan vazgeçerek, Türklüğü hakkında münakaşaya girmek tahammülünü dahi gösteremiyeceğimiz Sancağın ilelebet Türk ve Türkün kalacağına kendilerini artık inandırmaktan ibarettir.

Öğretmenlere Tavsiye:

ÜNİTELERE GÖRE

RESİM ve ELİŞLERİ

Güz — Kış — İlkyaz — Yaz

(Dört Defter)

İlk Okullarda resim ve elişi derslerinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Yazan:

İzmir Kız ve Erkek Öğretmen Okulları Resim Öğretmeni Celâl Uzel

Satış yeri: Resimli Ay Basımevi

Her defter 20 kuruştur.

SPOR

Çek ve Türk futbolu arasındaki münasebetler

Çeklerin profesyonel takımlarından Çeki Karlin üç müsabaka yapmak üzere İstanbula geldi.

1923 senesinde Galatasaray kulübünün teşebbüsile İstanbula getirilen Çeklerin meşhur Slavya takımı, o zaman Galatasaray Fenerbahçe ve Altınordu takımlarile yaptığı maçlarda o kadar yüksek bir sayı farkile galebeyi temin etmişti ki, Slavyalı oyuncular karşısında hayretten kendimizi alamamıştık.

Galatasarayla Altınorduya yedi, Fenerbahçeye on gol atan Slavya takımının, o maçlardaki oyunları futbol tarihimizde en büyük dersleri teşkil eder.

Kuvvetlerine inandığımız takımlara birsürü gol atan Slavyadan sonra, Çek takımlarının İstanbulu ziyareti artık bir moda halini aldı. Slavyayı, Moravska Slavya; onu meşhur Sparta takibetti.

Çek takımlarının üst üste İstanbula gelişi kâfi gelmemiş gibi, 1924 de Paris olimpiyadına ilk defa iştirâk eden millî futbol takımımız, olimpiyat da yine Çek millî takımına karşı oynadı.

Muhtelif vesilelerle biribirlerini iyice tanıyan iki millet arasındaki millî maç, bütün memlekette büyük bir heyecan ve alâka uyandırdı.

Millî takım, Pariste Çeklere karşı, senelerdenberi Almanyada bulunan meşhur futbolcu Bekirle takviye edilerek çıktı. Çeklerin, futbolda çok şöhretli bir zamanına tesadüf eden bu maçtan galip çıkmak şöyle dursun.. ucuz kurtulmak bile bizim için bir nimet sayılacaktı.

Daha düne kadar Çek millî takım kalesini müdafaa eden meşhur Pılaniçka, şöhretleri Avrupaya yayılan iki büyük müdafi olan Hoyer kardeşler, merkez muavin yerinde ideal bir oyuncu olan meşhur Kada; ve nihayet hücüm hattını dolduran Çapekler, Vanikler, Şitapeller ile tekrar karşılaştık.

Çek takımının maruf kuvveti yetişmiyormuş gibi, tabiat ta onlara yardıma koştu.

Hafif bir yağmur altında başlayan bu oyun ikinci devrede sağnak halini aldı.

Çeklerin azgın hücüm hattı, yaptığı hücümlerin birçoğunu yarıda bırakmağa mecbur kaldı.

Bütün kuvvetini müdafaaya veren millî takım, bir buçuk saat içinde beş gol yedi.

Her devirde ismini hürmetle anacağımız Bekir meşhur Çek müdafaasını allak bullak edecek fırsatlar bularak iki gol yapmağa muvaffak oldu.

O oyun ve neticesi Avrupa matbuatında büyük bir yer işgal etti.

İtiraf etmek lâzımdır ki o zamana tesadüf eden futbolcularda memleketin ender yetiştirdiği oyunculardan teşekkül ediyordu.

Takımlarımızın en kuvvetli zamanına tesadüf eden o devirlerde Çeklerin meşhur Slavya takımı bir defa daha İstanbula getirildi. Slavyanın 1927 senesindeki bu gelişi reislerinin dediği gibi: «Slavya için kara birgün» oldu. Slavya evvela Fenerbahçeye, sonra da Galatasaray- Fenerbahçe muhtelitine mağlup olarak İstanbuldan ayrıldı.

O tarihten sonra hiçbir Çek takımı İstanbula gelmedi. Uzun bir fasıladan sonra yine Galatasaray ve Fenerbahçenin teşebbüsile Çeki Karlin takımı İstanbula geldi.

İlk maçı Galatasaray'a yapan Çekler, bir buçuk saat süren heyecanlı bir oyundan sonra 3 - 3 berabere kaldılar. İkinci oyun Fenerbahçe ile yapıldı.

Slavyayı 0-1 mağlup etmiş olan Fenerbahçenin bu maçına bizim kadar Çekler de ayrı bir alâka gösterdiler.

İki tarafın zaman zaman hâkimiyetile geçen bu oyunda Çekler 2-1 galip gelerek sahadan ayrıldılar.

Üçüncü maçlarını Güneş takımile yapan Çek takımı bu son maçta da 3-3 berabere kaldılar.

İşte senelerden sonra tekrar İstanbula gelen Çek takımı, çok kuvveli olmasına rağmen, yine Çek takımları hakkında bize futbolun o topraklarda eski kıymetini muhafaza ettiğini göstermiş oldu!..

Ö. Besim Koşalay

Büyük kulüplermizin teşekkülleri birer gösterişten ibarettir

İstanbul atletizm ajanlığı tarafından senelik kır koşularının birincisi Şşli ile tuğla harmanları yolu arasında yapıldı.

Her sene büyük bir rağbet gören kır koşularının birincisi, bu sene ümit edilen derece bir alâka görmedi. Atletizm ile meşgul olan kulüplerin kendi atlet kadrolarını bile himaye edemiyecek kadar gevşek davranmış bulunmalarıdır ki, senelerdenberi kulüplerinin renklerini temsil eden atletlerden birçokları, Beyoğlu Halkevi namına müsabakalara girdiler.

Futbol hareketinden başka dünyayı gözü görmeyen kulüp idarecilerinin, yetişmiş atletlerinin izlerini kaybetmiş olmaları acınacak bir spor vakasıdır. Allahın dağında, bayırında, en fena havalarda yağmura, kara, çamura rağmen yalnız spor yapmak arzusile müsabaka yapan atletlerin bir listesini, onların en küçük bir ihtiyacını temin etmek suretile alâkadar yerlere bildirmek zahmetinde bulunmayan kulüpler, ne için ve ne hakla teşkilat içinde yer almaktadırlar bilmiyoruz?..

Bu kadar lâkaytlik, bu kadar alâkasızlık içinde bulunan sporcular, elbette kendi zevkleri için yaptıkları sporun hiç olmazsa tadını alabilmek üzre, koşup anlamağa imkân buldukca kimin namına, kimin hesabına olursa olsun karşılaştıkları her fırsatta müsabaka yapmış olacaklardır.

Geçen hafta yapılan kır koşusunda Beşiktaş atletlerini başka bir renk için yarışırlarken gördük..

Darmadağınık olan bu ekip ufak bir himmet, küçük bir teşvikten sonra - dün olduğu gibi bugün de - Beşiktaş kulübü için bu sahada şerefli bir yer işgal etmeğe en kuvvetli namzettir.

Onbir futbolcuya bütün mesaini bağlayan Beşiktaşın atletizm faaliyetini yüzüstü bırakmış olması, hem memleket için, hem de kendisi için endişe edilecek bir vaziyettir.

Kır koşularında muvaffakıyetlerini alkışladığımız takımların başında gelen Güneş klübü de, bu mevsim işin ucunu bırakmışa benziyor. Birinci kır koşusunda tek atletle - o da müsabaka harici - koşuya dahil olan Güneş takımı, geçen yıl yapılan bütün Krosları büyük farkla kazanan bir vaziyette idi. Aynı derd, ve aynı cü hastalık Güneş klübü için de mevzubahsedilebilir.

Spor faaliyetini bir tek cephede toplayan diğer kulüpler gibi, Güneş te faaliyet namına varını yoğunu futbol hareketine verdiği içindir ki, bugünkü vaziyete göre atletizm sahasından elini eteğini çekmişe benziyor.

Atletizm sahasında en büyük faaliyetini beklediğimiz Fenerbahçe de bu hareketlere karşı seyirci olarak kalmaktan halâ kurtulamadı. Altıncı Balkanın oyunları vesilesile Türkyenin en güzel bir atletizm sahasına sahip olan Fenerbahçenin, bu ana spor üzerinde bir parça kıpırdamış bile olmaması, cidden esefle kaydedilecek bir meseledir.

Memlekette kazandığı büyük varlığını yalnız fubole inhisar eden Fenerbahçe için bu kayitsizlik, kim ne derse desin, hiç bir suretle affedilir bir iş değildir.

İşte haricî görünüşlerile büyük bir teşkilâta malik sanılan birinci sınıf kulüplerimizin, maattesüf spor varlıkları zannedildiği kadar büyük değildir.

Üç beş meraklıyı bir araya toplamağı bile bir külfet addeden bu kulüplere, teşkilâtın her ne suretle olursa olsun, bu uğurda yaptığı yardımlara ne kadr acısak hakkımızdır ve azdır bile...

Çavuşoğlu

On Altıncı Lüi ve Üçüncü Selim

— Başı 21 inci sayfada —

asker ve zabitlerin zapt ve rapt altına alınmış olmasına; kumandanların askerî malûmat lâyıkile tahsil etmiş bulunmalarına mütevakkıf olduğunu, teslim buyuracakları derkârdır.

«Efradı, her nekadar cesur ve behadır olurlarsa olsunlar, hiçbir kavim ve milletin bu vecibeler ve şartlara riayet etmemesi caiz olamaz. Umuru devleti ve ahaliyi hüsnü idare ilim ve hüneri de, bu zamanda tevessü etmiştir.

"Zatı fahamet penahilerinin erbabı ehliyet ve liyakatı teksir etmenin yollarını ve vesilelerini tahkik ettiklerini, umuru devleti âtiyen onların iktidarlı ellerine tevdi buyurmak istediklerini, kemali memnuniyetle istihbar eylemişizdir.

. . . .

"İshak bey, hanedanı zişanınızla, zatı fahamet sımatınız hakkında beslemekte olduğumuz dostane hissiyata, hususî muhabbet ve meclûbiyete dair maruzatta bulunacaktır. Kendisine, vakti merhununda padişahına hidematı meşkûrede bulunabilmek liyakatini iktisap etmenin usulleri tefhim ve talim edilmiştir. İshak bey, Devleti Osmaniyenin vaziyeti haliye ve istikbaliyesine ait mülâhazatımızla beraber.. ehli İslâmı hertürlü fenalıklardan siyanet hususundaki mütemadî tekayyüdlerimizi de anlatacaktır.

Hulûs ve meveddetimiz, muhabbeti ve muvalâtımız icabınca indimizde pek aziz olan koca Türk milletinin, izdiyadı saadet ve ikbali hakkındaki halisane temenniyatımıza ve zatı fahamet sımatınıza mahsus olan hürmet ve muhabbeti şahsiyemizin teminatına dair, İshak beyin vukubulacak ifadatına itimatla, ayni hissiyatı perverde buyuracağınızı memul eyleriz [1].

İshak bey, On altıncı Lüinin işbu cevabî mektubunun alıp Marsilyadan Tunus, Malta ve Giride uğrayarak İzmire geldi. Gazi Hasan paşanın hakkındaki gazap ve adavetinin, Fransaya gitmesinden dolayı olduğunu, biraderi İsmail beyle bilmuhabere anladığından; doğruca İstanbula gitmeğe cüret edemedi. Gizlice bahren İnoza ve oradan Edirne tarikile İstanbula dahil oldu. Sultan Selime kralın mektubunu teslim ile, On altıncı Lüinin ve hariciye nazırının şifahî tebliğlerini nakil ve arzettikten sonra, durmayıp Rusyayaya firar etti. Vaktile esir olarak İstanbulda bulunmuş olan Zuriç namında bir Moskof zabitile dost olmuştu, ve ona karzan dört bin ruble vermişti. Zuriç, İshak beyi birdüzüye Petresburga davet ediyordu. İshak bey, gidip bu dostunu Petresburgta buldu. Bir müddet onun nezdinde kaldı, Moskof rical ve kibarına hulûl edip, kendisini sevdirdi; hatta prens Potmekin ve sarayi imparatorî başkâtibi Betleeroska kendisine sarayda bir memuriyet teklif ettiler.

İshak bey bu teklifi nazikâne reddederek, bir müddet sonra Kronştat ve Londra tarikile yine Fransaya geldi (kânunevvel 1787). Sultan Selim, İshak beyin Fransaya vusulünü sefaret vasıtasile haber alınca, On altıncı Lüinin mektubuna cevap yazıp, yine sefaret vasıtasile İshak beye yolladı. Kendisine talimat kılıklı yazdığı mektupla beraber, Hariciye Nazırı kont dö Verjene de bir mektup gönderdi.

Sultan Selim bu namesinde On altıncı Lüinin mayıs 1787 tarihli cevapnamesindeki nazikâne ve halisane beyanatına teşekkürle mukabele ediyordu. Pederinin ahtı saltanatında Türkiyenin, Fransa tarafından harbe sevkedildiğinden, kralın haberdar edilmemiş olmasına izharı taaccüp eyledikten sonra diyordu ki: "Pederimiz, vasiyetnamesinde Fransızların hasaisi cemile ve secayayı cengâveranelerine itimat etmekliğimizi tavsiye etmişti. Evvelki namemizin mütalâasile, İshak beyin tarafımızdan arzına memur olduğu izahatı şifahiye üzerine, tarafı haşmetpenahilerinden lehimizde faaliyette bulunulacağını ümit ediyorduk. Bu ümidimizin boşa çıkması badii teessüf ve füturumuz oldu. Bazı mehafilde nahoş tenkidata sebebiyet verdi; mamaafih Fransızların hasleti delir anelerinin zail olmadığına imanımız berkemaldir. Şimdilik muaveneti askeriyede bulunulamıyacağını, mahremane bildirmenizden dolayı memnunuz. Halihazırda Türkiye hakkında mucibi nikbet hâdisatı, tedabiri hasenei siyasiye istimalile bertaraf buyurduğunuza teşekkürler ederiz. Bademа dahi Türkiyenin müşkilât ve gavailden vareste olmasına çalışacağınızı vad ile beraber, tarafımızdan hüsnü münasebatı hemcivariyi ihlâl edecek bir hal ve harekette bulunulmamasını tenbih ve ihtar buyuruyorsunuz. Bizler, komşularımızla niza çıkarmağı istemeyiz. Ne Rusya, ne Avusturyayı taciz etmiyoruz, lâkin onlardan ayni muameleyi görmüyoruz. Ezcümle Ruslar, daima ihtilâf ihdas ediyorlar. Mukabeleten meşru müdafaada bulunmağa mecbur olursak, zatışahaneniz bizleri tahtiye etmemelidirler ve bizleri sahabet buyurmalıdırlar.

"Muharebe, muhtelif eczalardan mürekkep ilâçlara müşabihtir.

Bunların mürekkebatından bazıları, cismi devlete arız olan hastalıklardan bazılarına şifalı olduğu halde, bazılarına da mazarrat verir. Hakikî ve mübrem lüzumu olmadıkça harpten tevakki etmekliğimiz, peygamberimizin evamiri cümlesindendir.

"Alelitlak muharebelerin neticesi melâl ve kederi baistir; lâkin devletin şan ve istiklâli muhataraya maruz olunca, harbi ihtiyar etmemekten fena birşey yoktur. Hükümdarların vazifesi, maruz oldukları fenalıkların def'ine çaresaz olmaktır. Yalnız umuru hariciye ile uğraşmak caiz olmayıp, binayı devletin dahilen tahakküm ve tarsinine de itina gerektir. Refah ve saadetin temini, ahali için ulûm ve fünun ve sanayiin inkişafına, nasayihi celileleri üzere tevessül olundu. Şuabatı idariyei hükûmetimizi ehil ve erbabına havale ve tevdi edeceğiz„ demişti [2].

Sultan Selimin, bu tarihten itibaren kısa bir müddet daha devam eden şehzadeliğinde ve sonra culûs ederek padişahlığında nuhbei âmali olan ittifak işinın tesisi emrinde, gerek İshak bey ve gerek Fransa elçisi kont Şuvazöy Gufye vasıtasile, On altıncı Lüi ve hariciye vekâleti ile bilmuhabere takibi maslahattan vazgeçmemiştir. Kont dö Mon Morenin sultan Selime: "Türkiyenin hayır ve selâmeti Fransanın arzusu olduğuna„ dair işa'ratı da vukubulmuş ise de, her iki tarafın mültezemi olan ittifaka ait temennilar semere hasıl edememiştir. Çünkü Fransada istipdad devrinin seyiesi olarak idarei devletin şirazei intizamı bozulmuş; ve sarayın.. rüsum ve tekâliften muaf olan zadegân sınıfı ve rühbanın israfatından; hükûmetin keyfî muamelât ve icraatından, vergilerin ağırlığından müşteki olan halkın müzayikası, kaht zuhurile son dereceye varmıştı. Amerika ihtilâlcilerine muavenet için, İngiltere ile açılan muharebe pahalıya malolup hazinei devlet iflâs yolunu tutmuştu. Hükûmeti kraliye yarım tedbirlerle, dahilen maruz olduğu günagûn müşkilât ve gavailin [3] önüne geçmenin; ve geçinecek para bulmanın çarelerini aramakla meşgul olarak, siyasiyatı hariciyeye müteallik kombinezonlar yapacak ve ahara imdat edecek hal ve vaziyette değildi. Filhakika On altıncı Lüi, Üçüncü Selimin dileklerini is'af edemeyip türlü özürler ile geçiştirmek mecburiyetindeydi. Elhasıl İshak beyin Fransaya gelişi ve Üçüncü Selimin On altıncı Lüi ile muhaberleri bu buhranlı devre tesadüf etmiş ve nihayet 1789 ihtilâlinin hudusile münkatiolmuştu.

[1] On altıncı Lüinin cevabî mektubu 23 mayıs 1787 tarihlidir.

[2] Bu name, gurre cemaziyülevvel 1202 tarihlidir.

[3] Yalnız on altıncı Lüi devri borçları (?,850,000,000) franga çıkmıştı. Halk yiyecek, içecek bulamıyordu Dört beş sene zarfında zaruretten, açlıktan beş altı yüz bin kişi ev ve yurdlarını terkle her tarafa dağılmıştı, bir kısmı dilencilikle, bir kısmı çapulculukla yaşıyorlardı. Yalnız Paris şehrinde o vakıtki nufus (650,000 idi; yüz yirmi bin dilenci peyda olmuştu. Ekmeğin kilosu bugünkü hesapla altın olarak ile bir franga satılıyordu.

Erenler ve Erdirenler

— Başı 17 inci sayfada —

— İşte efendim; aynile sizde de vaki oluyor. Piri muhteremimiz.. üstadı muazzamımız Abdülkadiri Geylânî de böyle bir mana mihnetine duçar olmuşlardı da, sonra bu büyük tarikatı kurmuşlardı.

Hele gayret buyurup bir kalkınsanız.

Hacı Sadık efendi; şeyhin sözlerinin doğruluğuna ve samimiyetine inanmıştı. Filhakika kemikleri birbirinden ayrılıyormuş gibi sızlıyordu. Fakat şeyhe karşı yalancı olmamak, ve ermişliğine halel getirmemek için,güçbelâ doğruldu. Ağzının içinde dilini dişlerile ezerek can acılarına dayandı, hiçbir acısı, sızısı yokmuş gibi doğruldu. Odacı tahtı düzeltti. Fakat, Hacı Sadık efendi tekrar oraya çıkamıyacaktı, zira sağ dizi bükülmüyordu.

Şeyh, Hacının ıstırabını ve ne derece nefsini zorlıyarak birşey sezdirmek istemediğini bildiğimden, bu biçare meczubu, makam ve debdebe budalası softayı fazla muztarip etmemek için çekilmeğe karar verdi :

— Artık bana ruhsat veriniz! . diye selâtu selâmlı bir musafaha ile ayrıldı. Evkaf müdiri :

— Yine buyurun efendim, yine teşrif edin mirim! diye iltifatlar yağdırıyor, fakat onu teşyi için bir adım dahi atamıyordu.

Biri makam, rütbe, ikbal delisi bir softa; diğeri zavallı halkı nelerle ve ne gibi dalâletlerle boğup aldatacağını gece gündüz düşüne düşüne fikrini, zekâsını bu vadide epeyce işletmiş ve parlatmış olan kurnaz bir yobaz; karşılıklı perendelerle birbirini aldatıp inandırmağa uğraşırken, uyuşacak menfaatler için biribirlerini ermişlere eş tutmaya çalışıyorlardı. Din ve maneviyat, işte bu müraî mahlûkların elinde böyle boyuna nice seneler oyuncak olup kalmıştı.

Hacı Sadık efendi tam bir hafta evinden dışarı çıkamadı. Onu, Molla Mustafa sıcak koyun derilerine sarıp tedavi etmek istiyorsa da, Hacı bir türlü rıza göstermiyordu. Çünkü Aye tullah efendi hergün birkaç defa uğrayıp kendisini yokluyordu. Allahtan gelen bir kazaya tedbir olamazdı. Hem de mübarek vücuduna birşeycikler olmamıştı. Cenabı vacibilvücut onu Eyüp peygamber gibi sabır ve tahammül mihnetine koymuştu. Beklemek lâzımdı.

Şeyh, her defa gelişinde bu hususta bahisler açıyor ve kat'iyyen bir tedbir ve ilâç edilmemesini söylüyordu. Hacı da bunca acılara rağmen Mollanın dediklerini kabul etmiyordu.

— Canım hiçolmazsa geceleri saralım da gündüzleri çıkartalım. Bu kurnaz şeyh seni, öldürecek, inanma, böyle şeylere diyordu. Allahın hiç işi yoktu da şeyh Ayetullahın önünde seni imtihana mı çekecekti.

— Canım Molla bunu ben de biliyorum. Kafamın arka tası halâ yarılıyor gibi ağrıyor ama, şeyhin inanışını bozmamak için dişimi sıkıyorum. Kendi kendine geçinceye kadar kalsın, ben dayanırım.

— Fesubhanallah, efendi bunun önüne geçmezsen bu bereler kankıran (kangren) oldu mu, işte o zaman ahrete erdiğin gündür. Bütün ümitlerin, emellerin hepsi burada kalır.

Hacı Sadık ölümden pek çok korkardı. Hele şu göğsündeki emelleri tahakkuk ettiremeden ölmek hiç işine gelmezdi. Mollanın ölüm sözünü etmesi ona herşeyi unutturdu. Ermişlikten filân vazgeçti. Razı oldu.

Molla Mustafa onu sıcak koyun postlarına sararken :

— Sen hiç merak etme şeyh gelirse: "efendi hazretleri çile dolduruyor, kimse ile görüşmemesi hatıftan emrolunmuş!„ der, onu içeri koymam. Hem yarın hesapların tetkikine başlıyacağım, Ayetullah bundan sonra sana bana iyi kuran okumaz. Nene lâzım.

— Yooo ! Mollâ işte buna razı değilim. O mübarek muhtereme dokunma, canını dahi sıkma; anladın mı?

— Ya!... Bu neden icap etti ?

— Hayır, hayır, dünyada ondan daha iyi ve daha mübarek bir âdam olamaz.

— Allah Allah, bu kanaati nereden aldın ? Yoksa seni erdiren melâike mi söyledi?

— Ooof, aman! Yetişir artık, kafamın kemikleri dağılıyor.

Molla öbür tarafa geçerken homurdandı.

— Lâyik olmadığın yere çıkmanın akıbeti budur. Haksız yükselişlerin sukutu da şiddetlidir. Hiç, balık kavakta yaşar mı ?...

Şeyh Ayetullâh sabah, akşam, sık sık uğruyor, Hacı Sadık efendi hazretlerini soruşturuyordu. Molla; bu adamın büyük bir çıkarı bulunduğunu sezmişti. Müdürün akıbetini bukadar candan isteyen bu adamın mutlaka müstacel bir işi vardı. Bekledi. Bir daha geldiğinde bunu anlıyacaktı. Ertesi sabahtı.

— Arkası var —

Simavna Kadısı Şeyh Bereddin

— Başı 15 inci sayfada —

sarığı ile dalgın ve meyus yürümeğe başladı.

Yollarda kasaba halkı birikmişti. En küçük çocuğundan en ihtiyar insanına kadar her kasabalı, yolun iki yanında şeyhe merhametle, huşula bakıyorlardı.

Elvan Ağa, Simavna kadısının arkasında yürüyor ve düşünüyordu :

Elinde idam fetvası olmasa, şeyhi padişaha kadar götürür, affettirirdi. Fakat emir kat'î idi. Şeyh nerede yakalanırsa orada asılacaktı.

Kasabanın pazar meydanına gelince Bedrettin durdu, başını çevirek Elvan ağaya baktı :

— Burada mı? Dedi.

Elvan Ağa yalnız başını hafifçe eğmekle cevap verdi.

Sonra koynundan burma bir kâğıt çıkardı, şeyhe uzattı :

— Fetva!. Dedi.

Şeyh elile fetvayı reddetti :

— Kimin fetvası? Diye mırıldandı.

Elvan ağa kâğıdı acele açtı, fetvanın altındaki imzalara baktı :

— Mevlâna Burhanettin Haydar bin Mehmet Herevî ile Mevlâna Fahrettin Acemî!. Dedi.

Kadı Bedrettin hep yere bakıyordu.

— Âlâ!. Dedi.. sonra kısık bir sesle:

— Zalike takdirül azizül âlim!. Diye mırıldandı.

Birkaç adım ilerisinde bir idam sehpası duruyordu.

Şeyh, kehribar tespihini cübbesinin cebine koydu ve başındaki burma sarığı itina ile çıkararak Elvan ağaya uzattı. Sonra dik ve sert adımlarla sehpaya doğru yürüdü.

Yarım saat sonra kasaba sokaklarında haykıran münadilerin sesleri, pazar meydanında sapsarı yüzü ile yağlı kementte asılı kalan Simavna kadısı Bedrettinin, artık duymayan kulaklarına çarpıyordu :

— Şevketlü padişaha dua edip evinizde, ocağınızda rahat olun!. Rahat olun!.

No. 45 YARIM AY BİLMECE KUPONU No. 45

Bilmece No. 45

Y..ım .y ş.k.. .a.r.m..ı.ı k..l..ar

Noktaların yerini harfleri doldurunca, bayramla alâkadar bir cümle ortaya çıkacaktır.

Bu bilmeceyi doğru çözenlere armağanlarımız :

Birinciye: 5 gümüş lira; 2 - 10 uncuya Biriyantir; 11 - 30 uncuya Yüz kuruşluk bir kitap; 31 - 60 ıncıya Elli kuruşluk bir kitap; 61 - 100 üncüye yirmibeş kuruşluk bir kitap.

---

43 üncü sayımızdaki bilmecenin doğrusu : (Biri yer biri bakar kıyamet dediğin ondan kopar)dır.

Bu bilmeceyi doğru çözenler arasında çekilen kurada kazananlar :

Gümüş kol saatı : Erzurum, P. T. T. dairesi ittisalinde No. 123 evde bay Şahin Uluğ kızı Ferhunde Uluğ.

Güderi eldiven : Soma tütün tüccarı bay Hasan Evrensel oğlu Yücel Evrensel.

Boyun atkısı : Vakfıkebir nakliyatı umumiye şirketi muhasebe memuru Nuri Güçyener.

Biryantin : İstanbul Şark ecza deposunda Melâhat Soley, İstanbul Maltepe Piyade atış okulu 3 üncü subay bölük yarsubay Servet, İstanbul Aksaray Kahraman sokak No. 7 evde Mehmet Çağal, İstanbul Cerrahpaşa Huypar mahallesi Büyüktulumba sokak No. 27 de bay İrfan kızı Sezer, İstanbul Beyoğlu Hammalbaşı Camcı sokak Küçükzafer apartman No. 4 Ş. Akatün, İstanbul Yedek subay okulu Bl. 4 No.1041 Ali Duyar. İstanbul Kuleli Lisesi 801 Nejat.

Yüz kuruşluk kitab : Ankara Sağlık Bakanlığı Levazım şubesi memurlarından Nail Can kızı Güzin Can, Ankara Ziraat Vekâleti seferberlik şubesi kâtibi Mustafa Tetik, İzmir Misakı Millî mektebi öğretmeni Fahamet, İzmir Sanat okulu sınıf 5 No. 92 Fikri Sünnetçioğlu, Çanakkale Kirazlı nahiyesi jandarma taburu Bl. 2 K. teğmen Lütfü Ültay refikası Güzin Ültay, Amasya Belediye daktilosu Mediha Topçu, Amasya Belediye fen memuru Kemal Bilgen, Samsun Uray sağlık sekreteri Medihan Şendoğan, Samsun Saidbey mahallesi hastane sokak No. 7 Ayşe Özlü, Samsun lisesi sınıf 5 - a No. 390 Lütfü, Samsun İş bankası memurlarından Ruhsar Tunalı, Isparta orta okul sınıf 3 No. 350 Ç. Yaman, Adana Cumhuriyet fabrikası sahibi bay Selim Sarp kızı Ş. Sarp, Çorum Hususi muhasebe varidat kâtibi Rıza Sabuncu, İstanbul hukukdan Orhan Doğaner, İstanbul Halıcıoğlu M. Tunç, İstanbul Heybeliada Hamam sokak No. 25 Mentör Fuat, Ankara Emlâk bankası fen servisinde Necdet Duru, Ankara Sebat otelinde Mucurlu M. Ünsal.

Elli kuruşluk kitab : Ankara Cebeci Demirlibahçe Duruk sokak No. 20 evde Huriye Bozkurt, Ankara Posta seyyar memuru Sami Sözen, Ankara Ziraat Bankası umum muhasebe istatistik servisinde Halit Çarkacı, İzmir Bornova bando gedikli erbaşı Lütfü Oran, İzmir Karataş tramvay caddesi No. 350 Ateş, İstanbul Kabataş erkek lisesi 1040 Ziya Sezgin, İstanbul İnhisarlar umum müdürlüğü U. muhasebede Semiha Işın, İstanbul Beşiktaş Uzuncaova caddesi No. 71 L. Özkaptan, İstanbul Bahçekapı Taşhan yanında No. 1-2 Muzaffer, İstanbul Kasımpaşa ortaokul No. 17 Ahmet Atasoy, Samsun D. D. gar müdür muavini Etem Karas oğlu Sedat Kars, Samsun ağırceza mahkemesi zabıt kâtibi Şefik Önen, Samsun Gazi caddesi No. 87 Ferit Hamami, Samsun Vilâyet tahrirat kâtibi Hüsniye Aykent, Mersin hükümet caddesi üzerinde T. H K. piyango bayii Ömer Haznedar, Gaziantep Gaciler caddesi No. 186 İlhan N. Geçer, Gaziantep İkinci komiser Süleyman, Diyarıbakir Tel. müdüriyetinde R. Ayhan, Balıkesir Savaştepe öğretmeni M. Aytaçoğlu, Balıkesir lisesi sınıf 4 - A Sabri, Adana Ticaret odasında Muazzez Gür, Adana Erkek lisesi sınıf 4 - B No. 357 M. Ali Özgür, İnegöl Osmaniye mahallesi İbrahimefendi sokak No. 5 S. Erkmen, Niğde Varidat memurlarından Kemal Serin, Bursa Telgraf hat memuru Halil İbrahim Kanat, Bolu Vilâyet matbaasında mürettip Necdet, Karacabey Hamidiye mahallesi Nail kızı Muzaffer Aksöz, Kırıkkale Süel sanat lisesi No. 48 Rahmi, Konya Babasultan mahallesi No. 24 Ulviye, Konya Topraklık okulu öğretmeni Şerif Turhanalp, Çorlu Top. Tb. 5 Bt. gedikli erbaş Mehmet Angün.

Yirmi beş kuruşluk : Denizli Gazi okulu öğretmeni Burhan Saraçoğlu, Bursa Uray zabıta işyarı No. 4 A. Vardar oğlu Nefi Vardar, Zonguldak Orta okul 11-A No. 521 Türkân, Zonguldak Havzai fahmiye müdürlüğü mümeyyizi T. Tüzün, Burhaniye Türk Hava Kurumu muhasibi Salim, Alpullu Hastahane hemşiresi Hediye, İstanbul Tarabya P. T. T. direktörü kızı Füruzan Somyürek, İstanbul Maltepe süel lisesi S. 11 - 1 No. 2924 Fikret Özalp, İstanbul Deniz gedikli erbaş hazırlama okulu sınıf III No. 708 Ahmet Cebe. İstanbul Cerrahpaşa Huypar mahallesi kaymakam Salih kızı Nezihe, Samsun Cumhuriyet okulu sınıf 4 No. 183 Türkân, Samsun Erkek lisesi 11 fen 1066 Fikret Uysal, Afyon Taşahmet mahallesi Mahzen sokak No. 27 A. Altuğ, Adapazarı Türk Ticaret Bankası fabrikalarında elektrikçi Hasan Çarpan, Eskişehir Hava okulu rasıt kursu tokçu teğmen Kadri Musaballi eşi Muazzez Musaballi.

Onbeş kuruşluk kitab : Edirne Kaleiçi Türkocağı sokağı No. 14 Rana, Gaziantep lisesi No. 602 Hüsnü Zeki, Niğde A. Ş. reisi bay Asım kızı B..., Söke Kemalpaşa mahallesi No. 30 emekli albay eşi Emine Ertürk, İzmir Karşıyaka Fahreddinpaşa caddesi No. 186 Türkân, İzmir Karataş tramvay caddesi No. 115 berber Sadettin yanında Hasan Musa, Ankara Adliye vekâleti merkez bürosu memurlarından Arif Ergen, Ankara Ziraat vekâleti evrak kaleminde Sahip Paksan, Eskişehir Sakarya caddesi No. 75 Vasfi, Manisa İnhisarlar karşısında No. 30 evde Turan, Manisa İnhisarlar müdürlüğü muhasebe memuru S. Eroğlu, Turgutlu Şekerci Cemal Ceti, Maraş Kayabaşı mahallesi No. 5 evde öğretmen bay Rıza oğlu Kemal Özalp, Mardin Türk Amerikan kütüphanesinde N. Donat, İzmit Kültür başkâtibi bay Süreyya elile Sedat Akay, İstanbul Kandilli kız lisesi sınıf 5 - A No. 428 Emel, İstanbul Feriköy Paşa mahallesi Kahramanbey sokak No. 78 Cahit, İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret lisesi 1211 Şemseddin Sirer, İstanbul Samatya Kocamustafapaşa Cambaziye mahallesi Akarca sokak No. 17 Süeda Uluç, İstanbul Üsküdar İmrahor caddesi Zahit Eke oğlu Ömer Kaya, İstanbul Erenköy kız lisesi No. 4 Vedia, İstanbul Samatya Narlıkapı caddesi No. 52 Selma Uluöz, İstanbul Aksaray Cerrahpaşa hastanesi hariciye 2 hatabakıcılarından Aliye Kılıcer, İstanbul Kız lisesi No. 54 Müzeyyen Gültoprak, İstanbul Nişantaşı Madalyon sokak No. 39 Tekin Aktürk.

Yazı direktörü : Emin Refik Uzman ◆ No. 45 ◆ 15 Birincikânun 1936 ◆ Basan : Resimli Ay Basımevi T. L. Ş.

ON

SENE

GENÇLEŞTİM

Bundan böyle ihtiyar ve donuk bir hal alan teni, temiz ve genç bir hale sokup beyazlaştırmak çok kolay bir iş. Sonunda fen, ten ve cildi iyice besleyen maddeyi de keşfedip ortaya çıkardı. Bu madde uğuşturularak tene sürülünce, mesamat tamamile açılıp serbest kalıyor. Çizgi ve buruşukluklar bertaraf oluyor, bazı cilde arız olan siyahımsı noktalar yokoluyor. Bu temizleyici ve besleyici madde yalnız: yeni "TOKALON„ kreminde vardır.

Bu maddede, harikulâde bir kuvet bulunduğu için, en çirkin yüzler bile az zaman da genç ve güzel bir hal alıyorlar

" TOKALON„ kreminin " Pembe „ renkli olanını gece yatmadan önce kullanınız. Uykunuzda derinizi tazelendirir. Sabahları ise " TOKALON „ kreminin "beyaz„ renkde olanını kullanınız. Tene bir beyazlık, bir serinlik verir.

Beyaz "TOKALON„ üzerine sürülen podra bütün gün kuvetini muhafaza eder. Teniniz, cildiniz nekadar fena olursa olsun "TOKALON„ kremini kullanmağa başladıktan sonra elde edeceğiniz neticeyi sevinçle karşılayacaksınız. "TOKALON„ ile hiç ummadığınız bir netice elde edeceğinize emin olabilirsiniz.